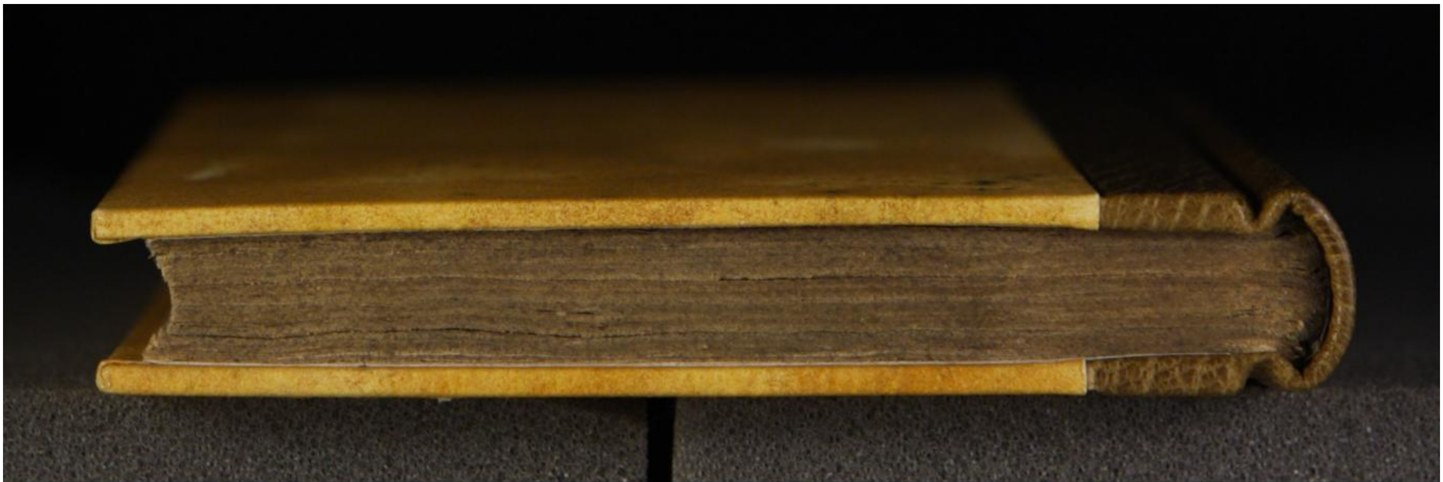
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

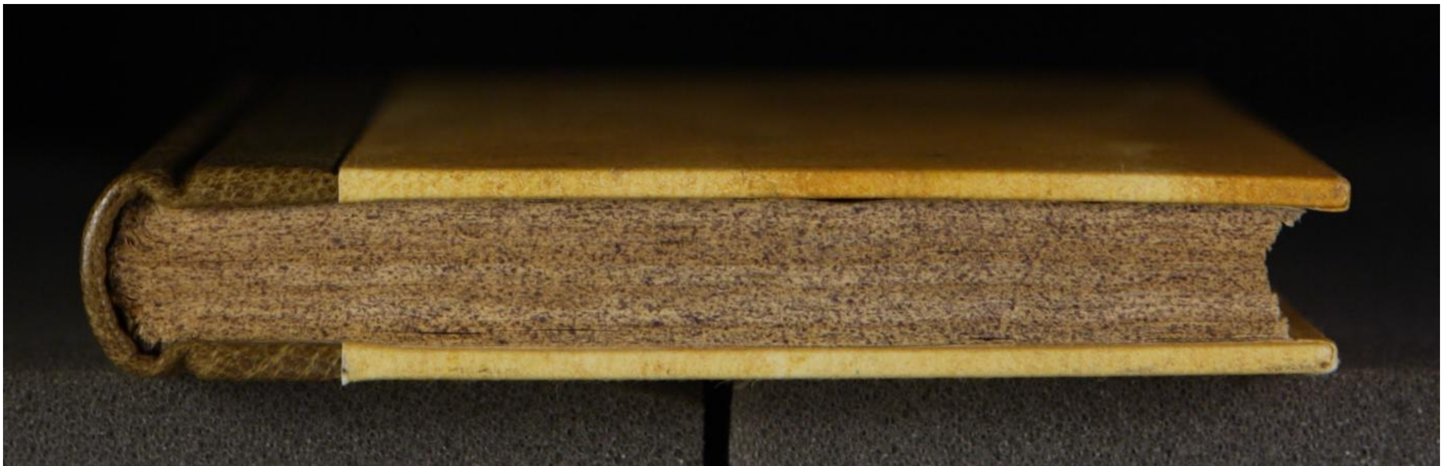

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

1,-375 DA Box
8°

W·JACKSON

LN 1276
ex. 2

Kay Høegs ex.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ISAGOGE AD LIBROS PROPHETICOS ET APOSTOLICOS, SCRIPTA

A

PETRO PALLADIO THEOlogiæ Doctore, & Epiſcopo Roſchildenſi.

7684

VITEBERGAE
ANNO M. D. LVIII.

Sum Heliæ Höiunlij emptꝰ
Marpurgi in Hassia
2 aug. 1558.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Kay Høegs Samling
1970

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

REVEREN-
DO VIRO ERVDI-
TIONE ET VIRTVTE PRÆ-
ſtanti, Domino Petro Palladio Doctori
Theologiæ, Epiſcopo Roſchil-
denſi, Philippus Me-
lanthon

S. D.

SAEPE COGI-
tare Teſtimo-
nia quæ mentes
hominum par-
tim cõuincunt,
partim inuitãt,
ut adſentiantur
doctrinæ, quam Deus proprie
tradidit Eccleſiæ ſuæ, & in ea
conſeruat, ualde prodeſt, quo-
rum hic numerus tradditur: Mi-
racula, Antiquitas, Genus do-
ctrinæ, Conſeruatio miranda in-

 ter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ter ruinas Imperiorum. Cõfeſſo-
rum conſtantia, & Arrabo in
corde.

Primo loco miracula nume-
rantur, quæ ſunt miranda facta
extra ordinem naturę. Etſi enim
totus ordo naturæ de Deo & te-
ſtimonium & commonefactio
eſt, tamen cum doctrinam protu
lit, præſertim extra conſpectum
rationis poſita, maddidit ſingula-
ria facta extra ordinem naturæ,
ut ſciri poſſet non excogitatam
eſſe ab hominibus, ſed à naturæ
Domino & liberrimo Creatore
prolatam eſſe, diſtinctam ab alia-
rum gentium opinionibus, quæ
etiam ſua quędam miracula nar-
rant. Sed alia propria ſunt Ec-
cleſiæ non imitabilia ullis creatu-
ris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

rîs, ut Reſuſcitatio mortuorum, ſiſti curſum Solis, Regreſſus ſo-lis, Puerpera uirgo & alia. Hæc uult Deus aſpici, ut certo ſtatua-mus, doctrinam ab ipſo naturæ Domino traditam eſſe. Annu-mero miraculis etiam uaticinia Prophetarum de imperijs, & de alijs negocijs, quæ nulla creatura-rum ſapientia certo proſpicere potuit. His cum reſponderint e-uentus, prædictiones monſtratas eſſe à mente diuina omnia ſcien-te fatendum eſſe.

Secundo loco Antiquitas nu-meratur, quæ non ut miracula, conuincit animos, ſed inuitat ta-men. Conſentaneum eſt enim Deum initio ſe patefeciſſe, et ſem per in genere humano uoluiſſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

aliquam eſſe partem, à qua recte agnoſceretur, nec initio totum genus humanum tantum ad æternum exitiũ conditum eſſe. Dulcis eſt igitur primæ ætatis conſideratio, & non inerudite à Tertulliano dictum eſt : Primum quodq; ueriſſimum eſſe. Sic & Iuſtinus et Clemens refutãt Ethnicos. Cum antiquior ſit Eccleſię doctrina opinionibus Ethnicis, hanc uerã eſſe, & reijciendas eſſe cõtrarias opiniones. Ac Moiſi libros uetuſtiores eſſe Ethnicorum ſcriptis, ipſa ſeries temporum & Imperiorum oſtendit. Nulla gens habet certam ſeriem annorum ab initio, ut Libri Eccleſiæ. Oſtendunt & nomina Gentium priora eſſe monumenta primæ Eccleſiæ. Retinent

græ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

græci nomina Iapeti, Ionis, Æolis,& alia multa. Vnde hi ſint orti ignorant.

Cum autem ſtirpes oſtendat narratio Moſaica, fatendum eſt eam Græcis monumentis antiquiorem eſſe. Potens & celebrata gens fuit Cimmerij, quorum poſteros eſſe Cimbros ueſtros nihil dubium eſt. Stirpem autem Græci ignorant, quam uocabuli ſonus indicat eſſe Gomer, filium Iaphet. Hodie nomen eſt Ægypti in lingua ipſorum uernacula, & in lingua Arabica Mizrai, narrant autem noſtri libri Mizraim fuiſſe filiũ Cham. Exiſtimantur res uetuſtæ eſſe apud Græcos bellum Argonauticum, & deinde Troianum, ac ſeries annorum, quos ipſi Græci tradiderunt, o-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ſtendunt bellum Troianum, nõ multum antecedere Dauidem. Herculem autem fere coætaneum fuiſſe Samſoni. Sic Ethnica nomina & hiſtoriæ teſtantur libros Eccleſiæ antiquiores eſſe, quod à ſtudioſis conſiderari ualde utile eſt.

Tertio loco genus doctrinæ poſuimus, cuius duæ ſunt partes, Lex et Euangelium. Cum autem legis noticia omnium hominum mentib. inſita ſit, ratio in omnibus hominibus fateri cogitur, im poſſibile eſſe ullam Gentem populum Dei eſſe, quæ ſancit leges contrarias diuinę Legi. Sunt autem hi communes furores omnium Ethnicorum, inuocare turbam Deorum, & prodigioſas fabulas de Dijs fingere, & legibus

con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

concedere tetras libidinum confuſiones. Apud multos etiam eximij cultus fuerunt, mactationes hominum, ſtupra ac adulteria. Fateri igitur ratio cogit Legem in Eccleſia rectius doceri. Hoc argumento & ueteres in refutationibus Ethnicorum uſi ſunt. Præterea Euangelium etſi non eſt rationi notum, tamen eas res patefacit, de quib. nihil adfirmare certi doctrinæ Ethnicæ poſſunt, quarum tamen cognitionem neceſſariam eſſe fatendum eſt.

Cum homo ſit imago Dei, & ſit conditus ut agnoſcat & celebret Deum, Vnde ſint tantæ dubitationes in mentibus humanis? Vnde diſſidium mentis & cordis? Vnde tanta ſit in corde contumacia, & tanta uiciorum in-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

cendia, cum lex in mente luceat? Sint ne conditi homines ut ſint in ſempiternis uicijs & miſerijs? Quid ſit peccatum & unde ſit? Vnde ſit ingens moles calamitatum in genere humano? Vnde tam uariæ diſſenſiones de Deo? An Deus, & cur exaudiat homines? An poſtquam corpora extincta ſunt, ſecutura ſit alia uita, in qua futurum ſit diſcrimen inter iuſtos & iniuſtos? Qui homines ſint Templum DEI, & quos exaudiat & iuuet? De his tantis rebus quantæ ſunt tenebræ in uniuerſa Ethnicorum ſapientia, quam uarij Philoſophorum furores, qui ſicut Titanes bellum inferunt cœlo, fingunt aut nihil eſſe prouidentiam, aut Deum cauſis ſecundis alligant,

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

& omnia ſcelera neceſſario fieri diſputant.

Cum igitur fatendum ſit hominibus neceſſariam eſſe doctrinam de cauſis & remedijs mali, & ſapientia Ethnica ueram doctrinam ignoret, amplectamur uocem diuinam in Eccleſia, cum quidem Deus illuſtria teſtimonia addiderit. Fatetur ratio legem nuſquam incorruptam tradi niſi in Eccleſia. Ibi cum certum ſit eſſe uocem Dei, audiatur & hæc doctrina, de qua Ethnicos fateri neceſſe eſt in ſuis religionibus & doctrinis tenebras eſſe, & tamen harum quæſtionum explicationem ad agnitionem Dei, ad quam homo conditus eſt, & ad ueram conſolationem, neceſſariam eſſe, Itaq; bonis

men-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

mentibus doctrinæ genus in Ec-
cleſia dulciſſimum eſt, cum fon-
tes incorrupti hauriuntur. Non
enim nomino Eccleſiam Roma-
nos tyrannos & Monachos eo-
rum ſatellites, qui pro doctrina
filij Dei ſparſerunt in mundum
tetra uenena, & Eccleſiæ doctri-
nam transformarunt in Ethni-
cas opiniones. Inuocant homines
mortuos, iubent adorari Deum
Mazam, uidelicet panem quem
in pompis geſtant, ſacrificia pro
uiuis & mortuis uendunt, fin-
gunt cultus Dei, Scenicum ueſti-
tum, & alias præſtigias, confir-
mant uagas libidines. Hoc im-
pium agmen non nomino Ec-
cleſiam, Sed hos qui ſonant in-
corruptam doctrinam filij Dei
traditam in Propheticis & Apo-
ſtoli-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ſtolicis libris, & in Symbolis. Corrumpunt & alij multi ſimplicem doctrinam, & delectant quoſdam præſtigiæ diſputationum, ut olim Stoicos, Epicureos, & Academicos. Cum autem genus doctrinæ laudamus, remoueri uolumus & corruptelas & inanium diſputationum ludos.

Quarto loco numeramus, Mirandam conſeruationem Eccleſiæ inter ruinas Imperiorum, quæ etſi in primo teſtimonio, uidelicet inter miracula, comprehendi poteſt, tamen eo diſcernitur à primo genere, quia eſt perpetuum miraculum, & teſtimonium adſiduæ præſentiæ Dei, & ad ſingularem regulam pertinet: Verbum Domini manet in æter

num

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

num, & quidem non humanis præſidijs, ut ſcriptum eſt: Non in exercitu, nec in robore, ſed in Spiritu meo, dicit Dominus exercituum.

Quinto loco Confeſſorum conſtantia numeratur, quæ dupliciter confirmat alios, primum quia miraculum eſt, quo Deus oſtendit ſe robur addere infirmis contra terrores & ſupplicia, & præſentiam ſuam multipliciter declarat, Sicut multi in ipſis ſupplicijs excitarunt mortuos & alias res miras effecerunt. Deinde quia Celſitudo animorum in his qui ſupplicia placide ſuſtinent, oſtendit Euangelium efficax eſſe, in ipſis & ſemen eſſe Dei, ut Iohannes nominat, quo inchoantur æterna uita, iuſticia & læticia.

Sextum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Sextum Euangelij teſtimonium in ipſis credentibus perſpicue conuincit mentes & pectora, uidelicet conſolatio ſeu lætitia, quæ accenditur à Spiritu ſancto, de qua Paulus inquit: Accepiſtis Spiritum, quo clamamus Abba pater, quo ſentiunt ſe in magnis doloribus erigi, qui ſuſtentant ſe cogitatione Euangelij & inuocatione, ſicut Paulus inquit: Spiritus opitulatur infirmitati noſtræ.

Hęc teſtimonia ſępe cogitanda ſunt, ac de Sexto ſimus uigilantes, ne id nobis excutiatur fanaticorum hominum præſtigijs, ut Anabaptiſtæ & Stenckfeldiani falſos adflatus iactant, qui remoto uerbo Dei fingunt in ocio,

ſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ſe habere ſuos quoſdam Enthuſiaſmos, ut comperi talium multorum mendacia, & Monaſterienſe exemplum multorum oſtendit & uanitatem & maliciam. Scribit Stenckfeldius Deum ſeſe communicare hominum mentibus ſine medio, ac inde ratiocinatur, accendi diuinos motus non cogitatione ſcriptæ doctrinę, non miniſterio Euangelij, ſed ſimulatione toruitatis, & geſtuum tragœdijs, ſi miſceant ſermoni ficta ſuſpiria, & crocodili lacrymas & alias impoſturas arte accerſitas. In quibus maxime augent autoritatem, obtrectatio & Paradoxa, ut Sebaſtianus Francus docentibus maledicebat, & collegerat magnum uolumen dictorum Propheticorum, & Apo

ſtoli-

ſtolicorum, quæ in ſpeciem non congruere uiderentur, Inde hoc extruebat, non ex litera iudicandum eſſe, ſed iudicium eſſe Enthuſiaſmi. Et arte in paradoxis ſpargunt accommodata ad adfectus uulgi, & ad amplificationem licentiæ. Sunt & qui libros Sibyllinos circumferunt, ex quibus ſumunt oracula accommodata ad eorum adfectus, quibus adſentantur.

Hoc genus Corybantum conſiderandum eſt, & firmiſſime retinenda eſt Regula: Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Item: Ad Legem & ad teſtimonium. Item, Euangelium eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti. Nec ſunt audiendi impoſtores qui uociferantur adflatus aliun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

de petendos eſſe ſine cogitatione
ſcriptæ doctrinæ. Tenenda eſt
regula filij Dei, qui iubet prædi-
cari pœnitẽtiam & remiſſionem
peccatorum in nomine ſuo.

Ad hunc uſum referatur do-
ctrina, ut creſcant in nobis cogita
tione uerbi Dei pœnitentia, Fi-
des, Inuocatio, Noua obedientia,
& celebretur Deus ueris officijs,
iuxta dictum: Milita bonam
militiam retinens fidem & bo-
nam conſcientiam. Non ſtruan-
tur inſidiæ hominibus iactandis
adflatibus, ut ſæpe uidimus hac
arte tanquam faſcino populum
ab impoſtoribus deceptum eſſe.
Ideo Filius miſſus eſt, ut promiſ-
ſionem reconciliationis arcanam
& ignotam omnibus creaturis
patefaceret, & hac audita fides

accen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

accendatur, & Deus ſeſe nobis communicet. Sicut Paulus in-quit: Fides ex auditu eſt, auditus per uerbum Dei. Quare contu-melia filium Dei adficiunt, & fi-dem & omnia exercitia fidei tol-lunt illi Corybantes, qui abdu-cunt mentes à ſcripta doctrina.

Quanti furores ſecuturi eſ-ſent, ſi remotis ſcriptis Propheti-cis & Apoſtolicis cuilibet hypo-critæ liceret ficta oracula ex ſuo Enthuſiaſmo tanquam in ſua tri-pode proferre, ac eius rei exem-pla uidimus in tragœdia Mona-ſterienſi & alibi. Quare omnes pij doctores & auditores con-ſtanter illis deliramentis aduer-ſari debent.

Tuum igitur Petre conſilium & ſtudium laudo, quod & hor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

tator es ad lectionem omnibus pijs, ſicut Paulus inquit: Sis aſſiduus in lectione, mõſtrans uiam ad ſingulos libros monſtratis argumentis. Vtinam magis ad lectionem & piam precationem adſuefieret iuuentus, quam ad cauillationes diſputationum. Certe enim rebus recte explicatis, & non falſa conſtituta forma doctrinæ, oportet diſputationum eſſe modum. Et uerißimum eſt dictum: τὸ λίαν ἀκριβες συκοφάντας ποιεῖ.

Cumq; ſapientia inclyti Regis, & piorum doctorum in regno ueſtro diligentia, ſic regantur ſtudia diſcentium, ut non concedatur licentia cauillandi, utiliter conſulitur Eccleſiarum tranquillitati, & ingenia ad modeſtiam adſuefiunt. Omnia

quam-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

quamuis recte tradita labefactari poſſunt, ſi cauillationes audiantur, quales olim Pyrrhoniorum & Academicorum fuerunt. Ideo grauiſſime Paulus ad Philippenſes iubet doctrinæ Canonem retineri.

Oro autem filium Dei Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ut & ſeruet & gubernet Eccleſias in regno Danico, & in Germania, & faciat ut ſemper in ipſo unum ſint. Bene uale.

Cal. Febr: Anno
1557.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

PSALMVS XXIII.

DEVS EST PASTOR MEVS.

ET Deus eſt Paſtor meus, et me ducit euntem,
Eius & ad nutum pabula ſector ouis.
Hoc præſente mihi contagia nulla nocebunt,
Nil mihi præſidij, copia nulla deeſt.
Namq́; uagam reuocans in paſcua pinguia miſit
Et læto irrigui gramine paſcit agri.
Fontis & illimes ad aquas deduxit amœni,
Vnde aura optati grata uigoris abit.
Hic mihi languentes inſtaurat ſuauiter artus,
Hinc animæ recreat uiſcera tota meæ.
Ille mihi cuſtos recto me tramite ducit,
Iuſticiæ tutum, qua uia monſtrat, iter.
Nomen ei iuſtus, cauſſa mihi nominis ultro,
Iuſticiæ donat robur & arma ſuæ.
Hinc etiam mortis ſi cœca in ualle uagabor,
Militiæ metuam nulla pericla meæ.
Tu quoniam mecum Deus es, tu paſtor euntem,
Et regis, & tuto tramite ducis ouem.
Vera mihi præbent dulci ſolatia fructu,
Virga tua, & baculus, muneris arma tui.
Virga tua, & baculus, uerbi diuina poteſtas,
Ferrea quod ſubito corde tremore quatit.
Hæc ego dum lætor, te ſic curante, parata eſt
Ante oculos ſplendens regia menſa meos.

Scilicet

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Scilicet ut uideant intabeſcantq; uidendo,
Qui mihi perniciem nocte dieq; parant.
Tu mea balſamea perfundis tempora Nardo,
Vnde abit in totum cor mihi ſuauis odor.
Adde quod & latices mihi te miſcente ſalubres,
Menſura eſt calicis plena fluenſq; mei.
Ergo ego dum carpam conceſſæ pabula uitæ,
Donec in hoc mundi fece ſuperſtes ero.
Me tua contiguo præcedet gratia paſſu,
Me tua non renuet cura paterna ſequi.
Sic habitabo tui fœlix ſacraria templi,
Perpetuoq; domus me tegit umbra tuæ.
Diſcite mortales ſummum decus eſſe, bonumq;,
Vnius in templo poſſe manere Dei.

Ioannes Stigelius.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

EPIGRAMMA
DE MONARCHIIS.

ASpicis ut iaceant diſiecti membra Coloßi,
Qui Chaldæa olim uiſus in arce fuit.
Stat tantum pars ima pedum ferroq; lutoq;
Mixta, ſtatim rimis corruitura ſuis.
Deleuere urbes Turci populoſq; potentes.
Sunt igitur ferrum. Cætera regna lutum.
Sed lapis abſq; manu celſo de monte reuulſus,
Mox aderit iudex filius ipſe DEI:
Totius & plantæ delens ferrumq; lutumq;,
Regna dabit populo non peritura ſuo.
Ergo Dei Gnato ſe dedant pectora noſtra,
Ipſius & diſcant iuſſa uerenda ſequi,
Ο λόγε *Gnate Dei noſtris in mentibus adſis,*
Et flatu accendas pectora noſtra tuo, Amen.

PHILIP: MELANTH:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

DE AVTORITATE VERBI DEI ET SACRÆ SCRIPTVRÆ.

TANTA DEBET eſſe autoritas uerbi Dei, ſeu Scripturæ ſacræ apud omnes, ut nemo de ea re dubitare debeat: Sed quēadmodum ſuſpicimus in cœlum oculis noſtris, ita cogitemus è cœlo ſacram ſcripturam delatam eſſe, Et ut qui è cœlo uenit, ſuper omnes eſt: ita ſacra Scriptura longè ſuperat doctrinam & ſapientiam hominum. Chriſtus interrogauit Phariſæos de doctrina Iohannis Baptiſtæ, an è cœlo eſſet, an ex hominibus, Significans illa duo genera doctrinæ longe à ſe inuicem diſtare. Quod etiam diſputatio Chriſti cum Nicodemo demonſtrat, Iohan. 3.

Eſt autem Verbum Dei, ſeu ſacra Scriptura Veteris & Noui Teſtamenti, quæ dicitur SACRA, id eſt, ſeparata ab omnib. alijs ſcriptis, & à Spiritu ſancto deſcripta, & eſt è cœlo delata.

Porro Chriſtus diuidit Vetus teſtamentum in tres partes. Lucæ ultimo, cum inquit: Oportet

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

impleri quæcunq; de filio hominis ſcripta ſunt.

IN { I. Moſe. II. Pſalmis. III. Prophetis. } { Reliqua his adhæ-rent. }

Nouum Teſtamentum comprehendit ut maximè Euangelia & Epiſtolas, quæ ſunt Euangeliorum ſigilla. Vt: Ego Paulus ſic ſubſcribo, ſic obſigno Euangelium Matthæi meo ſanguine. Ego Petrus ſubſcribo. Ego Iohannes, &c.

Doctrina uerò ſacræ ſcripturæ duplex eſt: { LEGIS & EVANGELII. }

Commendatur autem ſcriptura ſacra. {
1. Sufficientia.
2. Veritate.
3. Vtilitate.
4. Autoritate.
5. Dignitate.
6. Æternitate. }

I. SVFFICIENTIAM oſtendit Chriſtus cum inquit (Habent Moſen & Prophetas. Item: Scrutamini Scripturas, quia uos putatis, in ipſis uitam æternam habere. Et Paulus Galatas 1. Si quis aliud Euangelium docuerit, Anathema ſit. Eſaiæ 8. Ad Legem & ad Teſtimonium. Deuteronomij 8. Non addetis ad uerbum meum, quod

loquor

loquor uobis, Nec auferatis ex eo. Et 12. Quod præcipio tibi, hoc facito: Nec addas quicquam, nec minuas.

II. VERITAS ſcripturæ comprobatur in uerbis Chriſti, Iohannis 18. Sermo tuus ueritas eſt. Et 1. Iohan. 2. Mandatum uetus & nouum uerum eſt, & uerum lumen iam lucet. Num: 23. Non eſt Deus quaſi homo, ut mentiatur.

III. VTILITAS ſcripturæ cernitur apud Paulum, Romanos 15. Quæcunq; ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus. 2. Timothei 3. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata utilis eſt ad docendum, arguendum, &c.

IIII. AVTORITAS eſt Lucæ ultimo: Oportet impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Moſe, Prophetis & Pſalmis de me. 2. Pet. 1. Non uoluntate humana oblata eſt Prophetia, ſed à SPIRITV SANCTO impulſi, loquuti ſunt ſancti homines.

V DIGNITAS apparet Eſaias 55. Sicut cœlum à terra euelatum eſt, ſic etiam cogitationes meæ à cogitationibus ueſtris. Et Chriſtus: Nolite ſanctum dare canibus, nec proijciatis Margaritas ante Porcos.

6. Æter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ÆTERNITAS. Vt: Verbum Dei manet in æternum. Et in Luca: Cœlum & terra tranſibunt, Verba autem mea non tranſibunt, Iohan. 6. Ad quem ibimus? Verba uitæ æternæ habes.

DE SACRIS BIBLIIS ET LIBRIS VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

BIBLIA, æ. ſeu Biblia, orum, quanquam in genere Librum ſeu Libellum ſignificat: Tamen ſpecialiter dicuntur SACRA BIBLIA, libri ueteris & noui Teſtamenti. SACRA quidem, propter ſacram Theologiam ſeu literas ſacras, & doctrinam diuinam, à ſapientia Mundi ſeparatam, & è cœlo delatam. BIBLIA, quia in eis multi libelli continentur, quorum primus eſt Geneſis, ultimus uero Apocalypſis.

PRIMA DIVISIO Bibliorum.

Sacra Biblia diuiduntur in Teſtamentum	VETVS & NOVVM.

VETVS Teſtamentum continet libros ſacros, qui ſunt editi ante Chriſtum natum, ut libri

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Moſi, Pſalmorum & Prophetarum, cum alijs aliquot, qui numero ſunt quadraginta octo.

NOVUM Teſtamentum continet libros, qui ſunt editi poſt Chriſtum natum, ut: libri Euangeliorum & Epiſtolarum, cum alijs, qui ſunt numero uiginti & ſeptem.

SECUNDA DIVISIO.

Sacra Biblia diuiduntur in Sex partes, quantum ad librorum differentiam attinet. Sunt enim alij libri Bibliorum,	Legales.	1.
	Doctrinales.	3.
	Euangelici.	5.
	Hiſtoriales.	2.
	Prophetales.	4.
	Epiſtolares.	6.

I. LEGALES, ſunt quinq; libri Moſi. Quia Lex in eis maxime deſcripta eſt.

II. HISTORIALES, qui ſimpliciter Hiſtorias ſeu res geſtas continent. Ut ſunt libri

1. Ioſuæ.
2. Iudicum.
3. Ruth.
4. Regum.
5. Paralypo.
6. Eſdræ.
7. Nehemiæ.

8. Tobiæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

8. Tobiæ.
9. Iudith.
10. Heſter.
11. Maccabæorum.
12. Actorum Apoſtolorum.

III. DOCTRINALES, qui doctrinam ſingularem continent, ad ædificationem audientium, ut ſunt Libri

1. IOB.
2. Pſalmorum.
3. Prouerbiorum.
4. Eccleſiaſtes.
5. Canticorum.
6. Sapientiæ.
7. Ieſu Syrach.

IIII. PROPHETALES, qui ſunt à Prophetis prædicati & ſcripti, quorum quatuor Maiores, reliqui uero Minores dicuntur. MAIORES, quia maiores & longiores libros ſcripſerunt. MINORES uerò, quia minores & breuiores libros ſcripſerunt.

V. EVANGELICI libri, qui continent Euangelicas hiſtorias de Saluatore noſtro Chriſto, à quatuor Euangeliſtis deſcriptos.

VI. EPISTOLARES, ſunt Apoſtolorum ſcripta & literæ, præſertim Apoſtoli Pauli.

TERTIA DIVISIO.

Bibliorum libri alij ſunt, { CANONICI. / APOCRYPHI.

CANONICI *libri ſunt, quibus autoritas Eccleſiaſticorum dogmatum conſeruatur.*

APOCRYPHI *ſeu dubij ſunt, de quorum fide dubitatur, & qui tantum ad ædificationem plebis ualent, non ad confirmanda Eccleſiaſtica dogmata, ut ſunt libri,*

1. IVDITH.
2. *Sapientiæ.*
3. Tobiæ.
4. *Ieſu Syrach.*
5. BARVCH.
6. *Maccabæorum.*
7. *Fragmenta in Heſter & Daniele.*

Reliqui omnes ſunt Canonici libri. Alio nomine AVTENTICI. *Vnde ſcriptura Canonica & Autentica nomen habet, Et Canonici, qui ſacram ſcripturam legunt & interpretantur.*

DE LEGALIBVS SEV QVINQVE LIBRIS MOSI.

Libri

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

LIBRI Moſi nomen habent Græcum πεντάτευχον, à numero quinario, quia Quinq; tantum ſunt. Et ex Ebræo quinq; quinquintates dicuntur. Adſcribuntur autem Moſi, uel quia Moſes eos ſcripſit : uel quia Moſi hiſtoriam continent, & quid ſeruus ille fidelis Moſes egerit in domo Dei. Cum Eſaias Propheta dicatur horum librorum ſcriptor fuiſſe. Sunt autem hi quinq;.

1. GENESIS.
2. Exodus.
3. Leuiticus.
4. Numeri.
5. Deuteronomius.

I. DE GENESI.

GENESIS à gignendo nomen habet, ſeu à generatione : Quia liber eſt generationis Mundi, propter creationem rerum, & propter reſtaurationem poſt Diluuium. Habet autem Quinquaginta Capita, nec non in Sex partes diuiditur principales, propter ſex illuſtres perſonas, quarum hiſtoriæ ſeu res geſtæ in Geneſi deſcribuntur. Vt,

1. A primo capite uſq; ad ſextum deſcribitur ADAM.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

2. A *Sexto capite uſq; ad duodecimum* NOE.
3. A *Duodecimo uſq; ad uiceſimum* ABRAHAM.
4. A *Viceſimo uſq; ad uiceſimum octauum* ISAAC.
5. A *Viceſimo octauo uſq; ad Triceſimum ſeptimum* IACOB.
5. A *Triceſimo ſeptimo uſq; ad finem libri deſcribitur* IOSEPH.

Continet autem Geneſis in ſumma,
- I. INITIVM MVNDI.
- II. *Diluuium.*
- III. *Incendium Sodomorum.*
- IIII. *Deſtructionem Babel.*
- V. *Res geſtas Patriarcharum.*
- VI. *Maximè uero Lapſum generis Humani, et reſtaurationem per ſemen Mulieris benedictum, id eſt,* IESVM CHRISTVM.

II. DE EXODO.

EXODVS *ab exeundo nomen habet, quia deſcribitur hic exitus filiorum Iſrael de Ægypto, Nec non illorum conuerſio in Deſerto, ubi* LEX *eſt promulgata, quoniam neſciebatur, quid eſſet peccatum. Tunc enim dedit Deus legem*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Decalogi populo ſuo. Deinde Ceremoniales & Iudiciales leges per Moſen inſtituit, ut Religio et Politia apud Iudæos conſeruarentur. Quibus omnibus, ut extructione Tabernaculi Chriſtus adumbratus eſt, ut, Lex eſt Pædagogus in CHRISTVM.

PRINCIPALIS DIVISIO EXODI.

A primo capite uſq; ad ſeptimum poſt deſcriptionem Natiuitatis. II. Occultationis. III. *In aquam proiectionis.* IIII. Adoptionis. V. *Figuræ.* VI. *Coniugij Moſi,* Dat Deus *ei mandatum redeundi in Ægyptum, & educendi populum Iſraeliticum (quia ſeruitute acerba premebatur à Pharaone) ex Ægypto. Quod mandatum poſt longam tergiuerſationem exequitur tandem (in medio quarti capitis) & uadit in Ægyptum, & cum fratre Aarone ingreditur ad Regem Pharaonem, & expoſtulat cum illo de populo dimittendo, qui numeratur in ſexto capite.*

II. *A ſeptimo capite, uſq; ad duodecimum deſcribuntur decem plagæ Ægypti, ut ſunt.*

1. *Sanguinis.*
2. *Ranarum.*

3. Pedi.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

3. *Pediculorum.*
4. *Muſcarum.*
5. *Peſtis pecorum.*
6. *Vlcerum ueſicarum.*
7. *Grandinis.*
8. *Locuſtarum.*
9. *Tenebrarum.*
10. *Mortis primogenitorum.*

III. *A Duodecimo capite uſq; ad Decimum ſextum, adſcribitur liberatio populi Iſraelitici ab Ægypto, non ſine perſequutione, tamen in potenti manu* DEI.

IIII. *A Decimo ſexto capite uſq; ad Viceſimum deſcribitur profectio populi Dei per Deſertum, & murmuratio. Dei uero liberalitas in* MAN *& Coturnicibus.*

V. *In Viceſimo primo capite datur Moſi* DECALOGVS.

VI. *A Viceſimo primo capite uſq; ad uiceſimum quintum Iudiciales leges ordinantur.*

VIII. *A Viceſimo quinto uſq; ad Triceſimum ſecundum ordinantur leges Eccleſiaſticæ ſeu Ceremoniales, de ſtructura Tabernaculi.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

VIII. A Triceſimo ſecundo capite uſq; ad triceſimum ſextum dantur Tabulæ Decalogi.

IX. A triceſimo ſexto uſq; ad quadrageſimum Caput, deſcribitur extructio Tabernaculi. In ultimo Capite, nempe in quadrageſimo, deſcribitur erectio Tabernaculi. Tantum de Exodi libro.

III. DE LEVITICO.

LEVITICVS tertius liber Moſi nomen habet à Tribu Leui, propter Sacerdotium Aaron, quod ordinatur in hoc libro cum ſuis Legibus, & inſtituitur propter peccatum purgandum & expiandum, ut ſignificet uerum Sacerdotem CHRISTVM IESVM, agnum Dei, qui tollit peccata mundi. Huc enim pertinent Leuitica Sacrificia, Leuiticæ ſanctificationes, & immundiciæ & aliæ Leuiticæ obſeruationes, quibus Chriſtus adumbratur.

Diuiditur hic liber in multas particulas, quia multas continet obſeruationes Ceremoniales ſeu Eccleſiaſticas, ut merito uocetur Ordinatio Moſi Eccleſiaſtica.

Ab initio primi Capitis uſq; ad ſextum caput deſcri-

deſcribuntur aliquot ſacrificiorum ſpecies, ut in hoc libro multæ continentur, quarum quædam hic ſunt commemorandæ.

I. Primum genus HOLOCAVSTVM Brendeoffer/ quaſi totaliter comburendum ſacrificium, quia totum deberet comburi, & inde nihil reſeruari, ſicut ex alijs ſpeciebus deberent quædam Sacerdotibus reſeruari, Capite primo.

II. OBLATIO Madeoffer/ alioqui Carbam & Micam, id eſt, donum ſeu munus dictum hoc ſacrificium, ut oblatio multiplicium panum, Capite ſecundo.

III. HOSTIA PACIFICORVM Tackoffer/ qua homines reconciliati & pacem conſequuti, gratias egerunt Deo. Vnde à Pace nomen habet apud Ebræos, ut ſit ſacrificium gratiarum actionis per animalia munda utriuſque ſexus ab Homine recepto & reconciliato oblata, Capite tertio.

IIII. HOSTIA PRO PECCATO Syndoffer/ ſacrificium quod deberet offerri pro peccato Sacerdotis, Populi, Principis, Capite quarto.

V. Sunt & aliæ ſpecies adiungendæ, quarum infra fit mentio in hoc libro, ut HOSTIA pro

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

IGNORANTIA, Sacerdotis, Principis, Populi.

VI. HOSTIA pro Delicto, Vskydoffer, ſeu Vannkundighedeſoffer.

VII. LIBANVM Drinckoffer, Ebraicè Neſich.

VIII. VOTIVVM ſacrificium Löffelſens offer, eller Löffteoffer, Ebraice Neder, quando homines ſua ſponte fouebant aliquod uotum, uotum Sacrificij.

IX. ANATHEMA Brandopffer, eller Forbandelſels opffer, quando maledixerunt ſibi homines, Si hoc aut illud reciperent, illud de quo maledixerunt ſibi, debet offerri Domino.

Summa in quinq; prioribus capitibus deſcribuntur uariæ ſpecies ſacrificiorum, ut cauſæ, pro quibus offerri deberent.

A capite ſexto uſq; ad nonum recenſentur uariæ leges ſacrificiorum, ut I. Holocauſti. II. Hoſtiæ pacificorum. III. Hoſtiæ pro peccato. Item, conſecrationis.

A nono uſq; ad undecimum, tria nobis in exemplum deſcripta ſunt. Primò, Obedientia erga Deum, capite nono. Secundo, Inobedientia erga Deum, capite decimo. Tertio, Mandatum de ſobrietate.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Ab undecimo capite uſq; ad decimum octa-uam deſcribuntur non ſolum immunda anima-lia, ſed etiam aliæ immundicies & expiationes, ut ſunt,

1. Puerperarum, cap. 13.
2. Hominum Leproſorum, cap. 13.
3. Mulierum Menſtruarum, cap. 14.
4, Morticiniorum.

A decimo octauo uſq; ad uiceſimum tertium non ſolum gradus conſanguinitatis in ſexto præ-cepto deſcribuntur, ſed etiam alia præcepta co-pioſiori explicatione repetuntur.

A uiceſimo tertio capite uſq; ad finem, ſe-quuntur nunc aliæ diuinæ ordinationes, ut Fe-ſtorum, & pro pauperibus. Secundo Votorum & Decimarum. Inde conciones & adhortatio-nes ad obedientiam uerbi Dei, additis commina-tionibus, quod transgreſſores puniantur.

Hactenus de libro Leuitico, qui tradit leges & ordinationes Moſaicas, de externo cultu Dei, qui non ſolum à Gentibus Iudæos diſcernebant, ſed in quo ſe exercebant, non ut Holocauſtis pec-cata abolerentur coram Deo (quia remiſſio pec-catorum fit per ſolum filium Dei) ſed ut per hanc externam diſciplinam, quæ ſuam merce-dem annexam habuit Deo ſeruirent:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

III. DE LIBRO NVMERORVM.

HIC Liber à numerando nomen habet, quia populus Dei ſecundum Tribus numeratur, & ad exercitium Religionis diſponitur & ſingulis Tribubus ſuæ manſiones & officia ſua diſtribuuntur & ordinantur. Præterea recitantur multæ tranſgreſsiones populi, multa pericula, multæ pœnæ, multaq́; interim beneficia Dei populo collata, inter montem Sinai & terram promiſsionis uerſanti, Quæ omnia CHRISTVM reſpiciunt propter quem inſtituta fuit Reſpublica Iſraëlitica. Et uaticinium Balaam de Regno Chriſti continetur in hoc libro.

DIVIDITVR AVTEM HIC liber in multas partes.

Ab initio libri uſq; ad quintum caput numerantur in genere primùm, omnes Tribus populi Iſraëlitici, & in circuitu Tabernaculi ſingularum Tribuum caſtra ordinantur. Deinde in ſpecie numerantur Tribus LEVI, cui ſeorſim ſua officia diſtribuuntur.

A Quinto Capite uſq; ad Septimum deſcribuntur uariæ leges, ut: I. eijciendorum extra ca

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ſtra. II. Zelotipiæ. III. Nazaræorum. Quibus addita eſt in fine ſexti Capitis formula Benedictionis, qua noſtri Miniſtri, finita Chriſti Cœna (pro ITE MISSA EST) *utuntur, cuius tres ſunt particulæ.*

I. *Benedicat* DOMINVS *te, & cuſtodiat te.*
II. DOMINVS *illuminet te uultu ſuo, & miſereatur tui.*
III. DOMINVS *leuet faciem ſuam ſuper te, & det tibi pacem.*

A Septimo Capite uſq; ad undecimum deſcriptæ ſunt uariæ ordinationes, propter egregia Principum munera, quæ in dedicatione Tabernaculi erecti, & Altaris, offerebantur, Vt: Ordinatio Conſecrationis Leuitarum in octauo Capite. Ordinatio Feſti PASCÆ *in nono Capite. Ordinatio Tubarum in decimo Capite, Quæ pars ordinatur in fine orationis Moſi, ante eleuationem & diſpoſitionem Arcæ.*

Ab Vndecimo uſq; ad Decimum ſeptimum, deſcribuntur horrenda exempla, quibus homines ad timorem induci debent.

I. *Murmur populi pro carnibus, & pœna murmurationis.*

II. Seditio Aaron & Mariæ ſororis eius, Lepra percuſſæ, contra Moſen.

III. Perfidia exploratorum terræ Canaan, qui populum perterreſaciunt.

IIII. Populi murmur & fletus, & pœna incredulitatis.

V. Pœnæ peccantium per ignorantiam, ſuperbiam, & colligentis ligna Sabbatho.

VI. Seditio & pœna { CORÆ. DATHAN. ABYRON. }

A decimo ſeptimo uſq; ad uiceſimum primum præter Miraculum de florente uirga Aaronis, deſcribitur dignitas, officium et præmium Sacerdotum & Leuitarum, cum ordinatione Luſtralis aquæ ex cinere Iuuencæ. Quibus additur hiſtoria de morte Aaron, & Mariæ ſororis ipſius.

A uiceſimo primo capite uſq; ad uiceſimum quintum, poſt uictoriam in bello contra Cananæos deſcribitur horrendum murmurationis exemplum, ignitis ſerpentibus punitum, ubi æneus Serpens, Chriſtum repreſentauit, Iohan. 3. Mox per tria capita Benedictio populi, & Prophetia Balaam de Chriſto deſcribitur.

A uiceſimo quinto capite uſq; ad uiceſimum octa-

octauum, præter horrendam Fornicationis pœnam, iterum numeratur populus, ante diuiſionem terræ Canaan, & promulgatur Lex hæreditatis.

A uiceſimo octauo capite uſq; ad triceſimum primum deſcribuntur ordinationes Sacrificiorum in ſingulis Feſtis, ut,

Sacrificium
1. IVGE ſeu Quotidianum.
2. Sabbathorum.
3. Neomeniarum.
4. Paſchale.
5. Pentecoſtes.
6. Tubarum.
7. Propitiationis.
8. Tabernaculorum.
9. Collectionis.

His additur uariorum uotorum deſcriptio.

A triceſimo primo uſq; ad finem politica quædam ordinantur, ut,

I. Diſtributio ſpoliorum poſt uictoriam, in bello contra Amalechitas.

II. Particularis diſtributio terræ Canaan.

III. Enumeratio manſionum, in quibus Iſrae-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Iſraëlitæ per quadraginta annos interdum quieuerunt.

IIII. Deſcriptio limitum terræ Canaan, Et electio eorum, qui futuri erant diuiſores, cum parte Leuitarum, ciuitatibus refugij, et proceßionibus, non ad aliam Tribum transferendis.

Hec omnia plena ſunt exemplorum Fidei & Incredulitatis, transgreßionum, pœnarum, & mirabilium ordinationum Dei Chriſtum in carnem uenturum reſpicientia.

V. DE DEVTERONOMIO.

DEVTERONOMION à Δεύτερος & Νόμος, id eſt, à ſecundæ Legis recitatione ſeu promulgatione nomen habet. Quicquid enim in Exodo & Leuitico, quantum ad Morales Ceremoniales & Iudiciales leges attinet, dictum & propoſitum eſt, id omne Moſes in hoc libro ferè repetit. Nam hoc neceſſarium fuit ut populus propter inobedientiam adflictus, rurſus ad obſeruationem Legis adduceretur. Ideo Moſes Legem repetit, unà cum omnibus rebus geſtis, quæ illis contigerunt, Præterea quæ ad Sacer

dotium ſpectabant, & à nono declarat omnia, quæ ad ſpiritualem & corporalem politiam pertinebant, quæ omnia tandem eò refert, ut ad Chriſtum nos inuitent, de quo capite 18. clarè uaticinatur. Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum &c. Lex enim eſt Pædagogus ad Chriſtum, Et finis Legis Chriſtus eſt.

HIC LIBER IN QVATVOR partes principales commodiſsimè diuiditur.

I. Ab initio uſq; ad Quintum Caput quædam anteacta opera, & beneficia Dei, quibus populus ſuæ ingratitudinis atq; inobedientiæ, pariter & diuinæ beneficentiæ, & ad obediendum DEO grauiter admonetur.

II. A capite Quinto uſq; ad Viceſimum repetit ea, quæ fidem uel promouere uel impedire poſſunt, & ad ſpiritualem politiam, & uerum dei cultum in prima tabula potiſsimum ſpectant. Primum enim uſq; ad 13. caput, Decalogum repetit cum egregijs admonitionibus & adhortationibus ad timorem Dei, & obſeruationem decem mandatorum Dei: Et dehortationibus ab idolatria Gentium, præſertim poſt occupationem ter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ræ Canaan, cum aliquot hiſtoriarum recitatio-
ne. Deinde repetit fideliter ordinationes Eccleſiaſticas, de Miniſtris & Miniſterio uerbi, de Decimis, de anno Iubilæo, de præcipuis Feſtis, de electione Magiſtratus, de iure Sacerdotij, de ciuitatibus Refugij.

III. A Decimo tertio capite uſq; ad Viceſimum omnia quæ cultum primæ Tabulæ reſpiciunt.

IIII. A uiceſimo uſq; ad triceſimum primum repetit ea quæ charitatem in ſecunda Tabula uel promouere uel impedire poſſunt, & quæ ad corporalem politiam pertinent, ut ſunt politicæ ordinationes.

1. De rebus bellicis.
2. De operibus Charitatis.
3. De aptis ad officium, in cœtu acceptantium.
4. De libello repudij.
5. De gratitudine erga uerbum Dei.

Quibus adduntur pœnæ tranſgreßionis mandatorum Dei, nec non obſeruationis præmia. Et quod maximè conſolatorium eſt, oſtendit, capite 30. peccantibus eſſe reditum per pœnitentiam ad miſericordiam Dei.

V. A triceſimo primo capite uſq; ad finem libri commemorantur ea, quæ circa mortem Moſi geſta

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ſi geſta ſunt. Primum enim conſolatur populum, ne propter mortem ipſius contriſtetur aut animum reijciat. Deinde egregio carmine Deo gratias agit, et quæ uentura erant in terra promißionis uaticinatur, Mox benedicit populo ſingulisq; tribubus exemplo Iacob Patriarchæ, Geneſis 49. Valedicens eis, bene precatur, & quæ eis uentura ſint uaticinatur. Poſtremo montem aſcendit, & accipiens à Deo conſolationem ex hac uita diſceßit, Et ut piè creditur, corpore & anima (ſicut in monte Thabar cum Elia apparuit) in cœlum delatus eſt.

Huc uſq; πεντάτευχον Moſi, quod à numero Quinario, & à uerbo τεύχω, quod ſignificat inſtruo, Quaſi ſit Inſtrumentum, quod quinq; Libris conſtat, nomen habet, In ſolum Dominum IESVM CHRISTVM reſpiciens, ut ipſemet Chriſtus tum alias tum præcipuè Lucæ ultimo teſtatur, cum inquit: Quæ ſcripta ſunt de filio hominis in Moſe &c. Præterea loci ex Moſe citantur in nouo Teſtamento.

DE LIBRO IOSVÆ.

SEquuntur libri aliquot Hiſtoriales ordine uſq; ad librum Quintum Iob, inter quos præ

cipui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

cipui ſunt priores, ut Ioſuæ, Iudicum & Regum in quibus abundè ſatis diſcamus I. Timorem Dei, & fidem. II. Infirmitatem & Crucem. III. Pœnitentiam & reſipiſcentiam. IIII. Patientiam & conſolationem.

Liber Ioſuæ nomen habet, ab ipſo IOSVA filio NVN, qui aliâs dictus eſt IESVS NAVE. Moſi succeßit in officio Magiſtratus. Et quemadmodum Moſes populum ex Ægypto liberatum per deſertum Quadraginta annos duxit et gubernauit, non ſine potenti manu Dei: Sic Ioſua populum in terram Canaan, ſeu in terram promißionis, eadem Dei potentia, fortiter expugnatis urbibus, interfectis & profligatis Gentibus, introduxit, & inter eos terram diſtribuit. Vbi hæc tria ſunt ſeorſim obſeruanda.

I. Quod Deus ſeruat promißionem ſuam, quinq; Patriarchis factam de terra Canaan.

II. Quod Politia Iſraëlitica ſit conſeruata propter prædicationem de ſemine Mulieris benedicto Domino noſtro IESV CHRISTO.

III. Quod DEVS pugnet pro ſuo populo contra impios, quorum peccata deuaſtatione & interfectione punit, omnibus impijs in exemplum ut reſipiſcant.

HIC

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

HIC LIBER DIVIDItur potiſſimum ut liber Deuteronomij, in quatuor principales partes.

I. Ab initio uſq; ad Sextum caput, præter uocationem Ioſuæ, et confirmationem ipſius ac Reipublicæ Iſraeliticæ gubernationem, nec non Exploratorum emiſsionem, periculum & reuerſionem, deſcribitur miraculoſus Iordanis fluuij tranſitus cum ſuo memoriali, cumq; nouo circumciſionis, intermiſſæ per quadraginta annos, mandato Paſcæq; celebratione.

II. A Sexto capite uſq; ad decimum tertium deſcribuntur ut præter fœdus cum Gabonitis & peccatum anathematis urbium, ut Iericho, Hay, &c. expugnationes, & multorum Regum interfectiones, quos enumeratos habet Caput duodecimum, ut DEVM pro ſuo populo fortiter pugnare nec non impios delere, uideamus,

III. A Decimo tertio uſq; ad caput Viceſimum deſcribitur, diuiſio terræ Canaan, & per ſortes ſecundum Tribus Iſraëlitarum diſtributio, qua DEI promiſsio uera eſſe declaratur.

IIII. A Viceſimo Capite uſq; ad finem defini-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

untur Ciuitates refugij,& agri ſuburbani Leuitarum. Deinde remittuntur in ſua,Ruben,Gad, & dimidia tribus Manaſſe,iuxta pactum Nume. 32. Mox cura Ioſuæ de poſteris per egregiam exhortationem & ſocietatis gentium prohibitionem indicatur. Poſtremò longa beneficiorum Dei commemoratione præmiſſa,nec non percuſſo fœdere populum reuocat ad Deum. Vltimo mors Ioſuæ,& Eleazari filij Aaronis oßiumq; Ioſeph ſepultura indicantur.

DE LIBRO IVDICVM.

Liber IVDICVM ab illis iudicibus, qui poſt Ioſua dominati ſunt in Iſrael nomen habet. Continet enim deſcriptionem progreſſus Iſraelitici poſt mortem Ioſuæ ſub iudicibus, qui mirabiliter populum ab hoſtibus defenderunt. Vbi obſeruandum eſt,quod eadem de cauſa Deus conſeruauerit Rempublicam Iſraelis,qua eam inſtituit,nempe propter Filium ſuum,qui ex IVDAICO populo naſceretur.

Porro & hoc obſeruandum eſt,quòd populus Veteris teſtamenti fuit ſub quatuor generibus poteſtatis,iuxta rationem temporum.

I. Pri-

I. Primum fuerunt ſub Patria poteſtate, tempore Patriarcharum Moſi & Ioſuæ.

II. Deinde ſub Iudiciaria poteſtate, tempore horum Iudicum.

III. Sub Regia poteſtate, tempore Regum.

IIII. Sub Pontificia poteſtate, tempore Pontificum uſq; ad Chriſtum, qui unus pro omnibus primo pater æternus eſt, Secundo Iudex uiuorum & mortuorum. Tertio Rex regum. Quarto Pontifex æternus.

Fuerunt autem Iudices numero ſedecim.

1. IVDAS.
2. Simeon.
3. Othoniel.
4. Aroth.
5. Sanyar.
6. Delbora Prophetiſſa.
7. Baruch.
8. Gedeon, qui & Hieroboal,
9. Abimelech,
10. Thola.
11. Iayr.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

12. Iephte.
13. Abapſan.
14. Achyalan.
15. Abdon.
16. SAMSON.

DIVIDITVR AVTEM LIBER IVdicum ſecundum ordinem perſonarum, prout in Iſraël dominatæ ſunt.

A B initio libri uſq; ad ſextum Caput, deſcribuntur hiſtoriæ ſeptem, Iudicum, Iudæ, Simeonis, &c. inter quos Delbora Prophetiſſa Canticum egregium canit, Capite quinto.

A Sexto capite uſq; ad Decimumtertium præter hiſtoriam Gedeonis & filij eius Abimelech, deſcribuntur & alij tres iudices, Tola, Iayr & Iephte, Quæ pars clauditur ſtulto uoto Iephtæ, de immolanda filia, Capite 11.

A Decimotertio uſq; ad 17. Hiſtoria Samſonis pulcerrima deſcribitur, Et per hoc ſeorſim commendatur Samſon, quod CHRISTI typum geſſit.

A capite decimotertio uſq; ad finem libri præter Idolum Michæ & filios Dan, deſcribitur horrenda & lamentabilis hiſtoria, de uxore Leuitæ,

uitæ, propter quam ſtupratam, collapſam, mortuam, & in duodecim partes diuiſam, tota ferè Tribus BENIAMIN deleta eſt, ut uel ex hoc uno exemplo Deum adulteria grauiſsimè & horrendiſsimè punire diſcamus.

Huc uſq; liber Iudicum, in quo ſunt multa exempla nobis propoſita, quæ nos ad pœnitentiam inuitant, ubi Deum uidemus grauiſsimè puniuiſſe ſemper Idolatriam & alia horrenda ſcelera. Pœnitentibus uerò miſericordem fuiſſe, ut merito uocetur liber de ira et miſericordia dei.

DE LIBELLO RVTH.

LIBellus RVTH nomen habet à Ruth, muliere Gentili, nempe Moabitide, ſeu ex populo Moab, qui fuit filius Loth, Gene. 19. Hic libellus continens tantum quatuor capita, præter hoc quod exemplum eſt œconomicæ induſtriæ, etiam hoc declarat, quòd GENTES eo tempore deo curæ fuerint, & quod Euangelium etiam Gentibus reueletur, poſtquam hæc Ruth, & ſimiles ex Gentibus, Abrahæ ſemini iunguntur.

Continet autem hic libellus partem Genealogiæ Dauidis, quæ ab Euangeliſta translata eſt in Genealogiam Chriſti, ut ita hunc quoq; libellum

Chriſtum reſpicere uideas, & Chriſtum ex peccatoribus & peccatricibus ad abolenda peccata naſci iam olim decreuiſſe ſcias, adeoq; ſalutem ad Gentes quoq; pertinere non dubites.

DIVIDITVR AVTEM IN duas particulas.

I. In duobus prioribus capitibus exemplum eſt de Ruth, quod Nurus omnes erga Socrus ſuas humiliter & officioſe ſe gerere debeant. II. In poſterioribus exemplum caſtitatis in Roab.

DE LIBRIS REGVM.

LIBRI hiſtoriales quatuor, qui REGVM libri inſcribuntur, ſecundum uulgatam editionem, ſunt apud Ebræos duo tantum libri, quorum prior Samuelis dicitur, & apud Latinos in duos libros diuiditur, qui Samuelis libri dicuntur. Poſterior uero Regum, qui itidem in duos libros diuiditur, qui Regum libri dicuntur.

Fuit autem Samuel Propheta Dei ſub Saule Rege fideliſſimus & conſtantiſſimus, à quo priores duo libri nomen habent, in quorum altero Saulis, in altero uerò Dauidis hiſtoria deſcribitur.

Poſteri-

Poſteriores uerò duo libri propriè Regum libri dicuntur, quia omnium aliorum Regum, tam in Iuda, quam in Iſrael, hiſtorias continent.

IN primo libro Samuelis deſcribitur inchoatio tertiæ poteſtatis nimirum Regiæ, ſub impio Rege Saule, ſub quo Regnum & Monarchia in Iſrael inſtituta eſt.

IN ſecundo libro Samuelis transfertur regnum à familia Saulis in familiam Dauidis, Regis & Prophetæ piiſſimi, qui corona Prophetarum merito uocatur.

IN primo libro Melachim, hoc eſt, iuxta uulgatam editionem in tertio libro Regum, deſcribitur primum hiſtoria SALOMONIS Regis, ſub quo templum Ieruſalem Domino ædificatum eſt. II. Deinde regnum in duas partes, ſcilicet Iuda & Iſrael diuiſum eſt, & aliquot regum, utriuſq; partis, hiſtoriæ deſcribuntur.

IN ſecundo libro Melachim, id eſt, in quarto libro Regum uulgariter, ordine reges alij omnes deſcribuntur, in Iſrael & in Iuda. Præterea deuaſtationes & abductio populi Iſrael in Aßyricam captiuitatem. Iuda uerò in Babylonicam captiuitatem. Interim ornantur hi libri promißione de Chriſto, quæ facta eſt Dauidi, 2. Reg. 3.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

CATALOGVS REGVM populi Iudaici.

SAVL.	impius.	1. Reg. 9.	
DAVID.	pij Reges.	2. lib.	Reg.
SALAMON.		3. lib.	

HI tres regnauerunt ſuper totum Iſraeliticum & Iudaicum populum, ante diſſipationem Tribuum, Poſtea decem tribus à duabus defecerunt, & facta ſunt duo Regna, ut Regnum IVDA, id eſt, duæ Tribus, ſcilicet IVDA, et BENIAMIN, Et Regnum ISRAEL, hoc eſt, aliæ decem Tribus.

REGES IVDA.

1. ROBOAM *impius*, 3. Reg. 12. & 14.
2. ABIAS *impius* 3. Regum 15.
3. ASA *pius*, 2. Reg. 15.
4. IOSAPHAT *pius* 2. Reg. 22.
5. ZAMBRIAS *impius* 3. Reg. 16.
6. IORAM *impius* 4. Reg. 12.
7. OCHOZIAS.
8. IOAS 4. Reg. 12.
9. AMASIAS, *partim pius, partim impius* 4. Reg. 14.
10. AZARIAS *qualis pater talis filius*, 4. Reg. 15.

11. IOA-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

11. IOATHAM, *qualis talis &c.* 4. Reg. 15.
12. ACHAS *impius* 4. Reg. 16.
13. EZECHIAS *pius*, 4. Reg. 18.
14. MANASSES *impius* 4. Reg. 21.
15. AMON, *qualis pater, talis filius*, 4. Reg. 21.
16. IOSIAS *pius*, 4 Reg. 22.
17. IOACHAS *impius*, 4. Reg. 23.
18. IOACHIM *impius*, 4. Reg. 23.
19. IOACHIM *filius ſimilis patri.*
20. ZEDECHIAS *impius*, 4. Reg. 24.

Hic Zedechias, ultimus Dux Rex Iuda, ductus eſt cum populo Iuda in Babylonem, 4. Reg. 25 *Manſitq; in captiuitate populus Iuda annos ſeptuaginta, iuxta prophetiam Hieremiæ.*

REGES ISRAEL.

1. HIEROBOAM *impius.* 4. Reg. 13.
2. NADAB *impius*, 3. Reg. 15.
3. BASSA *impius* 3. Reg. 16.
4. HEBAN *impius*, 3. Reg. 16.
5. ZAMBRI *impius* 3. Reg. 16.
6. ACHA *impius*, 3. Reg. 18,
7. OCHOZIAS 4. Reg. 3.
8. IORAM *impius* 4. Reg. 3.
9. IEHV *pro parte pius, pro parte impius* 4. Reg. 10.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

10. IOACHIM *impius 4. Reg. 13.*
11. IOAS *impius 4. Reg. 12.*
12. HIEROBOAM *impius 4. Reg. 14.*
13. ZACHARIAS *partim pius partim impius, 4. Reg. 15.*
14. SELLON *impius 4. Reg. 15.*
15. MANAHEM *impius 4. Reg. 15.*
16. PHACEAS *impius 4. Reg. 15.*
17. PHACEA *impius 4. Reg. 15.*
18. OSEE *impius 2. Reg. 15.*

Sub hoc ultimo Rege translatus eſt Iſrael in Aßyrios, manens in captiuitate 4. Reg. 17.

PRIMVS LIBER SAMVELIS *in tres principales partes commodißimè diuidi poteſt.*

Ab initio uſq; ad Nonum Caput hiſtoria Samuelis, qui iudex & Propheta fuit in Iſrael, deſcribitur, ut,

Natiuitas. *Vocatio.* *Oblatio.* *Senectus.*	SAMVELIS.

Interea etiam deſcribitur pugna populi Dei contra Philiſtim, & Miracula ad arcam facta, nec non infortunium Heli Sacerdotis ex indulgentia filiorum. In fine huius partis prædicitur populo ius Regis à Samuele.

II. A capi-

II. A capite nono uſq; ad Sedecimum hiſtoriæ Saulis prima pars deſcribitur, ut,

1.	Vocatio,	
2.	Vnctio,	
3.	Prophetatio,	
4.	Confirmatio,	Regis SAVLIS.
5.	Victoriæ,	
6.	Regnum,	
7.	Manſuetudo,	
8.	Transgreſsio.	

III. A Decimoſexto capite uſq; ad finem deſcribitur altera pars Hiſtoriæ Saulis, in qua non ſolum in pugna contra Philiſtim, ſed multo magis in perſequendo Dauide uerſatur uſq; ad mortem, Vbi non tantum unctio Dauidis, uictoria contra Goliath, Et confœderatio cum Ionatha filio Saulis, Sed etiam multiplex, uaria & periculoſa fuga Dauidis, nec non eius liberatio deſcribitur, ut quiſq; uideat, quomodo mirificauerit DOMINVS ſeruum ſuum, & eum ad inferos deduxerit & reduxerit, donec per crucem erectus ad regni faſtigium euaſit in Regem piiſſimum & Prophetam ſanctiſſimum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

SECVNDVS LIBER SAMVELIS qui totus continet hiſtoriam Dauidis, commode in tres partes principales diuidi poteſt.

I. Ab initio uſq; ad undecimum Caput præter uindictam de proditoribus & interfectoribus Saulis unctio & inauguratio Dauidis in regnum poſt mortem Saulis deſcribitur. Deinde fœlix ſucceſſus, plenus humanitate, pietate, uoluntate in ædificanda domo Domini, Victorijs ſuper Philiſtæos, & alios, Miſericordia, fidelitate, beneficijs &c. Cui facta eſt etiam promiſsio de Chriſto cap. 7. cuius fit mentio ad Ebræos 1.

II. Ab Vndecimo Capite uſq; ad Viceſimum ſecundum deſcribitur Adulterium & Homicidium Dauidis, & poſt actam pœnitentiam ad Parabolicam prædicationem Nathan Prophetæ, multiplex infortunium à proprijs filijs, qui ſtuprum intulerunt uxoribus Dauidis, Et ſeorſim periculum ſeditionis à filio Abſolone, cum alijs peccati pœnis, & regni ruina, Item, fame & alijs calamitatibus quæ ſequutæ ſunt adulterium & homicidium Dauidis.

III. A Viceſimo ſecundo Capite uſq; ad finem ſequuntur uerba, Primum Carminis, & Gratia-

rum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

rum actionis Deinde nouiſsima uerba Dauidis, præter grauiſsimam in numerando populo offenſionem DEI, & grauiſsimam peccati pœnam, quam inter tria pœnarum genera data optione Dauid elegit. Vt & hic egregium de Ira & Miſericordia Dei librum habeamus.

TERTIVS liber Regum, qui primus Melachim uocatur, nunc hiſtoriam Salomonis, nunc aliorum quorundam Regum continens, in tres principales partes diuidatur, ut Prima pars ſit de Salomone. Secunda de Filio Salomonis Roboam, & aliquot alijs Regibus. Tertia de impio Rege Achab, deq; Regina impijſsima Ieſabel & Helia Propheta.

Salomonis hiſtoria diuiditur in tres partes.
- 1. Ante ædificationem templi.
- 2. In ædificatione tēpli.
- 3. Poſt ædificationem.

Ante ædificationem Templi, ab initio uſq; ad Quintum Caput præter Hiſtoriam de ſenectute Dauidis, in 1. Cap. Et de morte eius in 2. deſcribitur inauguratio regni Salomonis, ſapientia, iuſticia & gloria eius. Cuius & Chriſtus mentionem facit Matthæi ſexto.

In

In ædificatione Templi primum agitur cum Rege Hyram de Materia. Deinde de forma, poſtremo de fabrica & ſtructura à Quinto capite uſq; ad octauum.

Poſt ædificationem Templi ab octauo Capite uſq; ad 12. ſequitur primum benedictio Templi, cum oratione Salomonis. Inde ciuitatum extructiones et magnificentia Salomonis, quam ſequuta eſt Libido, nec non horrenda idololatria, propter quam ſciſſum eſt regnum Iſrael in duas partes, & ſuſcitatus eſt Hieroboam contra Salomonem. Sic ſolent florentiſſima regna propter Idololatriam declinare, ſuccumbere, & tandem perire. Poſtremo ſeruatur Salomon propter benedictum Semen mulieris, & in pace moritur, atq; in ciuitate Dauid patris ſui ſepelitur.

Secunda pars à Duodecimo uſq; ad Decimumſeptimum caput, continet præter Hiſtorias aliquot Regum, ſeparationem regni Iſraël à regno Iuda.

Tertia pars à capite Decimo ſeptimo uſq; ad finem libri continet non tantum Regis Achab, & Reginæ Ieſabel impietatem, iniuriam & tyrannidem, ſed etiam HELIÆ Prophetæ, orationem, conſtantiam, & tandem fugam atq; perſonale quadraginta dierum ieiunium. Vt hic liber

ſit

ſit admodum celebris propter regem Salomonem & Heliam Prophetam, qui non tantum in terra, ſed etiam in cœlo dominatus eſt.

QVARTVS liber Regum qui eſt ſecundus Melachim, Hiſtorias aliorum Regum Iſrael, & Iuda poſt impium Regem Achab, continet, & celebris eſt, propter utramq; tranſlationem, Alteram ipſius Iſrael in Aſſyriam capite 17. Alteram Iudæ in Babylonem capite ultimo.

Porro præter Hiſtorias HELIÆ & HELIZEI Prophetarum, uſq; ad 10. caput ordine ſucceſſionis inuicem ſequuntur ſe Reges, partim in Iſrael, partim in Iuda. Nunc pij, nunc impij, Nunc piiſſimi, ut Ioſias, Ezechias, Nunc impiiſſimi ut Ioas & Manaſſes &c. uſq; ad finem Libri ſub quibus Regibus omnes Prophetæ ab Elia & deinceps, qui fuerunt ante Captiuitatem Babylonicam, prophetarunt, & pleriq; illorum, ut Eſaias, Ieremias, Amos, Zacharias, et cæteri, Martyrio coronati ſunt.

DE LIBRIS PARALIPOMENON.

PARALIPOMENON à relinquendo nomen habet, quia tractat, id, quod in Libris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Regum ſit relictum ſeu omiſſum à παρὰ, *id eſt iuxta: &* λείπομαι *relinquo, omitto.*

Poſſent autem dici Libri Chronicorum *ſeu* Annalium, *quia continent* Hiſtorias *annales.* Vnde *titulus eſt* Ebræis, Dibre Haiamim, *id eſt, uerba dierum,* Quia *in his duobus libris deſcribuntur ſigillatim geſta & facta* Regum Iſraël.

Incertum eſt autem, an hi duo libri ſint ille unus, de quo fit mentio in Libris Regum, *cum dicitur.* Nonne *hæc ſunt ſcripta in libro* Verborum *dierum* Regum Iuda?

HI DVO LIBRI SIC DIVIDVNTVR.

Prior, qui triginta Capita *habet, continet hiſtorias* Saulis & Dauidis, *præter tribuum enumerationem.*

Poſterior qui triginta ſex capita habet, continet hiſtorias Salomonis & *omnium aliorum regum in* Iuda & Iſraël.

SVM-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

SVMMA PRIMI libri hæc eſt.

I. *Ab initio uſq; ad duodecimum caput præter hiſtoriam in decimo capite, de Sacerdotibus & Leuitis, in undecimo de morte Saulis, deſcribuntur enumerationes Patrum & Patriarcharum ab initio Mundi, ſeorſim uerò duodecim tribuum Iſrael.*

II. *A duodecimo capite uſq; ad 24. Hiſtoria Dauidis, ut eſt in ſecundo libro Samuelis, amplificatur.*

III. *A uiceſimo quarto capite uſq; ad finem, principum Dauidis Catalogus ponitur. Item, Oblationes, & tandem Mors ultima linea rerum Dauidem inuadit.*

SVMMA SECVNDI libri Paralipomenon.

I. *Ab initio uſq; ad decimum caput amplificantur ea de Rege Salomone, quæ in maiori parte tertij Libri Regum continentur.*

II. *A decimo uſq; ad finem aliorum Regum geſta & facta deſcribuntur, quæ in fine tertij & per totum quartum librum Regum ſunt ſcripta.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

DE LIBRO Eſdræ.

DVO libri: Alter Eſdræ primus, Alter Eſdræ ſecundus, qui & Nehemiæ dicitur in unum librum apud Ebræos coarctantur. Tertius uero & quartus liber Eſdræ apud Ebræos non ſunt, etiamſi tertius pro maiori parte ex libro Paralipomenon ſit conflatus.

Libri Eſdræ & Nehemiæ iuſto hiſtoriarum ordine libros Regum, et Paralipomenon ſequuntur. Sicut enim libri Regum & Paralipomenon continent hiſtorias rerum Iſraeliticarum, quæ geſtæ fuerunt ante captiuitatem Babylonicam: Ita hi duo libri, Eſdræ & Nehemiæ, tradunt ea quæ geſta ſunt in populo Iudaico poſt Captiuitatem Babylonicam. Nam Eſdras & Nehemias (qui ſcribæ Ieremiæ fuiſſe dicuntur) reducunt populum è Babylonica captiuitate, et inſtaurant ciuitatem Ieruſalem & Templum, politica uidelicet, & Eccleſiaſtica. Quibus adiutores & hortatores ſunt Prophetæ Haggeus & Zacharias. Hæc autem reædificatio facta eſt propter Chriſtum, qui prope diem erat uēturus, in Bethlehem naſciturus, & in ſecundo iſto Templo Hieroſolymitano

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

lymitano prædicaturus, ac tandem extra Hieruſalem paſſurus.

SVMMA LIBRI Eſdræ.

Capita ſunt decem, quæ ſic diuiduntur. I. Ab initio uſq; ad quartum caput deſcribitur liberatio populi Iudaici per Cyrum, Regem Perſarum. Deinde populus duce Zorobabele numeratur & congregatur in Hieruſalem, oblationes & feſtiuitates repetens. Et hic obſeruetur mirabile iudicium Dei, & beneficium erga Gentes per captiuitatem Iudaici populi: Sicut enim Nabuchodonoſor & Euilmerodach ante liberationem opera Danielis conuerſi ſunt, Darius uero Rex Medorum, & Cyrus Rex Perſarum poſt liberationem. Ita profuit Gentibus Iudæorum captiuitas.

A quarto capite uſq; ad nonum, deſcribitur reædificatio Templi poſt impedimentum Quadraginta duorum annorum ſub Dario Iuniore, ad exhortationem Aggæi & Zachariæ Prophetarum, Vt uideas inuidiam & aſtutiam Satanæ, uerum Dei cultum, quantum poteſt, impedientis. Deinde Templum per Eſdram ornatur denuo, Dario pro ſua pietate ſumptus ſuppeditante, & ablata reddente.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

A nono capite uſq; ad finem deſcribitur zelus Eſdræ in ſeparandis & amouendis alienigenis mulieribus, ubi ſeorſim obſeruandi ſunt loci de oratione & de uera pœnitentia. Et obſeruandum eſt in hoc toto libro, quomodo Deus nunc punit ſuos electos delinquentes, ut hic per captiuitatem Babylonicam: nunc recipit eos in gratiam, ut hic per Eſdram & Nehemiam.

SVMMA LIBRI NEHEMIÆ, qui & ſecundus liber Eſdræ dictus eſt.

I. Ab initio libri uſq; ad octauum caput, poſt fidelem Nehemiæ Iudæi orationem, cum agnitione peccatorum ſuorum factam, impetrat ab Ethnico Domino ſuo, ARTAXERXE Rege (cuius Pincerna fuit in Perſia) ueniam redeundi ad ſuos in Iudæam, ut factum ſequi fidelem orationem uideamus. Deinde ueniens Ieroſolymam incepit ciuitatem non ſine cruce, perſequutione & multis impedimentis, reædificare, ita ut populus non ſolum Hoſtibus ita moleſtatus ſit, ut altera manu gladium tenere, altera uero ædificare ſit coactus. Sed etiam tanta fame & annonæ charitate preſſus, ut Nehemias, capite quinto, edicto mandauerit, ut omnes qui ad uſuram

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ram acceperant, totum ipſis pauperibus redderent. Poſtremò,etiamſi non fuit tutus ab inſidijs iniquorum hominum, tamen in opere proceßit, donec excubias agi, portasq; nocturno tempore claudi iußit.

II. A ſecundo capite uſq; ad undecimum reſtituitur Religio, recitatur Lex, prædicatur populo,fœdus etiam renouatur. Nam ſine religione & uerbo Dei omnia replentur erroribus.

III. Ab undecimo capite uſq; ad finem libri primum diſtinguuntur habitationes populi. Deinde numerantur Leuitæ. Poſtremò ſeparantur alienigenæ mulieres. Curatur pro Leuitis, & obſeruatio Sabbathi renouatur.

Tertius Liber Eſdræ, qui ſic uocatur, nihil aliud continet, quàm illorum amplificationem, quæ ſunt in libro Nehemiæ compræhenſa, præter ea quæ in primo capite ex libris Paralipomenon repetuntur.

Quartus liber Eſdræ, qui non ipſius Eſdræ uidetur eſſe, collectus ex pluribus, & amplificationem eorum, quæ ſunt in primo libro Eſdræ ſufficienter deſcripta, continet, ut non ſit uериſimile,Eſdra uel tertio eadem repetiuiſſe. Sed ut ut ſeſe res habet,hi duo poſtremi libri ut nõ ſunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

in Ebræo, nec in Germano Lutheri, ita nullius ferè ſunt utilitatis.

Igitur ad libros, qui ſequuntur, ut 1. Tobiæ. 2. Iudith. 3. Heſter, qui etiam inter Hiſtoriales computari poſſunt, tranſeamus, & quid ad ædificationem in ſumma contineant, breuiter percurrendo uideamus.

DE LIBRO TOBIÆ.

Liber Tobiæ, ſiue ſit Hiſtoria, ſiue alioqui excogitatum quid, ut eſſe uideatur Comœdia, ſuam habet utilitatem. Indicat enim, quomodo ſoleat accidere pio ruſtico, aut alicui in coniugio uiuenti, nimirum ut affligatur, Sed exitus tandem eſt fœlix, ut diſcant hic coniuges habere patientiam in fide & ſpe æternæ uitæ. Eſt itaq; liber Tobiæ ſpeculum ſtatus coniugalis, & exemplum libri Ieſu Siracidæ, pro patreſamilias.

Sunt Quatuordecim capita, quæ ſic diuidantur, poſtquam ſciuerimus, Tobiam ſub Salmanaſſar Rege Aſſyriorum cum alijs Iſraelitis, ductum in Aſſyriam captiuum, & illic inter impios cum cruce & perſecutione uixiſſe.

I. Ab initio uſq; ad quintum caput deſcribitur Tobiæ Patris ſeu ſenioris.

1. Reli-

1. Religio.
2. Coniugium.
3. Pietas.
4. Crux ſub Sennaherib.
5. Officium pietatis in ſepeliendis mortuis pijs.
6. Cæcitas.
7. Oratio.
8. Ieiunium.
9. φιλοστοργία, hoc eſt, paternus amor erga filium.

II. A Quinto uſq; ad decimumtertium deſcribitur Tobiæ iunioris. 1. Profectio in Rages, ciuitatem Medorum, ad domum Gabelis. 2. Liberatio per Angelum à piſce. 3. Coniugium cum Sara Reguli filia. 4. Oratio. 5. Reditus. 6. Sanatio patris. 7. Angeli diſceßio, &c. Quæ omnia Coniugiij ſtatum, qui per Angelos etiam adminiſtratur, nobis commendant, ut ſit inter nos honorabile, Ebræos 13.

III. A decimotertio capite uſq; ad finem, deſcribitur ſenioris Tobiæ. 1. Gratiarum actio. 2. Prophetatio de Hieruſalem. 3. Anni. 4. Obitus. 5. Sepultura, cum Hiſtoria de Nineuæ perditione, Ieroſolymæ reſtauratione, iuniorisq; Tobiæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

reditu ad ſuos, morte, &c. Sic Deus ipſe gubernat œconomiam, & adeſt fidelibus coniugibus in omnibus ſuis afflictionibus.

DE LIBRO IVDITH.

LIBER *Iudith ab ipſa* IVDITH *nomen habet, & inter* Apocrypha *computatur. Dubitatur enim an ſit* Hiſtoria, *an uero excogitatum quid, ſicuti habet tragœdiæ formam. Vt ut autem ſeſe res habet, eſt liber utilis, & in* Nicena *Synodo confirmatus, ut inter ſacras* Bibliorum *numeretur* libros. *Depingit enim impiorum tyrannidem, horrendum uero exitum. Deinde piorum fiducιam & uictoriam, tametſi ſub cruce exercentur.*

Capita ſunt ſedecim, quæ ſic diuiduntur.

I *Ab initio uſq; ad octauum caput continet primum in genere uictoriam regis* Nabuchodonoſor, *per* Holofernem *principem. 2. Deinde minas & indignationem* Holofernis *contra* Iſraelitas. *3.* Poſtremo *Iſraelitarum nunc reſiſtentiam nunc trepidationem, ut ſit in cruce* Sanctorum *propter infirmitatem carnis,* Diabolo *per ſuos nimium ſæuiente.*

Ab

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

III. Ab octauo uſq; ad decimumtertium, deſcribitur ipſius Iudith (quæ fuit uidua Iudæa, de Tribu Simeon) conſtantia & ſpes liberationis. 2. Oratio. 3. Aſtutia. 4. Succeſſus. 5. Audacia in obtruncando Tyranno. 6. Reditus in Ciuitatem Bethuliam, Vt certo ſtatuamus, Deum ſaluare poſſe tam in paucis, quam in multis: tam per Mulieres, quam per uiros, ut uictoria ſit à DOMINO, cuius uirtus in infirmitate noſtra perficitur.

III. A decimotertio capite uſq; ad finem canunt Iudæi, triumphum poſt uictoriam, & hoſtibus interfectis agũt gratias Iudith, et ipſa Iudith DEO gratias agit, & tandem in bona ſenectute ex hac uita diſceßit. Laus, Gloria & Honor DEO, qui profligatis impijs, ſuos electos, quibuſcunq; tandem medijs, defendit & ſeruat.

DE LIBRO HESTER.

LIBER Heſter ab Heſter, muliere Iudæa nomen habet, quæ ducta eſt in uxorem ab Aſuero, qui aliàs dicitur Artaxerxes, Cyri in Imperio Perſico ſucceſſor. Quæ enim in hac Hiſtoria continentur, contigerunt in Monarchia Perſica, poſt reditum Iudæorum ex Babylonia, ſed ante inſtaurationem populi.

Porro Deus, ut conſeruaret populum ſuum, in quo Chriſtus naſceretur, & hic mirabiliter propulſauit periculum, quod in omnes Iudæos, qui reliqui adhuc erant in Perſia, intendebatur, ut hoc exemplo conſolaretur eos, qui domum redierant, & excitaret eos, ut confitenter & alacriter pergerent in reſtauranda ea politia, in qua Chriſtus prædicaturus eſſet Euangelium, & inchoaturus ſuum regnum.

Quantum ad libri diuiſionem attinet, obſeruandum eſt, nouem priora capita tantum in Ebræo haberi, Reliquum uero uſq; ad finem in Ebræo non haberi. Ideoq; & in Germanico Lutheri à reliqua parte ſeparatum, & per ſe poſitum in fine teſtamenti.

Sunt alioqui Sedecim capita, ſicut & in libro Iudith, quæ ſic diuidantur, quaſi in modum Comœdiæ. Vt primus Actus ſit uſq; ad Quartum caput, in quo Regina VASTHI marito ſuo inobediens repudiatur, uirginumq; pulcherrima HESTER eligitur in Reginam. Sed per exaltationem Aman, & inſidias ipſius, lugent Iudæi, dum omnes de uita propter literas Regio edicto contra eos emiſſas periclitantur, Vt in hoc exemplo Vaſthi & Heſter uideamus, quomodo Deus mirabiliter deponit potentes de ſede, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

exaltat humiles. In Aman uerò, quomodo Deus ad tempus permittit Tyrannos florere & ſæuire, ut tandem eò grauius cadant & puniantur.

Secundus Actus eſt à capite quarto uſq; ad nonum, in quo ſequitur conſolatio, per hoc, quod Regina Heſter à Mardocheo multis tandem precibus inducta ſuorum Iudæorum patrocinium ſuſcipit & Mardocheo Regis amicitiam conciliat. Vnde tandem Aman ſuſpenſo, poſtquam inſidiæ eius Regi ſunt manifeſtatæ, datiſq; literis quæ prioribus contrariæ fuerunt. Iudaicus populus mortis periculo liberatur, & eorum luctus in gaudium conuertitur, ut ita uerum ſit de Aman, ꝙ Pſalmus habet: Incidit in foueam quam fecit. De populo Iudaico uero: Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.

Tertius Actus eſt in nono capite, de Vindicta, quam Iudæi nunc in filios Aman, nunc in reliquos hoſtes ſuos exercuerunt. Huc uſq; in Ebræo.

Quartus Actus eorum quæ ſunt in Ebræo, de ſomnio Mardochei, unà cum interpretatione deq; literis contra Iudæos euulgatis, & tandem de oratione Mardochei, uſq; ad decimumquartum caput.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Quintus Actus uſq; ad finem, de luctu & oratione Heſter, de interceßione eius ad Regem Ahaſuerum pro Iudæis, & literis euulgatis contra priores, de ſalute Iudæorum adeoq; de conſtitutione Feſti diei, in memoriam tanti beneficij Iudæis à Deo per Heſter & Ahaſuerum, nec non Mardocheum, exhibiti. Sic & hodie & ſemper adeſt Deus ſuæ Eccleſiæ & ſuo populo ad iuuandum in omni neceßitate. Sit Chriſto gloria in æternum, Amen.

DE LIBRO IOB.

Liber Iob, ab ipſo Iob nomen habet, de quo Ezechielis capite 14. Si fuerint tres uiri iſti in medio eius, Noe, Daniel & Iob, ipſi iuſticia ſua liberabunt animas ſuas, ait Dominus exercituum. Quis autem hunc Librum ſcripſerit, an Moiſes, (ut quidam putant) incertum eſt, Nec multum refert hoc ſcire, cum conſtet hunc librum Spiritus ſancti eloquia continere.

Summa libri eſt, quod tractat hanc quæſtionem: An etiam pij à Deo adfligantur? Id probat Iob firmis argumentis, quod Deus etiam pijs innocentibus adflictiones immittere ſoleat, tantum ad ſuam gloriam, ut Chriſtus Iohan. 9. de Cæco nato loquitur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Sed huic ſententiæ opponunt ſe amici Iob, & *multis ueriſimilibus argumentis contendunt,* Iu*ſtos à* Deo *non adfligi.* Et *ſi adfligi, id propter illorum peccata fieri.*

Præmittitur *autem beati uiri multiplex calamitas, & incorporabilis patientiæ ſpecimen et uirtus.* Deinde *conſpecta uiri iuſti miſeria, offeruntur occaſiones multiplicium diſputationum, præſertim de ſumma & inexplicabili prouidentia, ſapientia etiam, et ineffabili ſcientia* Dei. Ad*uenientes enim tres amici* Iob, *uiri ſapientia humana admirabiles, uaria cum ſancto uiro colloquia miſcent. Superuenit & quartus, nempe* Eli*hu, & contra eum acerrimè contendit. Atq; tota huius libri ſumma inter hos quinq; uiros agitatur. Contentionem tandem dirimit ipſe* Deus.

Continet autem hic liber Quadraginta duo capita, quæ ſic diuiduntur.

In *primis tribus capitibus continetur hiſtoria de uarijs afflictionibus* Iob, & *tentationibus Satanæ, primum liberos & poſſeßionem* Iob, *ubi uerò hæc omnia patientiſſimè tulit, tandem & perſonam ipſius inuadentis, ubi factus impatiens ob doloris magnitudinem, non ſolum maledicit horribiliter diei ſuæ natiuitatis, ſed etiam laudat mortem contra uitam hanc, cuius eum omnino*

cœpit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

cœpit ſacietas, Vbi obſeruandum eſt, quomodo inſtet Satan tentando, donec hominem contra Deum enormiter peccare faciat.

A Quarto capite uſq; ad Octauum deſcripta eſt, prima diſputatio inter Iob & amicum ſuum Eliphan Themaniten. Argumentum eſt, quod Eliphas oppoſuit Iob: Deus punit homines tantum propter illorum peccata. Iob autem reſpondens, Ita hoc ſe habere negat, & quæritur de amicorum moleſtia, quod magis eum terreant, quam conſolentur.

Ab octauo capite uſq; ad undecimum, deſcripta eſt ſecunda diſputatio inter Iob & ſecundum amicum Bildad Suiten, de eodem argumento, quod Deus Iob propter peccata ſua punit. Quod iterum negat Iob ita eſſe, cum querimonia, quod ignoret cauſam ſuæ adflictionis.

Ab undecimo capite uſq; ad decimum quintum, ſequitur tertia diſputatio de eodem argumento, inter Iob & tertium amicum Zophar Naamathiten, cui Iob proponit hanc quæſtionem: Quare bonis interdum malè ſit. Deinde ſoluit ipſius argumentum, & tandem quæritur de miſeria omnium hominum in terra.

A decimoquinto uſq; ad uiceſimum ſecūdum iterum ordinè incipiunt tres amici Iob contra illum diſputare. Primus Eliphas arguit Iob eſſe pecca-

peccatorem. Id quod Iob non negat, ſed interim redarguit, Eliphan & ſocios eſſe malos conſolatores. Secundus Bildad commemorat quemadmodum ſoleat Deus multis plagis impios punire, & uult inferre Iob eſſe impium, quia multum a Deo punitur. Iob reſpondit in ſilentio ſuam eſſe fortitudinem. Tertius Zophar arguit: Malis bene eſſe quidem, ſed non diu, & Iob talem eſſe contendit. Iob oſtendit contrarium in utraq; parte uerum eſſe, ſcilicet & impijs diu bene eſſe in hac uita, Et ſe non eſſe impium.

A uiceſimo ſecundo uſq; ad 32. duo illi amici Iob, Eliphas & Bildad, tertio ipſum Iob adhuc uehementius aggrediuntur, eadem opinione, quæ prius ex humana ratione nitebantur. Sed fruſtra. Stat enim Iob infracto animo, tametſi iacet in ſumma miſeria, Et nunc docet eos, nunc iterum addit querimonias, nunc ſe purgat coram amicis quod fuerit inculpatæ uitæ.

A Triceſimo ſecundo uſq; ad finem, concionatur tandem DEVS ipſe coram Iob, commemorans omnia opera ſuæ potentiæ, uolens ipſum docere, quod iniuſte ab eo ſit accuſatus. Ad quam concionem Iob ultimo Capite pœnitentiam agit & reſipiſcit, ac in integrum reſtituitur, Nobis omnibus in exemplum ueræ pœnitentiæ. Tantum de libro Iob, in quo habetur de cruce

San-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Sanctorum, & de carnis impatientia, quæ condonatur Sanctis à Deo. Sit etiam gratia Deo in æternum.

DE PSALTERIO DAVIDIS.

PSalterium à Pſallendo nomen habet, quod canere ſignificat, quia Carmine conſcriptum eſt ad canendum. Antiquitus uocatum eſt SOLILOQVIVM, quia ſolius Chriſtiani hominis cum ſolo Deo colloquium habetur. Dicitur et PARVABIBLIA, quia breuiter omnia, quæ in Biblijs habentur, continet, ut

1. Hiſtorias.
2. Legem.
3. Promiſſiones.
4. Fidem.
5. Conſolationes.
6. Pœnitentiam.
7. Bona opera.

Autor Pſalterij DAVID Rex & Pophetà eſt, dictante SPIRITV Sancto. Matthæi 22. Quomodo Dauid in Spiritu uocat eum DOMINVM?

Sunt autem Pſalmi numero centum & quinquaginta, qui tripliciter diuidi poſſunt.

Prima

PRIMA DIVISIO.

Alij uocantur propriè Pſalmi, alij uero Hymni. Pſalmi dicuntur, quoties Dauid aliquid à Deo petit. Hymni uero quoties pro accepto beneficio gratias agit.

SECVNDA DIVISIO.

Pſalterium diuiditur apud Ebræos in Quinque libellos, qui diſcernuntur in uulgata æditione Latina per Amen Amen, ſeu Fiat Fiat.

I. *Primus libellus continet Quadraginta Pſalmos & unum, qui ſunt omnes ipſius Dauidis, Vnde & totum Pſalterium ei adſcribitur. Et durat hic primus libellus uſq; ad Pſalmum: Quemadmodum deſiderat Ceruus &c.*

II. *Secundus libellus continet 31. Pſalmos, qui in principio filijs Choræ Cantatoribus adſcribuntur. Deinde ſunt Dauidis omnes præter unum Aſſaphi, & ultimum Salomonis. Et durat hic ſecundus libellus uſq; ad Pſalmum: Quam bonus eſt Iſrael Deus &c.*

III. *Tertius libellus continet 17. Pſalmos, quorum undecim Aſſapho, tres filijs Choræ, unus Dauidi, & duo poſtremi, duobus alijs cantoribus adſcribuntur. Et durat hic libellus uſq; ad Pſalmum: Domine refugium factus es nobis.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

IIII. Quartus libellus continet etiam 17. Pſalmos, quorum primi nouem tribuuntur Moſi ſeruo Dei. Reliqui uero Dauidi. Duratq; hic libellus uſq; ad Pſalmum Centeſimum ſeptimum, Confitemini DOMINO &c.

V. Quintus libellus Quadraginta quinque Pſalmos continet, quorum multi quidem Dauidi tribuuntur, Sed interim quidam incertis etiam autoribus, & ſignantur nunc ante Pſalmum, nunc poſt Pſalmum, nunc utroq; loco per Ebraicam uocem HALLELVIA, ut uideatur eſſe Gratiarum actio Deo pro tali Pſalmo, cuius autor ignoratur. Et durat hic Quintus Liber uſq; ad finem Pſalterij.

TERTIA DIVISIO.

Pſalmi omnes ſunt Quintuplices. Nam alij ſunt,
- 1. Orationes.
- 2. Gratiarum actiones.
- 3. Conſolationes.
- 4. Prophetiæ.
- 5. Doctrinæ.

I. Orationes ſunt omnes Pſalmi, quibus aliquid à DEO petimus. Vt miſerere mei Deus &c. Item, Exaudi nos Domine. Item, Domine ne in furore tuo arguas me &c.

2. Gra-

II. Gratiarum actiones ſunt omnes Pſalmi, quibus gratias agimus Deo pro beneficijs acceptis. Vt: Benedicite. Confitemini &c.

III. Conſolationes ſunt omnes Pſalmi, quibus nos inuicem conſolamur. Vt: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates. Beatus uir &c.

IIII. Prophetiæ ſunt omnes Pſalmi, quibus prædictus eſt MESSIAS cum ſuo regno, ſua reſurrectione, aſcenſione. Vt: Domine Deus noſter. Erectauit cor meum uerbum bonum. Exurgat Deus, & diſsipentur Gentes &c.

V. Doctrinæ ſunt omnes Pſalmi, qui continent Hiſtorias & morum inſtructiones. Vt: Ecce quàm bonum & quam iucundum. Qui habitat in abdito Altiſsimi, & in umbra omnipotentis commoratur, &c. Niſi Dominus ædificauerit domum &c. Item, Super flumina Babylonis.

SVPER HÆC OMNIA MVLtiplex eſt uſus Pſalterij. Vt, quoties.

1. Dolet tibi cor.
2. Humana ope deſtitutus es.
3. Ab hoſte preſſus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

4. A furibus moleſtatus.
5. In exilium pulſus.
6. Inſidijs aliorum obnoxius.
7. Vxore & libris priuatus.
8. Paupertate preſſus.
9. Morbis correptus.
10. Inuidia multorum preſſus.
11. Contemptus haberis.
12. Ab officio depoſitus &c.

Obſeruandum eſt autem, uulgatam editionem errare in numerandis Pſalmis. Ideo ſecundum Ebraicam ueritatem numerari eos oportet.

Obſeruandum eſt & hoc, Dauidem cum ſua Cythara pingi, propter hos Pſalmos, ab ipſo Cythara decantatos.

DE LIBRIS SALOMONIS REGIS.

SAlomoni Regi tres adſcribuntur Libri, ut ſunt Prouerbia, Eccleſiaſtes, & Cantica canticorum. Qui ſic inter ſe diuiduntur. 1. Prouerbia pro Iuuenili. 2. Eccleſiaſtes pro Virili. 3. Cantica uero pro ſenili ætate, Nam liber Prouerbiorum continet doctrinam de obedientia, de bonis operibus & moribus quibus ornatur Chri

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ſtiana iuuentus. Eccleſiaſtes continet doctrinam de cruce, & conſolationes in tentationibus, quibus in Religione & pietate prouecti tentantur & adfliguntur. Cantica canticorum ſunt quædam ſuaues gratiarum actiones, quibus pij hinc in plena ſenectute migraturi, DEO acceptum referunt totum hoc, unde ſunt hic ſuſtentati.

DE LIBRO PROVERBIORVM.

LIBER Prouerbiorum præter hoc, quod continet egregias ſententias, quibus docet partim timorem Dei & fidem in Deum, partim honeſtos mores in humana uita, clariſſimam habet etiam orationem nomine Sapientiæ, de uerbo Dei æterno, quo omnia condita ſunt, & gubernantur, quod eſt IESVS CHRISTVS, Dominus noſter.

Diuiditur autem hic Liber in hunc modum.

Ab initio uſq; ad decimum caput ſunt quædam communes adhortationes loco præfationis ad ea, quæ decent hominem Chriſtianum, ut ſunt adhortationes ad Sapientiam, Diſciplinam, Intellectum, Honeſtatem & Probitatem, in 1. cap.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

In ſecundo capite, ad audiendum & diſcendum uerbum Dei, additis promiſsionibus.

In tertio capite, ad credendum uerbo Dei, ad recte utendum bonis & poſſeſsionibus. Ad patiendum aduerſa in Cruce.

In quarto capite, ad obedientiam erga parentes, additis promiſsionibus.

In quinto, ad caſtitatem, contra Scortationem & Adulterium.

In ſexto capite, ad confidentiam in Deum, contra confidentiam in homines. Item, ad laborandum in iuuentute.

In ſeptimo, ad concordiam & caſtitatem contra Adulterium, Idq́; grauiſsimè.

In octauo & nono capitibus commendat Sapientiam, hoc eſt, Verbum Dei præclariſsimè. Et huc usq; præfatio.

A decimo capite uſq; ad uiceſimum quintum, ſubijcit Prouerbia ſeu Sententias, quæ cum in ſingulis capitibus multæ & uariæ ſint, non poſſunt capitum ſummaria oſtendi.

A uiceſimo quinto uſq; ad triceſimum caput, ſequuntur Prouerbia, quæ Salomoni quidem adſcribuntur, ſed ex certo libro per Sebuam forte & alios quoſdam Scriptores Ezechiæ Regis, tranſcripta.

In ulti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

In ultimis duobus capitibus etiam ſunt Prouerbia Salomonis, ſed ſub alienis titulis. Vt Augur & Lamuel, quibus Salomon creditur eſſe appellatus, Primum à congregando, quia congregauit huiuſmodi Prouerbia. Deinde à præſentia Dei, quia Deus tempore Salomonis fuit cum Iſraelitis.

DE LIBRO QVI ECCLESIASTES DICITVR.

SEcundus liber Salomonis Eccleſiaſtes dicitur, quia Salomon Eccleſiaſtes uocatus eſt, hoc eſt, Concionatur, uel quia loquitur ad multitudinem, non ad unum tantum: uel propter ſapientiam, qua copioſe donatus fuit.

Quærit autem hic liber in quouis uitæ genere & hominum inſtitutione, firmam in hoc ſæculo fœlicitatem, ſed non inuenit, niſi Vanitatem.

Itaq; huc tandem peruenit, ut pronunciet, homini nihil melius eſſe, quam DEVM timere, & mandata eius obſeruare, ut quidquid in hoc ſæculo acciderit, homo tamen in iudicio Dei conſtet. Sed quia hæc ſine Chriſto fieri nequeunt, ideo hic liber, ut reliqui, lectorem ad Chriſtum mittit.

Sunt autem duodecim Capita quæ ſic diuidantur.

Ab initio uſq; ad octauum caput, maturæ ætatis uirum inſtituens, docet in mundi rebus nihil eſſe perpetuum, ſed caduca & breuia uniuerſa, quæ cernimus, Et *damnat omnes, qui fœlicitatem alibi, quam in* Deo *ponunt.* Damnat *enim poſt* Præfationem, *quæ de rerum natura agit.*

In Capite. {

1. *Sapientiam.*
2. *Lætitiam.*
3. *Inſtabilitatem.*
4. *Violentiam & calumniã*
5. *Multiloquium, et garrulitatem et mendacium,*
6. *Auariciam.*
7. *Breuitatem dierum.*

} *huius* Mundi.

Ab octauo capite uſq; ad finem proponit ſapientiam cum ſuis effectibus, & deinde fructibus, uera nimirum pœnitentia, uitæ emendatione, Eleemoſyna, *&c.* Docetq; *uerè beatos eſſe, qui* Deo *coniunguntur, & uniuntur per religionem & pietatem, ſimulq; uſum legitimum aliarum rerum.*

In fi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

In fine recenſet incommoda Senectutis atq; deſtitutionē omnium uirium eius, qui morti appropinquat. Viuat igitur unuſquiſq; in timore DEI, faciatq; fideliter officium ſuum, & rebus à Deo creatis utatur ad gloriam Dei.

DE CANTICORVM LIBRO.

Tertius Liber Salomonis eſt, cui titulus eſt CANTICA CANTICORVM. Edidit enim Salomon multa Cantica, nempe, Mille & quinq;, tertij Regum 4. Sed quia iſtud Canticum cæteris omnibus & excellentius eſt, & glorioſius, uocatur Canticum Canticorum: Continet que ſub Metaphora Sponſi & Sponſæ, CHRISTI & Eccleſiæ ſeu omnium piorum arcana myſteria. Nam etſi Carmen eſt Euchariſticon, quo aguntur gratiæ Deo, quod ornauerit Iſraeliticam politiam maximis beneficijs, Regno ſcilicet & Sacerdotio: Tamen adumbrat Regnum Chriſti, pro quo gratias agunt Deo omnes, qui bonum certamen hic certauerunt, quibus repoſita eſt corona iuſticiæ in cœlo, dum ſuo ſponſo formaliter & æternaliter coniunguntur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Quia autem non poteſt diuidi in partes, cum per octo Capita, ſit perpetuum quoddam colloquium Sponſæ & Sponſi CHRISTI, *cum ſuis promiſsionibus, & piorum fide apprehendentium promiſsiones, Summa hæc tenenda eſt, quod hic paruus Liber continet præclara Encomia.*

- I. De regno Dei.
- II. De Miniſterio Verbi.
- III. De uarietate donorum Spiritus ſancti.
- IIII. De perpetua fœlicitate propter Chriſtum.
- V. De defenſione.
- VI. De Tranquillitate.
- VII. De Pace &c.

DE LIBRO SAPIENTIÆ.

QVanquam hic liber ex titulo uidetur eſſe Salomonis, tamen adſcribitur PHILONI, *Iudæorum ſapientiſsimo & doctiſsimo, qui Legatum Iudæorum egit apud Imperatorem Caligulam, contra cuius & ſimilium impiorum Principum tyrannidem, hunc librum Philo Iu-*

dæus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

dæus ſcripſiſſe uidetur, Vt meritò Philoſophia, ſeu Philonis ſapientia dici poßit, Liber noſtris temporibus admodum conueniens. Commendat enim Verbum Dei contra ſæuitiam & tyrannidem impiorum, qui ſuis ſubditis uerbum Dei fauere nolunt, ſicuti Caligula Iudæis ſuam religionem interdixit.

Obſeruabis autem, Sapientiam in hoc libro uocari Verbum DEI, & librum hunc interpretationem eſſe primi præcepti. Inde tandem omnis ſapientia promanat.

Porro Capita huius Libri ſunt undeuiginti, quę ſic diuidantur.

I. Ab initio uſq; ad ſextum Caput, inſtituit collationem inter Iuſticiam piorum, & cogitationes impiorum. Deinde inter bonitatem piorum & conſilia impiorum. 3. Inter ſimplicitatem piorum & Tyrannidem impiorum. 4. Inter Martyrium fidelium, & inter infœlicitatem infidelium. 5. Inter conſtantiam, præmia & fœlicitatem piorum, et inter condemnationem impiorum.

II. A ſexto capite uſq; ad decimum ponit grauißimas adhortationes, quibus hortatur impios

ad amplectendam ſapientiam, id eſt, uerbum Dei & diſciplinam, id eſt, pœnitentiam & reſipiſcentiam, ubi ſapientiam indicat acquiri fideli oratione.

III. A decimo capite uſq; ad Decimum ſextum commendat ſapientiam, & exemplo Patriarcharum, & à miraculis ac beneficijs Dei uarijs erga ſuum populũ, Idq; contra Idololatriam & impietatem, cuius maledictionem ponit. Item ſubſannationem & deteſtationem interim dum laudat miſericordiam Dei.

IIII. A decimo ſexto capite uſq; ad finem libri iterum confert iuſticiam & præmium piorum, cum iniuſticia & pœnis impiorum, inferendo exemplum de interitu Ægyptiorum. Tantum de hoc libro, ex quo multa Eccleſiaſtica cantica ſunt deſumpta.

DE LIBRO IESV SIRACIDÆ.

HIC Liber, huc uſq; uocatus ECCLESIASTICVS, hoc eſt (ut quidam interpretantur) Eccleſiaſtica Diſciplina, multum uſitatus, tametſi inter Canonicos libros non ſit reputa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

reputatus, uocatur proprio nomine IESV SIRACH, ab autore (ut indicat Præfatio) uixit poſt omnes ferè Prophetas in ultima parte, paulo ante Chriſti aduentum in carnem, Vir admodum pius & doctus, nimirum ex Schola & Bibliotheca Ægyptiorum in lucem prodiens, hunc librum ex multorum doctorum hominum ſcriptis concinnauit.

Eſt autem Liber inſignis, atq; in uſum uulgi conuenientiſſimus & utiliſſimus, unde ciuis aut Paterfamilias diſcat Pietatem, Probitatem, & Prudentiam, Qualiter ſe gerat, Primum erga Deum. 2. Erga uerbum Dei. 3. Erga Miniſtros Verbi. 4. Erga Parentes. 5. Erga Vxorem & liberos. 6. Erga proprium corpus. 7. Erga ſeruos. 8. Erga Poſſeſſionem. 9. Erga uicinos. 10. Erga amicos et inimicos. 11. Erga Magiſtratum, & ultimo, Erga omnes homines, ut merito liber de domeſtica diſciplina uocari poſſit.

Cum autem non poſſit commodè per capita diſcerni, quia non eſt liber ordine partium conſcriptus, ſed ex multorum doctorum libris collectus, & tumultuariè congeſtus, quemadmodum Apes ex uarijs floribus ſuum colligunt fauum, Satis eſt, in genere quæ continet, indicare.

Pri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

I. Primum prouerbiales ſententias, ænigmata & ſimilitudines continet, ut hoc nomine Ieſus Sirach imitator Salomonis eſſe uideatur.

II. Deinde peculiares quaſdam antiquas & diuinas, de uiris Deo probatis, hiſtorias continet.

III. Præterea pias aliquot orationes & hymnos egregios Deo fundit & canit.

IIII. Poſtremò quibus beneficijs Deus populum ſuum ſit dignatus, quibuſq; malis inimicos ſuos cumularit, indicat.

V. In ſumma, liber eſt diuina ſapientia refertiſſimus.

DE LIBRIS PROPHETARVM.

SEquuntur libri PROPHETALES, Sunt autem Prophetæ Sedecim. Quatuor maiores, & duodecim minores, de quibus ſupra.

Summa doctrinæ Prophetarum hæc eſt, Primò quod docent de futuro regno Chriſti. 2. Deinde multis exemplis & hiſtorijs exponunt primum præceptum. 3. Conſolantur adflictas conſcientias, & ſecuris minantur. 4. Damnant idololatriam Iudæorum, quam fornicationem uocant.

Eſt autem IDOLOLATRIA ſeu Spiritualis Fornicatio, quando populus colit Deum, uerum non ſecundum Verbum & mandatum Dei, ſed ſecundum ſuam Bonam (quam uocant) opinionem, Vide Iudicum Septimo & 17. Item 3. Regum 12. Item Oſeæ 2. Nam illa opinio prohibita eſt Deut. 12.

DE LIBRO ESAIAE PROPHETÆ.

ESAIAS inter Prophetas, quorum ſcripta poſt Dauidem extant, iure & meritò primas tenet. Primum enim coniunctus eſt Chriſto non ſolum fide, ſed etiam propinquitate ſanguinis. Vocat enim Chriſtum Patruelem ſuum, Capite 4. Putant autem, Amos patrem Eſaiæ, fuiſſe fratrem Regis Amaziæ, è cuius linea Chriſtus natus eſt. Deinde ſcripſit de Chriſto, & regno eius non ſolum plures conciones, quam alij Prophetæ, ſed etiam clariores ferè ac illuſtriores, quam Euangeliſtæ. Ideo magis Euangeliſta quam Propheta dicendus eſſet.

Vixit autem Eſaias tempore tranſmigrationis Decem Tribuum ſub Vzia & Ezechia, Re-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

gibus Iuda, cum Oſea, Ioël, Amos & Michea in ſecundo centenario quarti Millenarij annorum Mundi. Prophetauitq; ultra centum annos.

Continet autem liber Eſaiæ Prophetæ, primum Prophetias Legales & Euangelicas. 2. Hiſtorias, ut Ezechiæ Regis. 3. Exhortationes ad Iudæos & Gentes. 4. Conſolationes. 5. Orationes. 6. Gratiarum actiones.

Sunt autem in Libro Eſaiæ Sexaginta ſex Capita, quæ ſic diuidantur.

I. *Ab initio uſq; ad 13. Caput agit cum Iudæis nunc acriter eos reprehendendo, nunc contra eos, nunc pro eis Prophetando. Pertinacibus enim horrenda mala minatur. Reſipiſcentibus uero præclaras de Chriſto promiſsiones, eos conſolando proponit. Quam partim claudit Gratiarum actione.*

II. *De decimotertio capite uſq; ad 24. tranſit ad Gentes, & contra eas concionatur & uiticinatur, ubi nominatim perſtringit. I. Babylonios, II. Philiſtæos. III. Moabitas. IIII. Damaſcenos. V. Iſmaelitas. VI. Ægyptios. VII. Tyrios. VIII. Sidonios, ut pote malos Iudæorum uicinos, idolatras & Populo Dei ſemper infen-*

ſos

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ſos,quibus deuaſtationem & alia horrenda mala uaticinatur: Nec interim negligit promiſſiones factas Gentibus ad fidem conuertendis.

III. A uiceſimo quarto uſq; ad 36. redit ad Iudæos,quibus iterum dura concionatur propter illorum incredulitatem. Minatur enim ſuperbæ Synagogæ & impijs Iudæis captiuitatem & alia infortunia, quodq; penitus à DEO deſerentur. Pios uero & probos conſolatur, quod Deus ſit reliquias & puſillum ſuum gregem ſeruaturus. Interim non omittit gratiarum actiones pro Euangelio reuelando in nouo Teſtamento.

IIII. A Triceſimo ſexto uſq; ad Quadrageſimum Caput,recitat Hiſtoriam Ezechiæ, Regis Iuda, quem utpote pium & ardenter orantem Deus,& contra impium Regem Aſſyriorum Sennaherib,& morbo periculoſiſſimo laborantem, exaudiuit.

V. A Quadrageſimo Capite uſq; ad finem,iterum agit cum Iudæis, nunc illorum incredulitatem et idololatriam acriter reprehendēdo,nunc eos ut captiuos in Babylone futuros conſolando. Interim multas egregias Prophetias & promiſſiones de regno Chriſti,de Eccleſia cōſeruanda,et

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

uocatione Gentium, in medium proponit. Legi ſubiungens Euangelium reprehenſioni conſolationem per Euãgeliũ ut uerius Euãgeliſta quàm Propheta, dici poßit. Tantum de libro Eſaiæ.

DE LIBRO HIEREMIÆ PROPHETÆ.

HIEREMIAS filius Helchiæ ſacerdotis cœpit prophetare. Decimo tertio anno regni Ioſiæ, quando Rex & Sacerdotes & Populus perditißime uiuebant, donec inuentus fuit liber Legis diuinæ in domo DOMINI, ab Helchia, patre Hieremiæ. Tunc rex pia induens uiſcera cultum Dei reſtaurauit, & idololatriam exterminauit, ut poſterior liber Regum Cap. 22 teſtatur.

Prophetauit uero Hieremias à Decimotertio anno Ioſiæ, uſq; ad captiuitatem Babylonicam, annis ferè 41. Prophetauit autem de Babylonica Captiuitate & uaſtitate urbis Ieroſolymæ, adeoque tempus Captiuitatis fore ſeptuaginta annos prædixit. Vbi nobis obſeruandum eſt, quod quanto propius accelerat pœna, tanto peiores & obſtinatiores fiunt impij, quod apparet ex Hieremia pariter, & ex hoc noſtro tempore, uerum eſſe.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Quanquam autem in Prophetarum libris non poteſt ordo Capitum obſeruari, quia ſermones ex ore Prophetarum collecti magis, quàm ab ipſis Prophetis ſcripti eſſe uidentur: tamen eſt quodam prodire tenus, ſi non datur ultra. Hieremias igitur tria præcipuè tractat, eaq; non ordine, ſed crebris repetitionibus inter ſe commixta.

Primum concionatur, & obiurgat uehementer impios Iudæos. Deinde prædicit pœnam, nempe uaſtationem urbis Ieroſolymitanæ. Poſtremo uaticinatur etiam ut alij Prophetæ, de Chriſto & regno eius, de nouo Teſtamento.

I. Ab initio uſq; ad uiceſimum Caput (præter hiſtoriam, qua uocatus eſt à Deo per uiſionem, et ſigna, nimirum uirgam uigilantem, et ollam ebullientem, quibus Deus oſtendit iram ſuam ſubitaneam, et uehementem, contra populum ſuũ peruerſum ac rebellem, per Regem Babylonis, uirgam & ultorem Dei) Præter, inquam, hanc Hiſtoriam, reprehendit Ieremias Iudæorum impietatem, idololatriam, ſcandala, flagitia, & crudelitatem in Prophetas, ut omnes ferè conciones ſint pœnitentiales, ſeu ad pœnitentiam grauiſſimæ adhortationes, præter Prophetias de captiuitate Babylonica, & præter conſolationes, quibus & DEVS Prophetam contra tentationes, &

& Propheta populum è captiuitate liberandum conſolatur.

II. A uiceſimo uſq; ad Quadrageſimum præter hiſtoriam de cruce & calamitate Prophetæ, & præter egregias promißiones, de reditu ex captiuitate, de Chriſto, &c. populo Iudaico, & præcipuè Principibus minatur extrema, nempe captiuitatem & omnia mala, quæ per hoc exaggerantur, quod DEVS ipſe ſignificat, ſe uelle ſtare à parte Chaldæorum contra ſuum populum, & unà cum Chaldæis affligere populum ſuum, quod omnium eſt horribilißimum, ſcilicet, Deum non eſſe cum ſuo populo, ſed contra ſuum populum.

Deinde minatur etiam falſis Prophetis & Prædicatoribus, qui dixerunt Principibus & populo placentia, & non ſecundum uerbum Dei.

Poſtremo recitat hiſtoriam de Zedechia Rege, quòd ſicuti contempto uerbo Dei confugiebat ad humana præſidia, ſic etiam accidit ei cum ſuis miſeria & calamitates, quæ eſt merces Tyrannorum.

III. A Quadrageſimo Capite uſq; ad finem libri, præter exempla uaria, quòd ſcilicet DEVS Prophetam liberat & ſeruat, Quod Deus uerus eſt in ſuo Verbo, Et quod uerbi ſui contemtores

temtores punit. Deinde præter admonitiones ad Iudæos in Ægypto, & conſolationem, qua Baruch Scribam ſuum Hieremias conſolatur, uaticinatur contra uicinas Gentes, Ægyptios, Philiſtæos, Moabitas & alia Regna. Deinde contra Regnum Babylonis, & per Medos & Perſas deſtruendum.

Poſtremo claudit librum hiſtoria deuaſtationis Ieruſalem, & populi in Babylonem abductione, ut uideat unusquiſq; Dei conſuetudinem qua ſolet punire eos, qui contemto uerbo Dei non emendant uitam ſuam, nec agunt pœnitentiam. Tantum breuiter de Hieremiæ libro.

DE THRENIS SEV LAMENTATIONIBVS HIEREMIÆ PROPHETÆ.

IN hoc libello quem inſcribunt THRENOS, id eſt, Lamentationes Hieremiæ, deflet Propheta uaſtationem Ieroſolymæ & Regni Iuda & populi miſeram captiuitatem, quam nec comminationibus nec promiſsionibus potuit auertere propter populi incredulitatem & uerbi DEI contemtum: Subinde uero promiſsionibus Dei ſeſe conſolatur & populum, atq; precibus ſuis committit hanc cauſam Deo.

Scribuntur autem hi Threni hoc ordine in Ebræo,ut primus uerſus incipiat ab Aleph, Secundus à Beth,Tertius à Gimel,& ſic conſequenter ſeruata literarum Alphabeti ſerie, propter memoriam hoc modo iuuandam , ſicut hodie à quibusdam idem obſeruatur.

Porro ſicuti ſunt quatuor Capita per orationem,Hieremiæ in quinto Capite , ſic ſunt etiam quatuor carmina iuxta repetitionem Alphabeti in ſingulis capitibus.

In Capite.	I. De infortunio populi & regni Iudaici. II. De negligentia Prophetarum. III. De miſericordia Dei. IIII. De deſtructione Templi,fame,& alijs pœnis populi Iudaici,per peccatum commeritis.	Cum planctu cõqueritur.

DE LIBRO BARVCH.

Liber BARVCH ab Autore nomen habet, quicunq; is fuerit. Nam non eſt ueriſimile, fuiſſe Baruch ſcribam Hieremiæ,cuius fit mentio Hieremiæ 45. ſed alium quendam eiuſdem nomi-

niſ,ſed non tanto ſpiritu donatum. Ideo *conſtat etiam hunc librum non eſſe magni momenti,ſicuti neq; Tertius & Quartus Eſdræ.*

Continet autem hic liber Baruch, præter Epiſtolam adiectam quinq; Capita, quorum ſumma hæc eſt. Sicut ſcripſit hunc libellum in Captiuitate Babylonica, ſic tribuit etiam Deo iuſticiam,qui meritum Iudæis ſupplicium irrogarit.

Secundo confitetur peccatum, accuſatq; Gentis ſuæ ceruicoſam inobedientiam atq; perfidiam.

Præterea ueniam orat delictorum,& ut Deus ſui populi miſertus tandem reducat eum in patriam.

Poſtremo,ut fidem in cordibus illorum excitet,promittit reſtitutionem Iſraëlis.

Epiſtola uero Hieremiæ adſcripta, & adiecta libello Ruth, eſt admonitio contra Idololatriam,ne captiui in Babylone,à Deo uero auerſi Deos Babyloniorum reuereantur. Idcirco *grauiſſimè inuehitur in Idololatriam,ſuadens ut uerum Deum adorent, & ei ſoli ſeruiant. Eſaias à diuina uiſione, Hieremias à diuina altitudine nomen habere uidetur.*

DE LIBRO EZECHIE-LIS PROPHETÆ.

EZECHIEL, qui à fortitudine nomen habet, in Chaldæa prophetauit, exordiens ſuam prophetiam iuxta fluuium Chebar. Ductus eſt enim ſub Iecónia Rege Iuda (qui & iunior Ioachim dictus eſt) cum Daniele & reliquis Iudæis in captiuitatem, ſexto anno priuſquam Ieruſalem & Templum penitus fuit deſolata.

Fuit autem ſeruus Sacerdotis, ſicut Hieremias, & eodem tempore cum Hieremia, nec non idem argumentum tractans, ſcilicet de captiuitate Babylonica. Niſi quod Hieremias Ieroſolymis, Ezechias autem in Chaldæa ſeu Babylone, prædixit Iudæorum futuram calamitatem. Deinde Ezechiel ordine Hieremiam Prophetam ſequitur, ita ut Hieremias ſit prior annis & officio, Ezechiel poſterior, Atq; hi mutuo Prophetias comprobarunt. Nam dum illi qui ſub Iecónia in Babylonem migrauerant, impatientia fracti inciperent ægrè ferre, quod obedierant uoci Prophetæ Hieremiæ cuius perſuaſu abducti ſe dederant Babylonijs, ad hoc à Pſeudoprophetis ſollicitati, quaſi à Propheta Hieremia ſeducti fuiſſent, Deus excitauit hunc Ezechielem Prophetam in

tam in Babylone,ut confirmaret Prpohetiam Hieremiæ,& captiuos conſolaretur.

DIVISIO SVMMARIA PROphetiæ Ezechielis.

A primo Capite (præter obſcuram illam Quadrigarum uiſionem,de Chriſti regno in omnes quatuor angulos Mundi dilatando,quam accepit Ezechiel à Domino,ſtatim in ipſa ſua uocatione,quæ durat uſq; ad quartum Caput) uerſatur in hoc uno potiſsimum uſq; ad uiceſimum quintum Caput, quod prædicit multo durius & uehementius quam Hieremias, quomodo Ieroſolyma deſtruatur,et populus cum regibus et principibus peſſum eant. Interim tamen addit promiſsiones de reditu in terram Iuda.

Porro oſtendit Propheta, primum, Peccata. II. Perfidiam.III. Scelera. IIII. Supplicium. V. Captiuitatem Zedechiæ Regis & populi Iudaici,Interdum per Viſiones,ut Cap. 8. 9. 10. 11. Deinde per Figuras,ut Ca. 4. 5. Nunc per ſimilitudines,ut Cap.12. 15, Item per Ænygmata,ut Cap.17.Nec non per Carmina,ut Cap. 19. Item, per Allegorias,ut Cap.23.24.Interdum per Prophetiam & manifeſtas prædictiones & criminationes,ut Cap.6.7. 13. 14. 16. 20. 21. 22.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

A Viceſimo quinto uſq; ad 34. Gentibus Iudææ regioni uicinis (quia uocibus ridiculis & contemtibilibus inſultabant Iudæis, fauentes illis cladem illam, & quod unum Deum colerent, exprobantes) multa ſicut alij Prophetæ aduerſa uaticinatur, quo generalem curſum operum Dei delinearet. Nam fermè cum impiorum ſucceſſu & credentium oppreßio apparet, & econtra horum ſalus cum illorum interitu commiſcetur.

Porro Gentes, contra quas prophetat, ſunt I. Ammonitæ. II. Moabitæ. III. Idumæi. IIII. Paleſtini, Cap 25. V. Tyri, Cap. 26. 27. VI. Sydonij, Cap. 28. VII. Ægyptij. Cap. 29. 30. 31. 32. Quibus addit Capite Triceſimo tertio grauem exhortationem ad pœnitentiam, Tubæ ſonanti comparans Miniſterium Verbi.

A Triceſimo ſecundo Capite uſq; ad Quadrageſimum, præter malorum paſtorum taxationem & Idumæorum increpationem, pulcerrimè de Spiritu & Regno Chriſti, et qui Tyranni propè finem Mundi in Regno Chriſti futuri ſint, nimirum GOG & MAGOG (id eſt Turca, iuxta communem interpretationem) uaticinatur. Vtitur interim egregijs paradigmatis ſeu ſimilitudinibus, ut cap. 37. de oßibus aridis ducto argumento à reſurrectione corporum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

A Quadrageſimo capite uſq; prophetat de reædificatione Ieruſalem, & diuiſione terræ ſecundum Tribus duodecim, in conſolationem Iudæorum quo nõ dubitarent de reditu in terram promiſsionis & Religionis, atq; Politiæ reſtitutione, Quæ tamen omnia ſpirituali illa uiſione (ſicuti in principio de uiſione Quadrigarum) uidentur adumbrare cœleſtem ciuitatem, id eſt, Eccleſiam Chriſti, quæ cœleſtis & æterna Ieruſalem uocatur, de qua in Apocalypſi:

DE LIBRO DANIELIS PROPHETÆ.

DANIEL, qui à iudicio diuino nomen habet, primum in Babylonẽ ſub Ieconia Rege iuuenis adhuc admodum, abductus eſt. Deinde Regio fauore promotus eſt, præſertim poſtquam Regis Nabuchodonoſor ſomnia interpretatus eſt Poſtremo manſit ibi ſeptuaginta annos, & uixit uſq; ad tempora Cyri Regis Perſarum, ut in fine primi capitis apparet, & ex Capite 9. manifeſtum eſt. Is tam inſigni Spiritu præditus fuit, ut non ſolum uiderit uenturum regnum Chriſti, & manſurum perpetuo atq; alia regna deſtructurum, ſed etiam numerauit Hebdomadas annorum, quibus Chriſtus uenturus eſſet.

Nam in hoc totus incumbit, ut Chriſti glorioſum & æternum regnum magnificè efferat ac prædicet, & præ illo omnia regna Mundi uana & caduca oſtendat.

Porro hic obſeruandum eſt, Danielem uti Chaldaico ſermone uſq; ad initium octaui Capitis. Præterea quod canticum trium puerorum, & Suſannæ ac Belis hiſtoriæ, ac fabulæ Draconis neq; in Chaldaico, neq; Ebraico ſermone habeantur, neq; teſtimonium habeant in ſacra ſcriptura, quod Daniel ſit, iſtorum libellorum autor. Ideo ſeparantur in correctioribus Biblijs à ſcripto Danielis, & ſeorſim per ſe ponuntur, ſuam habentes utilitatem ad ædificationem. Sunt autem in libello Danielis.

1. Exempla, 1. 2. 4. 5. 6. Cap.
2. Hiſtoriæ, 2. 3. Cap.
3. Reuelationes, 2. 4. Cap.
4. Viſiones, 7. 8. 10.
5. Miracula, 3. 6. Cap.
6. Conciones, 4. 5. Cap.
7. Orationes, 9. Cap.
8. Gratiarum actiones, 2. Cap.
9. Prophetiæ, 9. 11. 12. Cap.

DUO-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

PROPHET: ET APOST:

DVODECIM CAPITA DANIELIS

à ſe inuicem ſic diſcernuntur.

In primo Capite præter hiſtoriam de Daniele, et ſocijs eius, educatis in aula Regis Babyloniæ, proponitur egregium exemplum Pietatis in Daniele, quomodo uixerit inter Gentes.

In ſecundo refertur Regi & ſomnium & interpretatio eius, à Daniele, de quatuor Monarchijs, ubi pingit. I. Res Babyloniorum. II. Perſarum.. III. Græcorum. IIII. Romanorum, ſub quibus omnibus Iudæi affligerentur.

In tertio Capite deſcribitur Idololatria Regis (poſt defectionem) impietas, & miraculum liberationis trium puerorum ab incendio.

In Quarto Capite deſcribitur præter ſomnium de Arbore, qua regnum Babylonicum depingitur, pœna ſuperbiæ Regis , & in gratiam poſt pœnitentiam actam receptio, peccatorumq́; condonatio.

In Quinto Capite deſcribitur primum Tyrannis Balthazari Regis, Filij Regis Nabuchodonoſori, in abuſione ſacrorum uaſorum. Deinde pœna quoq́; illius tyrannidis, quod & regno & uita priuatus ſit.

In

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

In ſexto deſcribitur Danielis *liberatio et impiorum uindicta ſub* Dario, *Rege* Babyloniorum,

In ſeptimo uidet Daniel *ſomnium de quatuor* Beſtijs, *quibus quatuor* Monarchiæ *comparantur.*

In octauo uidet aliud ſomnium de adflictione ſub impio Antiocho, Alexandri Magni *ſucceſſore.*

In Nono *deinde orat pro liberatione* Iudæorum *à captiuitate* Babylonica, *& exauditus, fit certior de aduentu* Meſsiæ, *per* Angeli Gabrielis *annunciationem de ſeptuaginta* Hebdomadibus.

In decimo ſingulare quid de Angelis *ſcribit, quod contra malos* Angelos *pro defenſione piorum hominum, atq̃; regnorum, pugnare non deſinant.*

In undecimo uaticinatur ordine de mutatione regnorum, & prædicit, ſub quibus Monarchiis Iudæi, *priuſquam* Meſsias *ueniret, affligerentur. Primumq;* Darius *ultimus* Rex Medorum *ab* Alexandro *ſit interfectus. Deinde mortuo* Alexandro *regnum* Græcorum *ſit in quatuor regna diuiſum, ut* I. *in* Aſiam, II. Syriam, III. Ægyptum. IIII. Græciam. *Poſtremo quomodo* Antiochus *pro ſua* Tyrannide *populum* Iudaicum *adfligeret, donec à* Iuda Maccabæo *prohiberetur & arceretur.*

In

In duodecimo uaticinatur (iuxta communem interpretationem) ſub nomine Antiochi de ANTICHRISTO, quemadmodum & Paulus, ſecundæ Theſſa. 2. locum hunc interpretatur. Porro per regnum Antichriſti intelligit non ſolum Papatum, ſed etiam regnum Turcicum ſeu Mahometicum, à quibus Eccleſia Chriſti ſub finem mundi uexaretur.

CANTICVM Trium puerorum uulgata editione locum habet in tertio Capite Danielis, ubi creaturas omnes ad laudandum Deum inuitant.

Hiſtoria Suſannæ conſolatoria hæc eſt, quod homines mendaces & calumniatores produntur tandem, & ignominia adficiuntur. Qui uero ſunt integri & candidi, liberantur ab infortunio.

Hiſtoria Idoli Belis fraudem Papiſtarum etiamnum hodie prodit, qua miſeros homines per ſuas impoſturas ſeduxerunt hactenus, & adhuc multis in locis ſeducunt.

Hactenus de quatuor maioribus Prophetis. Sequuntur nunc duodecim minores Prophetæ, in quorum libris unum illud præcipuum argumentum eſt, quod cupiant Chriſti regnum propagare & amplificare, tametſi diuerſis rationibus, Vt:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

I. OSEAS.
II. IOEL.
III. AMOS.
— *Prophetarunt contra decem Tribus, ſeu regnum Iſrael.*

IIII. MICHEAS.
V. SOPHONIAS
— *uaticinatus eſt contra Ieruſalem.*

VI. IONAS.
VII. NAHVM.
— Prophetarunt contra *Niniuitas.*

VIII. ABACVC *contra* Babylonem.

IX. ABDIAS *contra* Edom.

X. HAGGÆVS,
XI. ZACHARIAS.
XII. MALACHIAS.
— *Populum ad reædificandam ciuitatem urgebant.*

ADHVC ALITER

Anno ante Chriſtum natum.

1. IONAS,
2. ABDIAS
— *Sub* Achab, Ieroboam *Regibus Iſrael.*

3. ESAIAS,
4. OSEAS
5. IOEL.
6. AMOS,
7. MICHAS,
— *Sub Vſia & Ezechia Regibus Iuda tēpore migratiōis* Decem Tribuum. *Paulo poſt, ſub Manaſſe rege Iuda, an* 756.

Anno 496. uixerunt et Prophetauerunt Prophetæ.

8. NAHVM
9. ABACVC.
10. HIEREM:
11. SOPHON:
12. EZECH:
DANIEL.
— *Inſtāte migratione* IVDA, *anno 663. In ipſa captiuitate Iuda, anno 599.*

HAGGÆVS.
ZACHARIAS.
MALACHIAS.
{ *Poſt populi reditum ex Babylone. 559.*

DE LIBRO OSEAE PROPHETÆ.

OSEAS *à ſalute nomen habet, propterea & legitimam ſuam uxorem ex mandato Dei duxit, ſed cum tali ignominia, quod ſit uocata Scortum illius, ut fit, ubi Mundus furit contra Miniſtros uerbi. Abſit igitur, ut Prophetam in fornicatione uixiſſe ſentiamus.*

In initio concionum ſuarum deſpondet Iſraelitas Domino Deo noſtro in iuſticia & iudicio, in Miſericordia & miſerationibus, & reconciliat eos Dauidi Regi ſuo. Sic enim uocat Chriſtum ex ſtirpe Dauidis naſciturum.

In fine autem minatur Morti magna ſeueritate, interitum. ERO (*inquit*) MORS TVA, O MORS, ERO MORSVS TVVS INFERNE *&c. Interim fortiter & conſtanter in Iſraelitas, contra Idololatriam principum, Sacerdotum & populi prædicauit. Deinde de* CHRISTO *& regno ipſius potenter uaticinatus eſt, ut ſunt hæc omnium Prophetarum duo peculiaria officia, alterum ex Lege, alterum ex Promiſſionibus pro quibus ut Hæretici & Seditioſi ad mortem ducti ſunt.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Ab initio uſq; ad 14. caput ſunt uaticinia, & obiurgatoriæ conciones contra, regnum Iſrael, quod propter Idololatriam, quam ſpiritualem Fornicationem uocat, non ſolum populus, ſed etiam Principes & Sacerdotes captiuitate corporali et æterna (niſi egerint ueram pœnitentiam) à Deo puniantur. Mitigat enim iſtas comminationes promißionibus Dei, ne deſperent, ſed ad Deum reuertantur.

Capite 2. 3. 11. 13. & 14. ſunt etiam uaticinia & conſolatoriæ conciones de regno Chriſti, & Euangelij prædicatione, de uictoria Chriſti, ſuper Mortem & Infernum. Pariter & de populi Iſraelitici æterna captiuitate & liberatione per fidem in Miſericordiam DEI propter Chriſtum.

DE LIBRO IOELIS PROPHETÆ.

IOEL, qui ab inchoando uel deſiderando nomen habet, quis fuerit, ex qua Tribu, quo tempore, aut ſub quibus Regibus uixerit, incertum eſt, præſertim quia ipſemet nullam de hoc mentionem facit, niſi quod creditur fuiſſe eodem tempore cum Oſea & Amos. Is interim dum contra

regnum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

regnum Iſrael uaticinatur, totus in hoc ferè uerſatur, ut oſtendat, quanta mala orbi immineant, propter multiplicia ſcelera & grauia peccata. Vnde & Diuus Petrus in die Pentecoſtes ſuam ſumpſit concionem. Act. 2. Et Diuus Paulus allegat Ioelis dictum ex capite 2. Omnis, qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit, Rom. 10.

Capite primo uaticinatur contra Regnum Iſrael, fore ut Iſraelitæ in Aſſyriam adducerentur. Intelligit autem Aſſyrios per hæc quatuor genera Vermium, depaſcentium frumenta & fructus, ſcilicet, per Erucam, Locuſtam, Bruchum, & Rubiginem, Indicans, Iſraeliticum Regnum ita paulatim ab Aſſyrijs depopulandum & deuaſtandum.

Capite 2. & 3. poſtquam Regi Aſſyriorum ſuum interitum prædixit, ad finem uſque de CHRISTI Regno, de Spiritu ſancto, & de cœleſti Ieruſalem uaticinatur.

Quòd autem VALLIS IOSAPHAT meminit in ultimo capite, non tam de extremo Iudicio uidetur intelligi debere (tametſi à Iudicio nomen habet) quam de Eccleſia Chriſti (ſicuti VALLIS ACHOR in Oſea) in qua Gentes iudicantur eſſe peccatores, & uocantur ad pœnitentiam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

nitentiam per uerbum Dei, Spiritus ſanctus enim arguit Mundum de peccato.

DE LIBRO AMOS.

AMOS ab onere ſeu iugo nomen habet, & plus, quam alij Prophetæ omnes, reſpondet ſuo nomini ſingulari uehementia ſua, qua per totum librum reprehendit Iſraelitas, & inuehitur in eos, tametſi peregrinus apud eos, utpote natus in tribu IVDA, neq; filius Prophetæ, ſed Paſtor & homo Plebeus, ut ipſemet in ſecundo Capite teſtatur.

Vixit autem temporibus Oſeæ & Eſaiæ, ſicut eſt Deus potens uocare tales ſubito quodam & diuino miraculo, contra impiam poteſtatem, quam ordinariam uocant, ubi neceſſitas poſtulat, ſicuti ex rudibus & illiteratis Piſcatoribus Spiritus ſanctus fecit Apoſtolos.

Creditur autem Amos interfectus eſſe ab impio Sacerdote Amaſia, fuſte Fullonis.

Capita huius Libri ſunt nouem, quæ ſic diſcernantur.

Ab initio uſq; ad Quartum caput uaticinatur contra uicinos Reges Iudæorum & Iſraelitarum, ut fuerunt Reges Syriæ, Reges Paleſtinæ,

Tyri, Edom, Ammon, Moab, & dicit fore, ut à Deo uiciſsim & ipſi puniantur. Deinde Reges Iſrael & Iuda ſimul, *cum admonitione de non contemnendis* Dei Prophetis, *uaticinatur.*

A quarto capite uſq; ad ſeptimum prophetat ſeorſim contra Regnum Iſrael, *& ipſis horribilia* à Deo *minatur.* Primo Famem. 2. Caritatem annonæ. 3. Peſtem. 4. Rubiginem. 5. Gladium. Et per Aſſyrios *tandem deuaſtationem*, Interim etiam, *dum peccata illorum taxat, hortatur ad pœnitentiam.*

A *ſeptimo* Capite *uſq; ad finem, præter tres uiſiones, quas uidit contra regnum* Iſrael (*ut ſunt* I. De Examine Locuſtarum. II. De *igne incenſo.* III. De *regula ſuper murum*) *confligatur cum impio* AMASIA *Sacerdote, cui minatur ſummum infortunium.* Deinde *concionatur de diuitum auaritia, & oppreßione* Pauperum.

In fine locum inſignem ſubiungit, de Regno Meßiæ, *qui citatur à* IACOBO *Apoſtolo,* Actorum *decimo quinto. Sicut etiam locus in quinto* Capite *citatur à* Stephano, Actorum *ſeptimo.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Quod autem in primo capite de Tribus & Quatuor peccatis loquitur, peccati magnitudinem, & multitudinem adeoq; impœnitentiam & defenſionem intelligit. Tria enim & quatuor faciunt 7. finalem, ſcilicet numerum in ſacra ſcriptura.

DE PROPHETIA ABDIÆ.

ABDIAS nomen habet à cultu Dei, quòd ſeruus ſeu cultor Dei ſit. Putatur autem fuiſſe Prophetarum antiquißimus, ſicut & Ionas, temporibus Achab & Ieroboam, Regum Iſrael. Hic inuehitur contra Edomitas, quibus adflictio Iſraelitarum magnæ erat uoluptati. Fuit atem EDOM frater Iacobi, nempe ESAV. Et ſicut ipſe odio habuit fratrem, eò quòd Pater Iſaac ipſi tribuit benedictionem Primogenituræ: Sic tota poſteritas eius odio habuit poſteritatem Iacob, hoc eſt Iſraelitas, & ubicunq; potuit, malum ipſis intulit, omnibus eorum hoſtibus ſeſe adiungens, atq; ita perfidiam mentis ſuæ declarans ut oſtendit Pſalmus 137. Memor eſto DOMINE filiorum Edom, in die Ieruſalem, qui dicunt: Vaſtate Vaſtate omnia, Vſq; ad Fundamentum eius.

Eſt tantum unum Caput, cuius ſumma hæc eſt.

ABDIAS.

1. *Prædicit interitum* Edomitis
2. *Conſolatur* Iudæos.
3. *Oſtendit ſalutem eſſe in* Syon.
4. *Fratribus nullam iniuriam irrogandam docet.*
5. *Docet colendum eſſe* Deum.

DE LIBRO IONAE PROPHETÆ.

IONAS *Columbam ſignificat.* Vixit autem *paulò ante* Eſaiam, *&* ſub Rege Ieroboam *Propheta fuit in* Iſrael, *ſicuti ſcriptum eſt in ultimo libro* Regum, Capite 14. *in hunc modum*: IVXTA SERMONEM DOMINI, QVEMADMODVM LOQVVTVS EST PER SERVVM SVVM IONAM FILIVM AMATHI, PROPHETAM, QVI ERAT DE GAD QVÆ EST IN HEPHET.

Conſtat autem, GAD HEPHET *ciuitatem fuiſſe in tribu* Zebulon, *ut* Ionas *fuerit* Iudæus, *& non* Ethnicæ *uiduæ filius, tempore* Heliæ,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

cuius ſit mentio Lucæ quarto,ut quidam de Ionæ fabulantur.

Mittitur autem in Aſſyriam, prædicaturus contra Ciuitatem Niniuen,quæ fuit potentiſſima nec non totius Regni Aſſyriorum Metropolis. Vnde licet animaduertere,Deum tunc non ſolum Iſraelitarum, ſed GENTIVM *quoq; curam habuiſſe.*

Celebre eſt etiam apud Matthæum, capite 12. quòd Ionas fuerit typus Chriſti morientis & reſurgentis, ubi dicitur : Generatio mala & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi Ionæ Prophetæ : Sicut enim fuit Ionas in uentre Ceti tribus diebus & tribus noctibus: Sic erit Filius hominis in corde terræ, tribus diebus & tribus noctibus.

Quatuor tantum ſunt Capita.

In primo miraculoſa ſatis hiſtoria deſcribitur,quomodo Ionas in Mare coniectus à Nautis, ſit à grandi quodam piſce abſorptus, & in uentre Ceti per triduum in profundo Maris huc illucq; iactatus.

In ſecundo deſcribitur Canticum & gratiarum actio Ionæ ad Deum pro liberatione à uen-

tre Ceti, Vbi ſiguificat, quid animi in uentre Ceti habuerit, omni hora uitæ ſuæ finem adeſſe cogitans. Et opus Domini, qui ſolus potens eſt in cœlo, terra, mari, & omnibus abyßis prædicat.

In tertio habemus præclarum exemplum pœnitentiæ in Niniuitis, omnibus peccatoribus imitandum. Vbi ſeorſum hæc obſeruanda ſunt, & nullo modo prætereunda. 1. Quod Deus ſit etiam Gentium Deus. 2. Quod Deus ſit potens, bonus & iuſtus. 3. Quæ ſit pœnitentia. 4. Quod uerum Ieiunium ſeruiat ad agendam pœnitentiam.

In quarto deſcribitur hiſtoria de carnali ſollicitudine Ionæ, qua ſibi proſpectum uoluit, cum iactura proximorum, Vt eſt magna hominum imbecillitas, & caro timida, etiam in Sanctis. Sed in Deo eſt miſericordia & clementia, erga omnes peccatores, uerè agentes pœnitentiam, Id quod hic in Iona & Niniuitis manifeſte apparet.

DE LIBRO MICHEAE PROPHETÆ.

MICHEAS *uixit eodem tempore, & ſub iiſdem Regibus, quibus Eſaias, Oſeas &*

Amos uixerunt, ut ſatis apparet ex titulo. Prophetauit & contra duas & contra decem Tribus, id eſt, 1. Contra Reges. 2. Contra Iudices. 3. Contra Sacerdotes. 4. Contra Pſeudoprophetas, tam in Iuda, quam in Iſrael. Et prædicit perditionem eorum, qui Verbum Dei abiecerunt, & ſine timore Dei, uana ſequuti ſunt.

In hoc autem præcipuè celebris eſt, quod non ſolum promittit Chriſtum uenturum eſſe, nec exponit tantum beneficia regni ipſius: ſed etiam indicat nobis locū Natiuitatis eius: TV BETHLEHEM EPHRATA, inquit, paruula es in milibus Iuda, ex TE mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael, &c. Qui locus citatur Matthæi 2.

Sunt autem ſeptem Capita, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primis tribus capitibus ſunt obiurgatoriæ conciones & prophetiæ, nunc in genere contra Iſraelitas, & Iudæ impietatem atq; idololatriam, nec non contra ſcandaloſam uitam: Nunc in ſpecie contra ſumma capita, cum in Religione, tum in Politia, niſi quod interim in fine ſecundi capitis credentes conſolatur per promiſsionem

de

de aduentu ueri ſui paſtoris, Domini noſtri Ieſu *Chriſti.*

In quarto & quinto ſunt egregiæ promißiones & conſolationes, de regno Chriſti per Apoſtolorum prædicationem in uniuerſum orbem dilatando.

In ſexto & ſeptimo nunc populi impietatem & auaritiam reprehendit. Nunc ſuper mundi malicia, quanta ſuo tempore fuerit, conqueritur.

In fine annectit promißionem de regno Chriſti in Ieruſalem *inchoando, & poſtea per Apoſtolos in omnes gentes dilatando, damnata interim Synagoga.*

DE LIBRO NAHVM PROPHETÆ.

NAHVM *à conſolando nomen habet, conſolatur. n. adflictos* Iſraelitas *per hoc quod contra Aſſyrios uaticinatur, qui populum* Iſrael *&* Iuda *turbarent & exercerẽt. Quanquam ex ſcriptura non poteſt haberi, quo tempore et ſub quo Rege* Nahum *prophetauerit: tamen uidetur poſt* Ionam, *& paulò ante* Eſaiam *uixiſſe. Prædicit euerſionem* Niniuæ, *quæ poſt* Ionæ *Prædicationem ad impietatem relapſa fuerat.*

Sunt

Sunt autem tria tantum capita, quæ ſic poſſunt diſcerni.

In primo capite generaliter de Regni Aſſyriaci perditione uaticinatur.

In ſecundo ſpecialiter adfuturum eſſe Babylonicum hoſtem prædicit.

In tertio cauſam perditionis indicat, enumerans Aſſyriorum horrenda ſcelera, quorum ſumma genera ſunt, Fornicatio, Latrocinium, & Mendacium. Fornicatio ſcilicet, in falſo cultu Dei, ſeu in falſa doctrina. Latrocinium in iniuſtis grauaminibus & exactionibus publicis, ad pompam tantum deſtinatis. Mendacium in contractibus & actionibus.

Finis huius uaticinij eſt conſolatio Iudæorum, quibus annunciat prædicationem pacis, haud dubiè reſpiciens ad tempus noui Teſtamenti ſeu Euangelij CHRISTI, *quando pax æterna Iudæis eſt prædicata per ipſum* CHRISTUM *& Apoſtolos.*

DE PROPHETIA HABACVC.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

HABACVC ab amplectendo nomen habet. Sicuti enim Mater infantem amplectitur, uel alij alios, pectus pectori, cor cordi iungentes in amplexu, dum eos conſolantur: Ita Habacuc populum Iudaicum complectitur, & maximè conſolatur, atq; ut in aduerſitatibus in fide conſtantes ſint, hortatur, ita ut & Diuus Paulus Romanorum primo præclaram huius Habacuc ſententiam allegauerit ex ſecundo capite: IVSTVS EX FIDE SVA VIVET.

Vixiſſe uidetur Habacuc cum Hieremia, Sed inſtante captiuitate Babylonica, quandoquidem ipſe ut Propheta Iudaicus, primum contra populum, deinde & contra Babylonios uaticinatus eſt.

Fabula eſt, hunc fuiſſe Habacuc, qui raptus ab Angelo, Danieli in lacum Leonum deiecte, cibum porrigeret.

Quatuor ſunt Capita, quę ſic diſcerni poſſunt.

In primo capite partim contra Iudæos uaticinatur, præmittens Legis concionem conſolationi Euangelicæ, quæ in ſecundo capite ſequitur, & potentiam Babyloniorum maximam eſſe demon-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

demonſtrat. Partim à Deo pia expoſtulatione contendit,ut liberato populo ſuo ſumat de Rege Babyloniorum ultionem.

In ſecundo capite ſubiungit Euangelicam conſolationem ex promiſsionibus diuinis, et prophetiam de aduentu Meſsiæ cito uenturo, ſed interim firma fide expectando.

In tertio prophetat de interitu regni Babylonici,præmittens Diabolicam arrogantiam Regis Babylonici contra Deum, & iniuſtam diuitiarum collectionem contra proximum, quæ ſunt duo horrenda latrocinia,ſcilicet, ſpoliare Deum ſua gloria, & homines ſuis bonis.

In quarta, præmiſſa gratiarum actione, & longa beneficiorum Dei commemoratione, tandem orat, ut regnum Babylonicum diuinæ maledictioni ſit obnoxium, Niſi quod in fine rurſus lætus Iudaicum populum conſolatur.

DE PROPHETIA SOPHONIÆ.

SOPHONIA Dei arcana ſignificare uidetur, non inconueniens nomen Prophetæ Dei, qui uidet arcana Dei, hoc eſt, Euangelium & regnum Chriſti æternum, promiſsionibus, Viſionibus & reuelationibus Propheticis uſq; ad tem-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

poris plenitudinem inuolutũ. Qua de cauſa Paulus & Myſterium nominat, Romanos ultimo.

Titulus in primo capite, quis fuerit Sophonias ex quibus Parentibus natus, & quo tempore uixerit, oſtendit, Fuit enim coætaneus Ieremiæ Prophetæ, & eadem ferè, quæ ille, ſed breuius & ſuccinctius, prophetauit, Nimirum urbis Hieroſolymitanæ uaſtationem, nec non hoſtium, & totius regni Iuda interitum, & Iudæorum per Chriſtum liberationem. In ſumma, prophetauit impijs Iudæis interitum per uicinas Gentes. 2. Ipſis Gentibus exterminium per alias Gentes. 3. Credentibus Iudæis liberationem per Chriſtum naſciturum.

Tria tantum ſunt Capita, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primo capite criminatoria concione malũ id eſt, interitum ac deuaſtationem regni Iudaici, per regem Babyloniæ, uenturam propter impietatem & auariciam Iudæorum, prophetat.

In ſecundo Iudæis pœnitentiam prædicat, deinde uicinis gentibus, Moabitis ſcilicet, Ammonitis, Philiſtæis, Aſſyrijs & Niniuitis interitum prophetat. Poſtremò ſpem facit iiſdem gentib. quòd regni Chriſti participes fiant, indicans, Deum in Inſulis Gentium adorandum eſſe.

In

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

In tertio capite partim impœnitentes Iudæos grauiter obiurgat ac reprehendit partim præclarißima concione de Chriſti regno in uniuerſum mundum propagando, Iudæos conſolatur. De Primoribus in religione *&* politia inquit, *quod quia ſunt* Principes, *honorandi ſint ut* Principes, *ſed interim tamen arguendi, ut peccatores.*

DE LIBRO HAGGAEI PROPHETÆ.

HAGGÆVS *à feſtiuitate & gaudio nomen habet. Is poſt captiuitatem Babylonicam ſub* Dario Hiſtaſpe *prophetauit, & populum ad reædificandum* Templum *ſeriò tandem urgebat, ut cultus* Dei *rurſus inſtitueretur. Cum præſertim huius ſecundæ domus maior ſit futura gloria, nempe ad quam* Dominus Iſrael, *ille uerus* Meßias, *in propria perſona uenturus erat, quemadmodum ſcribit &* Malachias.

Duo tantum ſunt Capita.

In Primo *populi ingratitudinem & auariciam reprehendit, atq; ipſis mala minatur, nempe infortunium & egeſtatem, qui proprias domus quidem magnifice exædificari curauerant, ad templi uero reædificationem nihil contulerant.*

In ſe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

In ſecundo ſunt itidem Comminationes propter eandem cauſam, Simul etiam promiſsiones, quod Chriſtus ipſe templum ſecundum ſua præſentia, doctrina, & miraculis ornaturus ſit, & illuſtraturus.

DE LIBRO ZACHARIÆ.

ZACHARIAS, *qui à memoria diuinæ nomen habet, inter nouiſsimos Prophetas unus uixit, eodem tempore cum Haggæo Propheta, poſt reditum ex Babylonica captiuitate. Tractat quoq; idem argumentum cum Haggæo, nimirum inſtans & exurgens, ut Templum reædificetur,idq; propter Chriſtum,qui breui uenturus eſſet ad Templum ſanctum ſuum. Ideo manifeſtè prophetat de pompa Chriſti, quod in Aſina & pullo Aſinæ ſit petiturus Hieroſolymam, quod factum eſt, paulo ante ipſius paſsionem,ipſo die Palmarum. Deinde prophetat etiam de ipſius uenditione pro triginta argenteis, quæ per Iudam proditorem facta eſt. Item,de perfoſsione lateris ipſius, quem locum allegat Euangeliſta Iohannes.*

Habet interim obſcuras aliquot Viſiones,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

quibus adumbrantur myſteria Chriſti, quæ tandem explicat per effuſionem Spiritus gratiæ & precum, capite 12.

Sunt autem quatuordecim Capita, quæ ſic à ſe inuicem poſſunt diſcerni.

In primo capite, præter Exordiũ, in quo manifeſtè Iudæos ad pœnitentiam hortatur, Et præter orationem Angeli pro Ieruſalem, ſunt tres uiſiones. 1. De equis ruffis. 2. De quatuor cornibus. 3. De quatuor fabris lignarijs. Quibus & Iudæis pacem uaticinatur, & eos ad reædificandam ciuitatem Ieroſolymam hortatur.

In ſecundo capite primum eſt unica uiſio, de Funiculo menſorio, qua populum denuò ad reædificandam Ieroſolymam hortatur. Deinde ſunt egregiæ promiſsiones de regno Chriſti, & de diuina præſentia, atq; protectione piorum, adeoq; de uocatione Gentium, unde populum ad gaudendum & iubilandum hortatur.

In tertio capite primùm eſt uiſio de IOSVA ſummo Sacerdote, in ipſius conſolationem, et Ciuitatis reædificationem. Deinde rurſus promiſſiones de Chriſto, quem & Germen, propter Euangelium & Fidem, atq; Angularem lapidem propter Eccleſiam, nominat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

In quarto capite deſcripta eſt uiſio de Candelabro aureo, in conſolationem ducis Zorobabel, & adhortationem, ne à Templi reædificatione, metu hoſtium, deterreatur.

In quinto capite deſcripta eſt duplex Viſio, ſcilicet, de Volumine uolante, hoc eſt, de literis & Sigillo. Deinde de Ephi ſeu Modio, quibus Pſeudoprophetarum aduentus in Iudæam, ab Angelo nunciatur.

In ſexto capite deſcripta eſt uiſio de quatuor Quadrigis, quibus adumbrari uidetur Regnum atq; Euangelium Chriſti quem hic quoq; Zemah, id eſt, Germen uocat, in uniuerſum orbem propagandum.

In ſeptimo & octauo ſunt conciones & admonitiones contra Hypocriſin Iudæorum in electitio ieiunio. Deinde hortatoriæ admonitiones, de Templi reædificatione. Poſtremo conſolatoriæ de Regno Chriſti.

In nono & decimo ſunt prophetiæ de aduentu Chriſti, & humilitate regni eius, per hoc, quod facit eum ſedere ſuper Aſinam. Deinde de potentia Alexandri Magni, qua Deus portas mundi aperuit, ut intraret Rex gloriæ cum ſuo ſancto Euangelio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

In undecimo, duodecimo & decimotertio ſunt itidem prophetiæ, & quidem grauißimæ, de paßione Chriſti, fore ut traderetur Gentibus. Item de deſolatione populi Iudaici propter incredulitatem, & de Euangelio inter Gentes prædicando, poſtquam percuſſus fuerit Paſtor, hoc eſt, poſt paßionem Chriſti.

In ultimo capite ſunt adhuc duæ prophetiæ, quarum altera Synagogæ totiuſq; cultus Leuitici abrogationem, Altera tentationes & uictoriam Eccleſiæ continet.

DE LIBRO MALACHIÆ PROPHETÆ.

MALACHIAS, *qui apud Ebræos Angeli nomen ſortitus eſt, ultimus inter Prophetas habetur, utpote proximus ante* CHRISTI *aduentum, quem iam in foribus eſſe, &* IOANNEM BAPTISTAM *(ſub* ELIÆ *nomine) Chriſti præcurſorem fore prædicit.*

Vtrum hic Malachias fuerit Eſdras, ut quidam opinantur, incertum eſt. Hoc uero certißimum eſt, quod egregias ſententias habet, de Chriſto et Euangelio, quod uocat MVNDAM OBLATIONEM IN VNIVERSO MVNDO.

Sunt autem quatuor Capita, quę ſic poſſunt diſcerni.

In primo capite nunc Iudæorum in genere, nunc ſeorſim Sacerdotum auaritiam & ingratitudinem reprehendit. Illos quidem, quod ea quæ immunda ſunt, & ad ſacrificia nihil ualent, apportent. Hos uero, quia DOMINO *offerant immunda. Mox in ipſis comminationibus de regno Chriſti, & oblatione munda, id eſt, Euangelio concionatur.*

In ſecundo capite pergit reprehendere et uehementer obiurgare Sacerdotes, admonens eos ſui officij, quod tam ſanctum eſt, ut Angelicum ei nomen adſcribatur. Seorſim quoq; inuehitur in eos, qui malæ tractationis ab Vxoribus accuſantur, adducens exemplum Abrahæ, quod non uult eos temerè imitari.

In tertio præmittit uaticinium de præcurſore Chriſti, pariter & de utroq; aduentu Chriſti, in carnem ſcilicet, & ad iudicium. Deinde rurſum obiurgat Iudæos, propter ingratitudinem erga miniſterium Verbi.

In quarto ſubiungit ut breuiſſimam, ita grauiſſimam adhortationem ad uerum timorem Dei Pijs gaudium & conſolationem, Impijs uero pœnam & interitum annuncians. Nos itaq; diuinis

admonitionibus obediamus, & Deum timentes, ſecundum Domini noſtri IESV CHRISTI aduentum hilari animo expectemus, attollentes capita noſtra.

Tantum de Prophetis & libris Prophetalibus, ex quibus doctrina noui Teſtamenti confirmatur, & Prophetarum ſententiæ tam à Chriſto ipſo, quam ab Apoſtolis in teſtimonium citantur. Sint igitur nobis propter dulciſsimas conſolationes commendatiſsimi.

DE LIBRIS MACCABÆORVM.

LIBRI MACCABÆORVM à IVDA MACCABÆO nomen habent, propter ipſius egregia facta, quæ in his libris deſcribuntur. Eſt autem nouiſsima hiſtoria ueteris Teſtamenti, de rebus Iudaicis, geſtis ab Alexandri Magni temporibus uſq; ad CHRISTVM, quando populus Dei iam non Reges & Prophetas, ſeu Principes & Pontifices habuit. Fuerunt enim in ueteri Teſtamento quatuor poteſtates in iſto electo Dei populo, ſcilicet. 1. Poteſtas Patria. 2. Poteſtas Iudicum. 3. Regia. 4. Pontificia poteſtas. Pro quibus omnibus in Nouo Teſtamento regnat ſolus CHRISTVS, qui primùm

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

eſt Pater futuri ſœculi. Secundo, Iudex uiuorum & mortuorum. Tertio, Rex Regum. Quarto, æternus Pontifex.

Porro libri Maccabæorũ inter Apocryphos & non inter Canonicos libros numerantur, tametſi primus, quem ſanctus Hieronymus Ebraicum ſe reperiſſe teſtatur, dignus eſſe uidetur, qui inter Canonicos computetur, Præſertim cum ſit illorum, quæ Daniel capite duodecimo uaticinatus eſt, uerißima deſcriptio, nempe de perſequutione Iudæorum per Antiochum.

Diuiditur autem primus liber in quinq; partes, iuxta circumſtantiam perſonarum. Et ſunt in hoc libro quinq; perſonæ illuſtres, quorum res geſtæ pro maiori parte hiſtorico ordine deſcribuntur, ut ſunt: I Matathias. Secundo, Iudas Maccabæus. Tertio & Quarto, Ionathas & Simon, fratres Iudæ Maccabæi. Quinto Ioannes, Simonis filius.

A primo capite uſq; ad tertium, & Antiochi (quem radicem peccati Scriptura uocat) impietas atq; crudelitas inchoatur: & Matathiæ Sacerdotis, atq; filiorum eius zelus & conſtantia deſcribuntur, ut ſit perpetuum uerbi miniſtris exemplum in perſequutione.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

A tertio capite uſq; ad nonum deſcribuntur fortia facta Iudæ Maccabæi, ut, Bella, Victoriæ, Purificatio Templi, Confœderatio cum Romanis & uariæ conflictationes cum uicinis Gentibus et earum Principibus, quos expugnauit uel fugando uel interficiendo eos, quorum nomina hic ordinè ſequuntur.

1. APOLLONIVS. 2. SERON.	Interfecti, cap.3.
3. GEORGIVS. 4. LYSIAS.	Fugati, cap.4.
5. TIMOTHEVS cum Ammonitis & Galaatidis. 6. Filij ESAV.	Debellati, cap.5.
7. ANTIOCHVS, Antiochi Tyrannide mortui, filius fœdifragus cum ſuo Principe LYSIA & ipſorum Elephantis.	Domū dimiſſi.cap.6.
8. ALCIMVS Iudæus, rediens ad Demetrium. 9. NICANOR interfectus.	Cap. 7.

Tandem

Tandem IVDAS ipſe poſt confœderationem cum Romanis factam, cap. 8. ſuccubuit in bello, quod Iudæis ex mandato Demetrij, poſt mortem Nicanoris, per Bachidem & Alcimum, Demetrij Regis Principes, illatum eſt, capite 9. O Ducem pijßimum, & in religione Iudaica conſtantißimum Heroa, gentiſq; ſuæ propugnatorem ac defenſorẽ fortißimum, qui tandem in uera confeßione proſtratus, fortiter obijt pro gloria Dei uindicanda.

A nono capite uſq; ad caput 13. deſcribitur hiſtoria IONATHÆ, fratris Iudæ Maccabæi cui negocium fuit cum utroq; Demetrio, cum Bachide & Alcimo, de quibus uictoriam obtinuit, fratris ſui Simonis adiutorio. Deinde cum Principibus iunioris Demetrij, donec à Triphone per dolum interfectus eſt, præclarus Zelotes pro religione & uero Dei cultu.

A decimo tertio capite uſq; ad ſedecimum deſcribitur hiſtoria Simonis, fratris Iudæ Maccabæi, & Ionathæ. Fuit autem Simon pacificus, donec & ipſe per dolum in conuiuio trucidatus eſt.

In ultimo capite poſt interfectum Simonem ſucceßio filij illius IOANNIS ad finem libri deſcribitur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

DE SECVNDO LIBRO MACCABÆORVM.

Secundus liber Maccabæorum eſt pro maiori parte repetitio eorum, quæ ſunt deſcripta in primo libro, præſertim quantum ad Iudam Maccabæum attinet.

Sunt autem quindecim Capita, quę ſic diſcernuntur.

In primis ſeptem capitibus deſcribitur afflictio populi Iudaici, tam per inſidias et proditionem Simonis cuiuſdam, quam per crudelem Antiochi tyrannidem, ubi non tantum Iudæ Maccabæi (qui tum foris uitam agebat in deſerto) conſtantia prædicatur, ſed etiam ſeptem fratrũ, qui una cum matre ſua, Martyrio coronati ſunt.

In octo reliquis Iudæ Maccabæi fortia facta repetuntur uſq; ad finem libri.

Tantum de libris Maccabæorum, adeoq; de totius ueteris teſtamenti libris, ſcilicet Legalibus Hiſtoricis, Doctrinalibus & Propheticis, qui omnes computati numero ſunt quadraginta & octo tam Apocryphi, quos uocant, quàm Authentici, de quibus Chriſtus Ioh. 5. loquitur, inquiens: Scrutamini Scripturas.

Finis Librorum Veteris Teſtamenti.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

DE LIBRIS NOVI TESTAMENTI.

NOVVM TESTAMENTVM continet libros, qui poſt reuelatum Chriſtum ſcripti ſunt, Partim Euangelicos, partim aliàs Hiſtoricos, numero uiginti & ſeptem, etiam minimos computando, qui unicum ſaltem capitulum continent, ut Epiſtola Pauli ad Philemonem, Iudæ & Ioannis duæ poſteriores.

DE LIBRIS EVANGELICIS.

LIBRI Euangelici ſunt quatuor nimirum à quatuor Euangeliſtis, Matthæo, Marco, Luca, & Ioanne, ſcripti. Et dicuntur Euangelici, quia ſeorſim IESV CHRISTI Euangelium continent, id eſt, lætum nuncium de gratuita remiſsione peccatorum propter Mediatorem Chriſtum conſequenda.

DE LIBRO MATTHÆI.

Matthæus, perinde ut primus inter Euangeliſtas Euangelium ſcripſiſſe fertur, nempe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ſtatim poſt aſcenſionem Chriſti, ita primū quoq; in ipſos locum obtinet. Sunt autem hæ partes huius Euangelicæ hiſtoriæ principales.

A primo capite uſq; ad quintum præmittuntur quaſi exordij loco non ſolum ea quæ pertinent ad Genealogiam & Natiuitatem Chriſti, ut 1. Enumeratio perſonarum in generationibus ab Abraham uſq; ad Chriſtum. 2. Reuelatio facta Ioſeph. 3. Magorum aduentus. 4. Tyrannis Herodis. Sed etiam Ioannis Baptiſtæ uita & doctrina, nec non Baptiſmus et tentatio Chriſti, priuſquam prædicare incepit, & diſcipulos uocauit.

A quinto capite uſq; ad octauum deſcribitur ſermo Chriſti, quem habuit in monte coram diſcipulis & uerè legalis concio, qua ceu iacto ſolido fundamento, præparauit eos ordine ad Euangelij miniſterium. 1. De beatitudine & præmijs bonorum operum. 2. De officio Apoſtolorum. 3. De uera legis interpretatione. 4. De Eleemoſyna. 5. De oratione. 6. De ieiunio. 7. De ueris diuitijs. 8. De confidentia in Deum. 9. De iudicij ſinceritate. 10. Orandi aſsiduitate. 11. Naturali æquitate. 12. De uitanda falſa doctrina. 13. De ſtudio uiuendi iuxta Dei uerbum: In ſumma Legem eſſe pædagogum ad Chriſtum, oſtendit hæc ipſius concio, & generalis enarratio legis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Ab octauo uſq; ad decimum confirmat doctrinam egregijs miraculis & beneficijs, quibus & terra & mari miſeris atq; afflictis hominibus ſuccurrit, & ſe noſtrum eſſe Saluatorem oſtendit.

A decimo uſq; 13. Primum informat, confirmat et conſolatur ſuos Apoſtolos in miniſterium uerbi, Deinde Ioannis quoq; diſcipulos confirmat, ipſum Ioannem commendat, multorum incredulitatem damnat, & Deo patri pro puſillo grege gratias agit. Poſtremo præter diſputationem cum Phariſæis de ſabbatho, de ſignis &c. Iterum claret miraculis, & ſuam Manſuetudinem non extinguendo linum fumigans oſtendit.

A 13. cap. uſq; ad 19. primum deſcribit Matthæus Parabolicas aliquot Chriſti conciones, de ui & efficacia uerbi Dei. Deinde indignam Ioannis Baptiſtæ mortem. Item Chriſti diſceßionem. Contentionem cum Phariſæis. Multorum ægrotorum ſanationem, Petri & reliquorum Apoſtolorum confeßionem. Chriſti transfigurationem. Chriſti erga Magiſtratum obedientiam. Paruulorum & puſilli gregis conſolationem.

Poſtremo ſubiungit de ſcandalo, & de remiſſione fratris, illuſtrata per Parabolam de iniquo diſpenſatore. Quæ pars rerum in Galilæa geſtarum, ſummam Chriſti ſolicitudinem pro ſalute

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

generis humani, ſummamq; in officio docendi & edendis Miraculis diligentiam oſtendit.

A decimo nono uſq; ad 26.cap. deſcribit primum Chriſti migrationem à Galilæa in Iudæam, & in uia habitas diſputationes, nunc cum Phariſæis atq; Scribis, nunc cum proprijs diſcipulis, prædicendo interim ſuam paßionem, & duos cæcos ſanando. Deinde ingreſſum eius in Ieruſalem & acerrimam, adeoq; nouißimam in officio prædicandi diſputationem cum Iudæis, per tria capita 21.22. & 23. cuius diſputationis atq; obiurgationis hæ ſunt partes præcipuæ, ſcilicet. 1. De Baptiſmo Iohannis. 2. De duobus filijs. 3. De Vinea. 4. De angulari lapide. 5. De nuptijs filij Regis. 6. De Tributo dando Cæſari. 7. De Vxore ſeptem fratrum, & de Reſurrectione mortuorum. 8. De magno mandato in lege. 9. De Chriſto filio Dauid. 10. De maledictionibus ſuper Phariſæos & Ieruſalem.

Poſtremo deſcribit colloquium CHRISTI cum Diſcipulis in monte Oliueti, de deſtructione Ieruſalem, & de fine Mundi, cum grauißimis adhortationibus ad uigilandum, adductis Parabolis. 1. De malo ſeruo. 2. De decem uirginibus. 3. De talentis, cum enarratione de forma iudicij in extremo die.

A uiceſimo ſexto uſq; ad finem libri deſcri-

bit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

bit Chriſti paßionem, Mortem & reſurrectionem. Porro paßionis Chriſti hiſtoria in ſex partes principales commodißimè diſtribui poteſt, iuxta hunc uerſiculum:

Cœna, Hortus, Caiphas, Pilatus, Cruxq; Sepulcrum.

Tantum de Euangelio Matthæi: *Quis autem fuerit Matthæus ante conuerſionem, & quomodo conuerſus ſit & uocatus, Vide ſupra capite 9. Matthæi.*

DE EVANGELIO S. MARCI.

MARCVS *ea quæ Matthæus copioſius deſcribit, compendioſe complectitur cuius Euangelij liber in duas principales partes commodißimè diuidi poteſt. Prior pars ab initio ſit uſq; ad decimum caput, ubi deſcribuntur ea, quæ Ieſus docuit & fecit in Galilæa. Poſterior eſt à decimo capite uſq; ad finem, ubi deſcribuntur ea quæ docuit, fecit & paſſus eſt in Iudæa, Reliqua nihil habent difficultatis in diuidendo, modò cum Euangelio Matthæi conferantur.*

DE EVANGELIO S. LVCÆ.

Lucas

LVCAS qui indiuiduus Pauli comes fuit (ſicuti Marcus, Petri, ut quidam uolunt) non ſolum eſt Marco, ſed etiam Matthæo copioſior, tam in Euangelio, quam in Actis Apoſtolorum.

Capita ſunt uiginti quatuor, quę ſic diſcerni poſſunt.

Ab initio uſq; ad quartum caput & conceptionem & natiuitatem Iohannis Baptiſtæ, tum ipſius Chriſti. Deinde prædicationem & carcerem Ioannis, Chriſti uero Baptiſmum & Genealogiam ſubiungit.

A quarto capite uſq; ad decimum poſt hiſtoriam tentationis Chriſti, exponit doctrinam & miracula, quæ fecit in Galilæa, ut in Nazareth, Capernaum, Stagno Genezareth, & alijs locis Galileæ. Diſputans interim cum Phariſæis de Sabbatho, Apoſtolos, & populum inſtituens, Centurionis ſeruum ſanans, & filium uiduæ ſuſcitans, Mox quomodo Ioannem Baptiſtam coram turba. Paccatricem uero corã Simone Phariſæo commendauerit, & parabolam de Semine explicuerit, Dæmoniacũq; ſanauerit. Quomodo item mulieris fluxum ſauguinem ſiſtens, Iairi Principis Scholæ filiam à mortuis reſuſcitauerit.

Poſtremo

Poſtremo quomodo diſcipulis inſtructis, emiſſis, & reuerſis poſtquam eſt in monte transfiguratus, reliquerit Galilæam.

A decimo capite uſq; ad uiceſimum deſcribit ea quæ Chriſtus docuit & geßit in uia uerſus Ieruſalem. Docuit autem uel ſimpliciter, uel in Parabolis.

SIMPLICITER.

1. *Inſtruit ſeptuaginta diſcipulos.*
2. *Exprobat ciuitatibus incredulitatem.*
3. *Agit gratias Patri.*
4. *Admonet Legisperitum.*
5. *Commendat Mariam, ſororē Marthæ*
6. *Docet diſcipulos orare.*
7. *Obiurgat Phariſæos.*
8. *Admonet diſcipulos.*
9. *Minatur impœnitentibus.*
10. *Perſtringit Herodem.*
11. *Perſtringit auaros Phariſæos.*
12. *Prædicit Scandala.*
13. *Prædicit extremum diem.*
14. *Vocat ad ſe pueros.*
15. *Recitat præcepta ſecundæ Tabulæ.*
16. *Admonet diuites.*
17. *Prædicit paßionem ſuam.*
18. *Conuertit Zachæum.*

IN PARABO- LIS. Vt,

1. De Semiuiuo relicto.
2 De amico panes mutuo dante.
3. De forti armato.
4 De ſigno Ionæ Prophetæ.
5. De Lucerna accenſa.
6. De diuite epulone.
7. De ſeruo fideli & infideli.
8. De arbore fici.
9. De grano Sinapis.
10. De fermento.
11. De anguſta porta.
12. De primo loco & nouiſsimo.
13. De Cœna Dominica.
14. De ædificatione Turris.
15. De centum ouibus.
16. De decem drachmis.
17. De filio prodigo.
18. De iniquo diſpenſatore.
19. De Diuite & Lazaro.
20. De ſeruo arante.
21. De iudice ſeuero.
22. De Phariſæo & Publicano.
23. De decem Minis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

HISTORIÆ VERO ET MIRAcula quæ geſsit, hæc ſunt:

1. Eiecit Dæmonium mutuum.
2. Mulierem contractam erexit.
3. Hydropicum ſanauit.
4. Decem leproſos mundauit.
5. Cæco uiſum reſtituit.
6. Sedit ſuper Aſinam.
7. Fleuit ſuper Ieruſalem:
8. Vendentes & ementes eiecit ex Templo.

A uiceſimo capite uſq; ad 22. ea ſunt deſcripta, quæ CHRISTVS in Templo Ieroſolymitano docuit, & cum Phariſæis diſputauit. Deinde quæ foris è regione Ieruſalem cum Diſcipulis contulit.

Contra Phariſæos adduxit in mediū. 1. Quæſtionem de Baptiſmo Ioannis. 2. Parabolam de Vinea. 3. Prophetiam de lapide angulari. 4. De tributo Cæſari dando. 5. Dilutionem argumenti Sadducæorum. 6. Propoſitionem de Chriſto, filio Dauid. 7. Eleemoſinam Viduæ.

Cum diſcipulis contulit. 1. De ſtructura Templi. 2. De Pſeudoprophetis. 3. De perſequutione. 4. De extrema die. 5. De uitanda ebrietate & crapula.

A uiceſimo ſecundo capite uſq; ad ultimum caput, deſcribitur hiſtoria paßionis & mortis CHRISTI, quomodo poſt Cœnam, & colloquium cum Diſcipulis ſuis, ſit 1. à proprio diſcipulo traditus, 2. A Iudæis comprehenſus. 3. A Gentilibus crucifixus.

In ultimo capite primum Reſurrectionis, deinde Apparitionis, & poſtremò Aſcenſionis hiſtoria deſcripta, præter egregium illum locum de doctrina pœnitentiæ & remißionis in omnes Gentes prædicanda.

Summa huius diuiſionis his comprehenſa eſt Verſiculis.

Per tria, perq; decẽ duobus quib. additur unum
Lucæ Euangelij diuide particulas.

Item:

Orauit, docuit, Chriſtus fit uictima, uictor.

DE EVANGELIO.

IOANNES à Gratia nomen habet, quia à Chriſto maximè dilectus eſt. Scripſit Euangelium ſuum poſt alios Euangeliſtas, & ut plurimum circa doctrinam Chriſti uerſatur, præter pauca Miracula, quæ non ſunt ab alijs Euangeliſtis deſcripta. Et quemadmodum ultra omnes Apoſtolos in terra uixit: ita quoq; plures hære-

ſes contra diuinitatem Chriſti ſuppullulantes uidit. Vnde ſumpta occaſione, primùm de diuinitate & humanitate Chriſti ſcripſit. Deinde uitam, doctrinam & miracula Chriſti proſequitur. Poſtremo paſſionis, reſurrectionis & apparitionis hiſtoriam ſubiungit.

Diuiditur autem Euangelium Ioannis potiſſimum in quatuor partes iuxta quatuor profectiones Chriſti. Nam Chriſtus quater profectus eſt Hieroſolymam, tempore Paſchatis.

Prima profectio eſt poſt doctrinam de diuinitate et humanitate Chriſti, Poſt teſtimonium Ioannis Baptiſtæ de Chriſto, poſt uocationem Apoſtolorum, Deniq; poſt miraculum in Cana Galileæ. Quæ omnia durant uſq; ad quintum caput, in quo Chriſtus Ieroſolymam ueniens, Primum eijcit uendentes & ementes ex Templo. Secundo diſputat cum Phariſæis, & ſeorſim cum Nicodemo. Mox relicta Ieroſolyma, Primum in Iudæa per Diſcipulos ſuos baptiſauit, unde occaſione ſumpta Ioannes Baptiſta egregiam de Chriſto concionem habuit. Deinde tranſiens per Samariam cum muliere Samaritana apud fontem diſputauit. Poſtremò rediens in Galilæam, Reguli filiam ſanauit.

Secunda profectio incipit capite quinto, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

durat uſq; ad ſeptimum, in qua profectione primum Ieroſolymis hominem triginta octo annos in infirmitate laborantem, ad piſcinam Sabbato ſanauit, unde occaſione ſumpta longam habuit contra Iudæos diſputationem, & egregiam de reſurrectione Mortuorum, & de autoritate ſacræ ſcripturæ concionem. Deinde rediens in Galilæam, Primum quinq; panibus & duobus piſcibus, quinq; hominum millia ſaturauit. Deinde diu & multum de Spirituali pane (quod eſt Verbum Dei) cum Iudæis diſputauit. Poſtremo reliquis accepto ſcandalo diſcedentibus, Petrus nomine Apoſtolorum egregiam facit de Chriſto ſuæ fidei confeßionem.

Tertia profectio incipit capite ſeptimo, & durat uſq; ad caput duodecimum, in qua primũ Ieroſolymis in Templo nõ ſine contradictione & periculo docebat. 1. De autoritate ſuæ doctrinæ. 2. De Sabbatho. 3. De ſua perſona. 4. De ſua paſſione. 5. De aqua uitæ. Deinde mulierem in adulterio comprehenſam, & à Phariſæis ad ſe adductam digito in terram ſcribens, abſoluit, Et ſtatim iterum docebat populum, & uſq; ad finem octaui capitis acerrimè contra Iudæos diſputauit. Mox cæco nato uiſum reſtituit, ubi non parua contentio oritur inter Phariſæos & cæcum natum, uſq; ad finem Noni capitis. Adhæc uerum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ſeſe Paſtorem eſſe oſtendit, ubi iterum incidit cum Iudæis in diſputationem & contentionem, uſq; ad finem decimi capitis. Poſtremò rediens trans Iordanem, & inde iterum Bethaniam, Lazarum (habita prius diſputatione cum ſororibus eius) reſuſcitauit, & iterum Iudæorum iram, pergens in deſertum, declinauit.

Quarta profectio incipit à duodecimo capite, et durat uſq; ad finem libri, in qua primum diuertit in Bethaniam, ubi Maria Lazari reſuſcitati ſoror, opus ſuæ confeßionis, IVDA proditore indignante, Chriſto exhibuit. Deinde iuxta uaticinium Zachariæ Prophetæ Aſino inſidens, Hieroſolymam ingreſſus eſt. Poſtquam autem Ioannes, quæ in uia geſta ſunt, adductis ex Eſaia locis egregijs, uſq; ad finem duodecimi capitis, deſcripſit, mox in diuerſorio Ieroſolymitano quid actum ſit in Sacra Chriſti Cœna, uſq; ad 18. caput proſequitur, Nimirum, quomodo Chriſtus poſt lotionem pedum, poſt turbationem animi propter Iudam, Deniq; poſtquam & Iudæ proditionem, & Petri negationem uſq; ad finem 13. capitis prædixerat, primũ egregiam per tria integra capita concionem habuerit, cuius propoſitio hæc eſt: Ne turbetur cor ueſtrum. Argumenta uerò hæc tria: 1. Poßidebitis æternam uitam. 2. Interim Spiritus ſanctus nos conſolabitur. 3. Pater

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

meus exaudiet uos. Deinde ſubiunxerit inſignem orationem ad Patrem ſuum, ſanctum & iuſtum, 1. Pro ſeipſo clarificando. 2. Pro defendendis ſuis Diſcipulis. 3. Pro omnibus credentibus in uera doctrina & unitate Spiritus gubernandis & conſeruandis.

Adhæc deſcribit Euangeliſta paßionem Chriſti, cap. 18. & 19. quomodo pro ſalute generis humani primum à Iuda, proprio ſuo diſcipulo, fuerit traditus. Secundo à Iudæis accuſatus. Tertio, à Gentibus cruci affixus.

Poſtremis duobus capitibus Reſurrectionem Chriſti, & quæ poſt eam acciderint, pertexit Euangeliſta, & in altero capite Chriſti in Iudæa apparitiones coram diſcipulis & alijs, In altero uerò apparitiones coram diſcipulis ſuis in Galilæa factas, deſcribit. Vnde tandem, ut & alij Euangeliſtæ teſtantur, in cœlum profectus eſt, regnans iam pari cum æterno Patre ſuo potentia, & breui rediturus, ut iudicet uiuos & mortuos, omnemq; lacrymam ab oculis Electorum ſuorum abſtergat. Tantum de Euangelio Ioannis Euangeliſtæ & Apoſtoli.

ACTA APOSTOLORVM.

HIC liber Hiſtorialis à S. LVCA Euangeliſta ſcriptus eſt, & continet præcipuam primi-

primitiuæ Eccleſiæ poſt aſcenſionem Chriſti hiſtoriam, quæ ſequitur conuenienti ordine libros Euangeliorum.

Quanquam autem hic liber principali diuiſione diuidi poteſt in duas partes, nempe in res à Petro, & in res à Paulo geſtas poſt Aſcenſionem Chriſti: Lucas enim utplurimum deſcribit, Primum, Conciones. 2. Operationes. 3. Viſiones. 4. Miracula. 5. Carceres Petri. Deinde Pauli quoq; conuerſionem, peregrinationes, Diſputationes, Miracula, Carceres & uincula) Tamen huius libri Viginti octo capita ſic commodiſſimè poſſunt diuidi.

I. Ab initio uſq; ad ſextum caput deſcribit Lucas primùm hiſtorias Aſcenſionis Chriſti. 2. Electionis Matthiæ in Apoſtolum. 3. Miſſionis Spiritus ſancti. Deinde quatuor egregias & fructuoſas Petri de Chriſto conciones, Primam in ſecundo, Secũdam in tertio. Tertiam in quarto. Quartam in quinto capitibus, cum duobus Miraculis ſingularibus, à Petro Apoſtolo editis, nimirum de ſanato claudo, atq; de ſubitanea morte Ananiæ & Saphiræ. Poſtremo de Apoſtolorum in genere communione, perſequutione, carcere, flagris, oratione & conſtantia.

A ſexto capite uſq; ad 13. præter hiſtoriam de conuerſione Diui Pauli capite 9. deſcribitur

poſt electionem Diaconorum, concio & Martyrium Stephani, nec non hiſtoria Simonis Magi, et Eunuchi ab Apoſtolo Philippo conuerſi. Qui duo uerum inter falſos & ueros Chriſtianos diſcrimen præ ſe ferunt.

Deinde continuatur hiſtoria de diui Petri miraculis in ſanato Ænea, & reſuſcitata Tabea, 2. Viſione. 3. Vocatione. 4. Profectione. 5. Prædicatione apud Cornelium, de uocatione Gentium. Poſtremo non ſolum Petri cum Iudæis diſceptatio pro uocatione Gentium, per repetitionem hiſtoriæ de Cornelio, ſed etiam illius ſub Herode carcerati, & miraculoſa liberatio, Tyranno percuſſo diuinitus, & à Vermibus conſumpto, fideliter & ordine deſcripta ſunt.

A decimotertio capite uſq; ad finem deſcriptæ ſunt Peregrinationes, Nauigationes, Manſiones, conciones, miracula, diſputationes, pericula carceres & flagra diui Pauli, ab eo die, quo dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Paulum & Barnabam ad opus, ad quod uocaui eos, uſq; ad conductum, in quo Paulus cum cuſtodiente ſe Milite biennio manſit. Interim terra mariq; fideliter docuit.

1. PAPHENSES. }
2. Athenienſes. } Cap. 13.

3. Iconienſes.
4. Liſtrenſes. } Cap. 14.
5. Hieroſolymitanos.
6. Philippenſes. } Cap. 15. & 16.
7. Theſſalonicenſes.
8. Beroenſes. } Cap. 15.
9. Athenienſes.
10 Corinthios. Cap. 18.
11. Epheſios. Cap. 19.
12 Troadenſes.
13. Melitenſes. } Cap. 20.
14 Tyrios. } Cap. 21.
15. Cæſarienſes.

Tandem Hieroſolymis & Cæſariæ malè tractatus, incarceratus, & aliquoties per totum biennium, & ultra, Iudicio Iudæis eum accuſantibus præſentatus, donec ad Cæſarem appellare coactus eſt, Cap. 20. uſq; ad 27.

Poſtremò deſcribit Lucas nauigationes Diui Pauli poſtquam ad Cæſarem appellauit à Iudæa uerſus Romam, & Pauli de Chriſto teſtimonium apud Romanos, ut legis capite penultimo & ultimo. Sic clarè uidentur in hoc inſigni libro omnia teſtimonia, prædicationes & miracula eò ſpectare, quod ſolum per fidem in Ieſum Chriſtum, ad peccatorum remißionem & ad æternam uitam perueniamus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

DE EPISTOLIS DIVI PAVLI ET ALIORVM.

EPISTOLÆ Apoſtolorum, ſicuti ſupra quoq; diximus, ſunt tanquam Sigilla & Subſcriptiones, item teſtimonia & illuſtrationes eorum quæ ſcripta ſunt ab Euangeliſtis, Vt: Ego Paulus ſic ſubſcribo Euangelio Matthæi: Ego Petrus ſic ſubſcribo &c.

DE EPISTOLA AD ROMANOS.

HÆC Epiſtola methodus eſt ſcripturæ ſacræ. Breuiter enim ea quæ ad Chriſtianam religionem pertinent, comprehendit. Nec incommodè diuidi poteſt in quatuor principales partes.

1 Ab initio uſq; ad quintum caput ponit duas Propoſitiones, & utramq; firmis & euidentibus argumentis defendit. Altera propoſitio Legalis eſt, nimirum hæc: OMNES HOMINES SVNT PECCATORES. Hanc probat, oſtendens omnes Gentes peccatores eſſe, in Primo Capite, Deinde Iudæos quoq; eſſe peccatores,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

res, in Secundo capite. Poſtremò infert OMNES eſſe peccatores in 3. Capite. Altera propoſitio Euangelica eſt, ſcilicet, QVOD HOMINES IVSTIFICENTVR GRATIS PER GRATIAM DEI, PER REDEMPTIONEM QVÆ EST IN CHRISTO IESV. Hanc iuſticiam eſſe per Fidem, probat multis argumentis, capite 4. Primum ab exemplo Abrahæ. Secundo à definitione iuſtificationis. Tertio ex ordine cauſarum et effectuũ. Quarto, ex cauſa promiſſionis. 2. proposit

A quinto capite uſq; ad nonum reſoluit utranq; propoſitionem in ſuas partes, de quibus ſeorſim diſputat. Primò quid ſit peccatum, Quid Lex, Quid Gratia, oſtendit interim, plus poſſe Gratiam per & propter Chriſtum quam peccatum per Adam. Et eos damnat, qui ex prædicatione Gratiæ putant peccandum eſſe, declarans econtra, nihil eſſe damnationis his qui inſiti ſunt Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant, Vbi ſubinfert capite 8. pro afflictis & ſub cruce uiuentibus, ab eo loco. Non ſunt condignæ paſſiones &c. uſq; ad finem Capitis octo egregias conſolationes. 11

1. De reuelatione futuræ gloriæ.
2. De compaſſione omnium creaturarum.
3. De gemitu miniſtrorum uerbi.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

4. De ſpe uitæ æternæ.
5. De perſona Spiritus ſancti.
6. De prædeſtinatione.
7. De Perſona Dei Patris.
8. De perſona filij, Quis erga &c.

A Nono capite uſq; ad 12. tractat locum de prædeſtinatione, repetens quæſtionem, poſitam initio tertij capitis, nempe hanc: Quid ſi quidam illorum non crediderunt, nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuauit? Abſit. Inde occaſione accepta primum de Electione diſputat, ut ſciamus, ad quos iſta gratia pertineat, idq; cap. nono. Deinde iuſticiam fidei definit & exponit, capite 10. Poſtremo docet, Neminem offendi debere Prædeſtinationis uerbo, ſemperq; labi eos, qui neglecta fidei iuſticia, à Prædeſtinatione ſalutem ſuam ſtudent inchoare.

A duodecimo capite uſq; ad finem Epiſtolæ parænеſes aliquot ſeu admonitiones Chriſtianas ponit de Bonis operibus. Primùm in genere erga quemlibet proximum, ubi genera bonorum operum ponit, ut ſunt opera confeßionis, uocationis, dilectionis. Deinde erga ſuperiores ſeu erga Magiſtratum, cap. 13. Poſtremo erga inferiores, id eſt, infirmiores, cap. 14. 15.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Caput ultimum continet ſalutationes ſeu uota & precationes Euangelicas. Et eſt ſalutatio non minimum Humanitatis officium cenſendum.

DE PRIORI EPISTOLA AD CORINTHIOS.

QVàm diu Paulus Corinthi manſerit, quid illic egerit &c. Vide Act. 18. Reprehendit Paulus acriter Corinthios in hac Epiſtola, quos multis uicijs obnoxios eſſe nouit. Ad legem itaq; pertinet, ut maximè, Nam eſt obiurgatoria Epiſtola, iubens Corinthios declinare à malo & facere bonum.

Directa eſt contra,

1. Sectarios, cap. 1. 2. 3. 4.
2. Inceſtuoſos. 5.
3. Scortatores. 6.
4. Adulteros. 7.
5. Contentioſos. 8. 9. 10. 11.
6. Contemptores infirmiorum 8. 12. 13.
7. Superbos. 14.
8. Arrogantes. 15.
9. Negantes reſurrectionem à Mortuis. 16.
10. Auaros.

Diui=

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Diuiditur autem commodius in quinq; partes principales.

Ab initio uſq; ad quintum caput uerſatur in prima Tabula Decalogi, damnans mundi ſapientiam, utpote ſaluti hominum pernicioſam, nempe quod Sectas & Schiſmata pariat in Religione Chriſtiana. Deinde contemptum miniſterij Euangelij propter ſuperbiam illorum, qui ſapientia humana ſunt inflati.

A quinto capite uſque ad octauum tranſit ad ſecundam Tabulam, & inſectatur quædam uicia. Primum enim iubet inceſtuoſum excommunicari, ſimilesq; alios uitari. Deinde reprehendit iniuriam, contentiones & hæreſes, indicans iniuriam uel ferendam, uel controuerſiam ad Arbitros potius, quam impios iudices eſſe deuoluendam. Mox enumerat congeriem uiciorum, & ſeorſim luxum & libidines inſectatur, Coniugio, Cœlibatui & Virginitati ſuam laudem tribuens.

Ab octauo capite uſq; 12. reprehendit abuſum libertatis Chriſtianæ, nec non infirmos eſſe tolerandos admonet, potius quam ut ſibi inuicem ſcandalo eſſe debeant, Præſertim in rebus

externis, ut in eſu, potu, ueſtibus communione Sacramenti, nunc ſeipſum in exemplum trahens, nunc ex Veteri Teſtamento horrenda exempla, adducens:

A Duodecimo uſq; ad 15. enumerat primum egregia Dei dona, quibus miniſterium uerbi ſeruatur ad gloriam Dei. Deinde charitatem eis ob oculos depingit. Poſtremò uerbi Miniſterium & prædicationem ita commendat, ut omnibus contionibus et lectionibus ſcripturarum eam præferre non uereatur.

A Decimo quinto uſq; ad finem, primum eſſe reſurrectionem mortuorum euidentiſſimo Chriſti exemplo demonſtrat. Deinde corporum in æterna uita claritatem diuerſam eſſe, multis ſimilitudinibus oſtendit, ſubiungens & reſurgendi modum, uictoriam piorum abſorpta morte.

Poſtremo præter familiaria de collectis, ſeu ſanctorum ſubſidijs agit ultimo capite, clauſulam finalem, horrenda comminatione ſubnectens, ut qui non amet DOMINVM NOSTRVM IESVM CHRISTVM, ſit maledictus, & æternæ morti deſtinatus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ISAGOGE AD LIBROS DE POSTERIORI EPISTOLA AD CORINTHIOS.

Differt hæc Epiſtola à priori ſicut Oleum à Vino ſeu Euangelium à Lege. Hic enim mitius agit cum Corinthijs. Nam in hac ſecunda Epiſtola conſolatur Paulus Corinthios & exhibet ſe benignum erga eos, & iubet ut excommunicatum recipiant in gratiam

Conſiſtit autem hæc Epiſtola, in	1. Conſolationibus	ad bona opera & eleemoſinas.	1. 2.
	2. Commendationib.		3. 4. 5.
	3. Adhortationib.		6. 7.
	4. Inuectionibus.		8. 9.
	5. Comminationib.		10. 11.

Sic itaq; diuidi poteſt.

Ab initio uſq; ad Sextum caput ſunt commendationes. Primum .n. oſtendit ſuam erga Corinthios charitatem, & quod omnia prædicauerit fecerit & paſſus ſit ad ipſorum ſalutem & utilitatem. Deinde commendat Euangelij miniſterium, ut ſummè neceſſarium quodq; dignus ſit miniſterio Legis, & augetur in credentibus, ac ſpem facit eis de æterna gloria per crucem.

A ſexto

A ſexto capite uſq; ad 10. ſunt adhortationes. Primum enim hortatur eos, ut ornetur Dei uerbum operibus & patientia. Deinde & Eleemoſinas præſtent pauperibus ſanctis in Ieruſalem.

A Decimo capite uſq; ad finem ſunt inuectiones & comminationes. Primum enim inuehitur in Pſeudoapoſtolos, contra quos agit confidenter & in Domino gloriatur, ſcilicet.

De
1. Externis & alienis rebus & perſonis.
2. Proprijs paßionibus in corpore.
3. Proprijs paßionibus in animo, pro Eccleſijs.
4. Fuga et euaſione.
5. Viſionibus & reuelationibus.
6. Tentationibus.
7. Fidelitate ſua in miniſterio Verbi apud Corinth. 6.
8. Promptitudine uel tertio ſeruiendi Corinthijs.
9. Voluntate moriendi pro Corinthijs.
10. Iuſticia bonæ conſcientiæ, quod non læſerit Corinthios.

Deinde multas rationes addit, quod Paulus ipſe ſolus in miniſterio Verbi plus laborauerit et paſſus fuerit, quàm omnes in uniuerſum Pſeudo-

apoſtoli Corinthiorum, ut in laboribus, plagis, carceribus,&c. cap. 11.

Poſtremo minatur Corinthijs ultimo capite, qui reſipiſcere nolunt,& (ut Auguſtinus inquit) iudicem ſe uenturum ſcribit, ut non inueniat, quos condemnet.

Præterea dicit,ſe orare pro Corinthijs,ut nihil mali faciant. Vnde inquit Auguſtinus: Apparet uoluntatem hominis à Deo corripi,& dirigi ut bona opera faciat. Pſal. 63. A DOMINO greſſus hominis diriguntur.

DE EPISTOLA PAVLI AD GALATAS.

HÆC Epiſtola proximè accedit ad Epiſtolam, quam Paulus ad Romanos ſcripſit quantum ad doctrinam Chriſtianam attinet. Paulus enim contra Pſeudoapoſtolos defendit articulum Iuſtificationis,& confirmat iuſticiam fidei,quòd homo non iuſtificetur ex operibus legis,ſed tantùm per Fidem IESV CHRISTI. Et quanquam ſunt duæ principales partes huius Epiſtolæ altera de iuſticia fidei,uſq; ad quintum caput,Altera de fructibus fidei ſeu bonis operibus uſq; ad finem. Tamen cum ſint ſex capita,poſſunt bini & bini per ſe conſiderari.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Paulus enim in primo & ſecundo capite extollit & commendat ſuam uocationem, quod non humana, ſed diuina autoritate docuerit Eccleſias. Id multis argumentis probat eſſe uerißimum, uidelicet.

1. *Quòd abierit in Arabiam ſtatim à ſui conuerſione.*
2. *Venerit Ieroſolymam, tantum uidere Petrum.*
3. *Abierit in partes Ciliciæ & Syriæ.*
4. *Non circumciderit Titum Ieroſolymis.*
5. *Nihil à magnis Apoſtolis acceperit.*
6. *Reprehenderit Petrum.*

Deinde poſita principali propoſitione in fine ſecundi capitis, uidelicet, QVOD HOMO NON IVSTIFICETVR EX OPERIBVS LEGIS, SED PER FIDEM IN CHRISTVM, *pergit eam probare tertio & quarto capite, Primum Scripturis, Secundo Exemplis. Tertio, Similitudinibus ſcripturæ, ex Geneſi, Leuitico, Deuteronomio & Abacuc. Similitudines præter allegoriam ſunt tres. Primum de ligatore Teſtamenti. Secundo de Pædagogo, Tertio, de Tutore.*

Sũma argumentorũ hæc eſt, Chriſtus.

1. Non eſt miniſter peccati.
2. Tradidit ſemetipſum.
3. Non fruſtra mortuus eſt.
4. Spiritus ſanctus ex auditu fidei datur.
5. Abrahã fide iuſtificatus eſt.
6. Iuſtificarij ſub maledicto ſũt
7. Iuſtus ex fide ſua uiuit.
8. Chriſtus factus eſt maledictum pro nobis.
9. Iuſticia fuit ante Legem.
10. Hæreditas eſt ex promiſsiõe.

Ergo non ex operibus Legis, ſed per fidẽ in Chriſtum iuſtificamur.

Poſtremo docet in Quinto & ſexto Capite, poſita concluſione de loco iuſtificationis, fructus Fidei, ſubnectens præcepta de moribus, de bonis operibus. Vt credentes ambulent ſecundum charitatem, & tueantur quidem in Chriſto libertatem ſic tamen, ut ea non utantur. Porro quòd Paulus fuerit apud Galatas, Vide Act. 18.

DE EPISTOLA AD EPHESIOS.

EPISTOLA ad Epheſios eſt amplificatio loci de iuſtificatione & reconciliatione ſatis copioſa per omnes cauſas. Et mirabilis atq; profunda Euangelij commendatio, longáq; beneficiorum Dei in cauſa ſalutis noſtræ commemoratio.

Diui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Diuiditur autem in duas principales partes, ſcilicet in arborem, & fructus arboris, id eſt, in doctrinam iuſticiæ fidei, & bonorum operum.

Summa prioris partis, quæ fidem reſpicit, conſiſtit in his beneficijs Dei *nobis exhibitis, in Chriſto, ut ſunt:*

1. *Benedictio ſpiritualis.*
2. *Electio.*
3. *Prædeſtinatio.*
4. *Adoptio.*
5. *Bona uoluntas.*
6. *Glorioſa gratia.*
7. *Redemptio.*
8. *Remiſsio peccatorum.*
9. *Vocatio.*
10. *Euangelium ſalutis.*
11. *Spiritus promiſsionis.*
12. *Fides.*
13. *Dilectio.*
14. *Spiritus ſapientiæ.*
15. *Cognitio uocationis.*
16. *Cognitio uirtutis* Dei.
17. *Viuificatio.*
18. *Vocatio Gentium.*
19. *Paſsio* CHRISTI.

20. Euangelizatio pacis.
21. Eccleſia ex Gentibus collecta.
22. Miniſterium Verbi.
23. Charitas Chriſti.
24. Plenitudo Dei.

Hic eſt uerus & ſummus Chriſtianorum theſaurus, ex latitudine & longitudine, altitudine & profunditate dilectionis Chriſti collectus.

Poſterior pars à quarto capite uſq; ad finem Epiſtolæ conſiſtit in his fidei fructibus, qui ſunt. I Humilitas. II. Lenitas. III. Patientia. IIII. Charitas erga proximum in omnibus donis. V. Nouitas uitæ. VI. Veritas. VII. Iuſticia. VIII. Benignitas. IX. Miſericordia. X. Caſtitas cum contrarijs uicijs, quæ Chriſtiani uitare debent. Deinde gratiarum actio, cum informatione ſingulorum ſtatuum, et deſcriptione militis Chriſtiani, contra ſpirituales nequitias per totam uitam pugnaturi, Cuius lumbi habebunt baltheum ueritatis: Pectus thoracem iuſticiæ: Pedes habebunt calceos Euangelij pacis: Manus ſcutum fidei: Caput Galeam ſalutis: Latus gladium ſpiritus: Sagittæ eius ſunt, I. Oratio. II. Obſecratio. III. Deprecatio. IIII. Sedulitas. V. Vigiliæ.

DE EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

EPISTOLA AD PHILIPPENSES
Romæ in uinculis à Paulo ſcripta, etſi non
continet integram diſputationem, qualis eſt in
Epiſtola ad Romanos & Galatas, tamen eſt in-
ſignis & adhortatoria Epiſtola ad conſtantiam
ut pij in iuſticia Fidei conſtanter pergere debe-
ant. Porro de Philippenſibus uide Acto. 16.

Quanquam autem diuus Paulus primum agit
gratias. II. Orat. III. Monet. IIII. Laudat. V.
Conſolatur. VI. Vocat mortem lucrum. VII. Cu
pit diſſolui & eſſe cum Chriſto. VIII. Exultat
ingenti gaudio de ſui immolatione. IX. Con-
tendit ad ſcopum. X. Iactat ciuitatem noſtram
in cœlis eſſe. XI. Expectat inde Saluatorem
aduenientem. Tamen ut capita ſunt Quatuor,
ita quatuor præcipuè agit ſingula in ſingulis ca-
pitibus.

In Primo capite poſt ſalutationem & Exor-
dium proponit ſeipſum illis Exemplum, & hor-
tatur eos ad patientiam in affictionibus haben-
dam, indicans, adflictiones piorum cedere illis in
bonum.

In Secundo capite hortatur eos ad concordi-
am & unitatem, ne quid faciant per contentio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

nem,ſed per humilitatem ſibi inuicem ſeruiant, exemplo Chriſti, qui humiliarit ſeipſum,&c. Præterea commendat eis Timotheum & Epaphroditum,fideles uerbi Dei miniſtros.

In Tertio hortatur eos,ut caueant impios doctores Circumciſionis ſeu meritorum humanorum,& ſectentur ſolùm illam doctrinam,quæ eſt de iuſticia fidei in Chriſto,iterum ſeipſum exemplum proponit eis imitandum.

In Quarto hortatur eos, ut in eadem certa, pia & firma doctrina conſtent, perdurent atq; perſiſtant cum gaudio & pace. Præterea gratias agit eis pro muneribus fideliter miſsis, iuxta Miniſterij ipſius in uerbo Dei rationem.

DE EPISTOLA AD COLOSSENSES.

HÆC Epiſtola ferè eadem eſt cum Epiſtola ad Epheſeos, niſi quod hæc eſt breuior. Quemadmodum enim Epiſtola ad Galatas Methodus eſt Epiſtolæ ad Romanos,ita hæc Epiſtola methodus eſt Epiſtolæ ad Epheſios, ſeu compendium quoddam. Summa huius Epiſtolæ eſt, quod nihil eſt tàm aduerſum fidei & ſaluti noſtræ, quam ubi ratione humana,quæ Dei ſunt æſtimare cœperimus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Diuiditur autem in duas partes principa-
les, (ſicuti et Epiſtolæ ad Romanos, Ga-
latas & Epheſios) nempe in arbo-
rem & fructus, ſeu in doctri-
nam Fidei & Chari-
tatis.

*Priora enim Duo capita continent non ſolum
Euangelij & Fidei definitionem, eſſe ſcilicet ſa=
pientiam cognoſcendi Chriſtum, quod ſit Domi=
nus, Redemptor, Deus & reconciliator noſter.
Sed etiam grauiſsimam adhortationem ad hanc
Euangelij doctrinam, & dehortationem à falſa
doctrina, quam inſectatur acerrimè, depingens,
ut uerus Propheta, Papatum ac Monachatum in
Religione Angelorum &c. quorum traditioni=
bus unicum ac ſolum Chriſtum, peccati, mortis et
Satanæ uictorem ac triumphatorem opponit.*

*Reliqua duo capita continent admonitiones
de morib. Chriſtianorum, ut uitā ſuam profeſsio=
ne dignam uiuant, et exuentes ueterem hominem
induant nouum, per Charitatem et uerbi Chriſti
obſeruationem. Deinde ſingularum in Oecono=
mia et re familiari perſonarum pro cuiuſq; con=
ditione breuem informationē, qua requirit à Mu
lieribus, filijs ac ſeruis obedientiam: à Viris ſe=
nibus & Dominis, dilectionem, humanitatem &*

æquita=

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

æquitatem. Poſtremò precandi ſtudium & quædam familiaria, ut commendationes, ſalutationes & ſingularia Pauli pro ſuo more præcepta.

DE PRIORI EPISTOLA AD THESSALONICENSES.

QVemadmodum in Actis Cap. 17. diligentia Theſſalonicenſium in inquiſitione ſcripturarum commendatur: Ita Paulus in hac Epiſtola Fidem & conſtantiam eorum commendat, & ad perſeuerantiam hortatur.

Diuiditur autem in duas partes principales.

In primis enim Tribus Capitibus uerſatur in continua quadam narratione, qua non ſolum commendat Theſſalonicenſes. Primò propter Euangelij ſuſceptionem, Secundo propter Fidei conſtantiam. Tertio propter proſequutionis patientiam. Quarto, propter imitationis exemplum. Quinto propter uerbi deuulgationem. Sexto, propter Fidei celebrationem: Sed etiam illis

illis in exemplum perſeuerantiæ commemorat ſuos labores, ſtudia, pericula, certamina, conuerſationem, deſiderium, ſollicitudinem, precationes. In Summa, quomodo ſe geſſerit apud eos, & quid ſuſtinuerit eis in exemplum.

In Duobus reliquis capitibus primum eos à uicijs dehortatur, & ad exercitium bonorum operum hortatur. Deinde confirmat eos de Reſurrectione, proponens ipſis quatuor argumenta I. De morte, quod ſit ſomnus. II. De Reſurrectione CHRISTI. III. De ordine reſurgendi. IIII. De uita æterna, quibus argumentis ſeſe conſolari queant. Poſtremò de extremi diei ſubitaneo aduentu agit, quo eos ad uigilantiam hortetur, addens in fine congeriem bonorum operum, & bonarum ordinationum, quibus gubernanda eſt uita Chriſtiana.

DE POSTERIORI EPISTOLA AD THESSALONICENSES.

HÆC ſecunda Epiſtola eſt correctio ſententiæ prioris Epiſtolæ de extremo die, nimirum Nos qui uiuimus qui reſidui ſumus, etc. Item Dies Domini ſicut fur &c. Perterrefacti fuerant

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

rant enim ex his Pauli uerbi Theſſalonicenſes, atq; inde colligerant, ſe uiſuros extremum diem ſua ætate. Paulus itaq; corrigit ſeipſum, & extremum diem in foribus eſſe negat, Prophetans de regno Antichriſti, & de horrenda ab Euangelio defectione, diem iudicij præceſſura. Porro quorſum Paulus in hac Prophetia reſpexerit, & quid in ſpiritu futurum præuiderit (ſicut etiam 1. Timoth. 4. nunc à poſteriori, cum ſit res manifeſta, norunt omnes fideles, quod de Romano Pontifice fuerit uaticinatus.

In primo gratulatur Paulus Theſſalonicenſibus Fidem. II. Dilectionem. III. Perſeuerantiam in Cruce, collationem inſtituens inter præmia Piorum, & pœnas Impiorum, ut hi quam primum, ab impietate, piorumq; perſequutione deſiſtant, illi uero conſtanter pergant, & ſic currant, ut brauium comperhendat. 1. Corinth. 9.

In 2. capite Paulus interpretatur ſententiam prioris Epiſtolæ de extremo die per Prophetiam de Romani imperij deuaſtatione, pariter & de regno Antichriſti, quod regnaret ante Iudicium extremum in Eccleſia, nec non efficeret, ut ſua mandata ſuper Dei mandata ſeruarentur, cuius tyran-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

tyrannide preßi homines à Fide deficerent, et ad traditiones humanas tranſirent. Porro ad finem Prophetiæ gratulatur iterum Theſſalonicenſibus æternam in Chriſto tam electionem, quàm uocationem, & obiter adhuc magis ſuum illis officium commendat.

In tertio capite Parænefes ſeu admonitiones aliquot inſtruit, præſertim contra uitam ocioſam ne qui nihil agerent, malè (ut fit) agere diſcerent ſed quiſq; in ſudore uultus ſui pane ſuo ueſceretur. In fine ponit cauſam finalem pariter, & modum denunciationis et excommunicationis, ut ſcilicet, Excommunicatus & rubore ſuffundatur cum uideret, ſe uitari ab omnibus, & uel diſcat agnoſcere ſuum erratum, & ut frater interim corripiatur, ut nullo modo quaſi inimicus exiſtimetur.

DE PRIORI EPISTOLA AD TIMOTHEVM.

EPISTOLA *ad Timotheum hæc prima, & ſi omnibus hominibus concionatur, tamen familiarißimè nota ſit miniſtris Euangelij.*

Fuit enim Timotheus Epiſcopus & fidelis uerbi Dei miniſter. Nam Paulus poſtquam eum circumciderat, & ad Miniſterium uerbi uocauerat

habuit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

habuit eum aliquando Comitem, aliquando Legatum fidelem in officio Apoſtolatus, donec Eccleſijs Epheſianis in uerbo Dei præfectus eſt. Ideo Paulus eum, ut adhuc iuuenem, informat, in ijs quæ uerè & propriè pertinẽt ad Epiſcopatũ cui etiam peculiariter optat præter gratiam & pacem, etiam miſericordiam, ut & opus habent Epiſcopi & Paſtores maiori præ alijs conſolatione, cum ultra omnes patiantur. Sit igitur hæc Epiſtola fidelibus uerbi prædicatoribus commendata, utpote eis ſingulariter ſcripta.

Sex ſunt huius Epiſtolæ Capita quæ ſic diſcerni poſſunt.

In Primo capite poſtquam Paulus fabulas & impiam doctrinam deteſtatus eſt, tradit cõpendium de uſu & effectu Legis & Euangelij, ſeipſum proponens exemplum, ut admoneat Timotheum de ſumma doctrinæ Chriſtianæ, quam Epiſcopum oportet profiteri.

In Secundo capite uult primum uiros, deinde ſeorſim etiam Mulieres, per Timotheum admoneri. Viros (quo uocabulo totam domum comprehendit) ut orent pro omnibus hominibus in genere. Deinde ſeorſim pro Magiſtratu, quem Deus (inquit)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

(inquit) per Mediatorem CHRISTVM, *ut omnes homines, uult ſaluos fieri. Poſtremo ut orent in omni loco, ſeu ubicunq; locus fuerit & occaſio orandi. Mulieres uerò, ut ornent ſe non ſumptuoſo & ſplendido Veſtitu aut gemmis & auro, ſed Virtutibus & bonis operibus, ut habitus integritatem uitæ pariter & uerecundiam teſtetur. Deinde docendi munus & autoritatem in uiros eis derogat. Poſtremò commendat illarum officium, & eas conſolatur.*

In tertio capite, quales oporteat eſſe miniſtros uerbi, nec non illorum uxores oſtendit, nunc ea quæ decent approbando, nunc ea quæ non decent reprobando & damnando. Requirit enim in Epiſcopo & Diacono (ſub quibus uerbi Dei miniſtros omnes comprehendit) præter integritatem uitæ & coniugium,

1. *Sobrietatem.*
2. *Modeſtiam.*
3. *Caſtitatem.*
4. *Hoſpitalitatem.*
5. *Dexteritatem in docendo.*
6. *Æquitatem.*
7. *Curam domeſticam.*
8. *Bonum teſtimonium.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

E diuerſo damnat in eodem.

1. *Ebrietatem.*
2. *Dicacitatem.*
3. *Turpis lucri cupiditatem.*
4. *Pugnacitatem.*
5. *Auaritiam.*
6. *Superbiam.*

In Vxoribus miniſtrorum requirit,

1. *Pudicitiam erga uirum.*
2. *Taciturnitatem erga proximum.*
3. *Sobrietatem erga ſeipſas.*
4. *Pietatem erga Deum.*

In fine Capitis deſcribit domum Dei, ſubiungens miniſterium Euangelij, ſeu Chriſti tranſitum ſecundum humanitatem.

In Quarto Capite falſam doctrinam pijs omnibus cauendam, cum ſuis ſignis & notis, nempe prohibitionem coniugij & ciborum, Prophetico more, proponit ac uenturam prædicit. An non hic tam manifeſtè depingit Papatum, ac ſi in medio Papatu uixiſſet? Sunt ne in Papatu. I. Spiritus ſeductores. II. Doctrinæ Dæmoniorum. III. Hypocriſis. IIII. Cauteriatæ conſcientiæ. V. Prohibitio Matrimonij. VI. Prohibitio ciborum?

Timo=

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Timotheum econtra uult Paulus operibus pietatis erga Proximum exerceri, ſuumq; officium diligenter adminiſtrare.

In quinto capite primùm tria genera uiduarum recenſet, Vt ſunt, Viduæ diuites, Pauperes & Iuuenes. Diuites uult domibus ſuis præeſſe. Pauperes uult Eccleſiæ ſumptibus ali. Iuniores autem nubere in Domino. Deinde Presbyteris ſeu uerbi Dei miniſtris uult adminiſtrari honorem, uictum & iuſticiam, de ſingulis fideliter admonens Timotheum.

In ſexto capite poſt inſtructionem ſeruorum concludit Epiſtolam graui dehortatione à falſa doctrina pariter & ab auaricia, fideliter admonens Timotheum, ut in uera doctrina perſeueret, & in uera temperantia ſeu rerum mediocritate uitam agat, ſectando pietatem, fidem & charitatem. Diuitibus uult hæc tria prohiberi, Primò ſuperbiam. Secundo confidentiam in diuitijs. Tertio abuſum diuitiarum. Timotheum uerò uult à uacuis diſputationibus alienum eſſe.

DE POSTERIORI EPISTOLA AD TIMOTHEVM.

PErgit D. Paulus etiam ex carcere Timotheum admonere, ut bona fide tanquam magni

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

precij depoſitum & theſaurum puram Euangelij doctrinam cuſtodiat, & ad poſteros incorruptam curet tranſmitti, inſuper adflictionem ferendo cum Euangelio, ſecundum uirtutem Dei. Porrò non ſoli Timotheo, ſed omnibus gubernatoribus & Eccleſiæ doctoribus, imo omnibus qui recte Euangelij doctrinam perceperunt, Spiritus ſanctus per os Pauli concionatur. Quare debet etiam hæc Epiſtola Miniſtris Euangelij quam commendatiſsima ſemper eſſe.

Sunt tantum quatuor capita, quæ ſic diſcernuntur.

In primo capite poſt gratulationem admonet Timotheum. 1. De reſuſcitanda gratia Dei. 2. De non erubeſcendo propter Euangelium & uincula Pauli. 3. De afflictione ferenda. 4. De retinenda forma ſanorum uerborũ. 5. De bono depoſito cuſtodiendo. Interſerit autem egregium & uerè Euangelicum locum: QVI NOS SALVOS FECIT, &c. apertè contra iuſtificationem operum, & pro ſola gratia Dei, commendans inſuper officium ſuum, & Oneſiphori domum contra defectionem Aſianorum ab Euangelio.

In ſecundo capite poſt commendationem doctrinæ primum hortatur eum ad ferendam adflictionem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ctionem, adductis in medium egregijs argumentis à præmio. Deinde eum à contentione uirorum & uaniloquio dehortatur, oſtendens non magis mirum eſſe, ſi boni pariter & mali ſunt ſimul in Eccleſia, quam ſi in domo diuitis ſunt uaſa alia, in honorificum uſum, alia in uſum contumelioſum deſtinata.

Poſtremo præcipuum eſt in hoc capite, quòd uult eum rectè ſecare uerbum Veritatis, uidelicet, ne confundat inter ſe Legem & Euangelium ſed Legem urgeat contra malos, facinoroſos & obſtinatos, ut uel tradantur Magiſtratui puniendi, uel excommunicentur: Adflictos uero & probos Euangelio conſoletur. In fine capitis oſtendit, pœnitentiam eſſe donum Dei.

In tertio capite prioribus periculis, nempe de Aſianorum & aliorum ab Euangelio Chriſti defectione, ſubnectit aliud periculum, & congerie depingit falſos doctores, quos nouiſſimis temporibus uenturos prædicit, contra quos hortatur Timotheum, ut ſua conſtantia conſulat etiam poſteritati.

Porro quemadmodum in ſuperiori Epiſtola, ſic etiam hoc loco præuidet Paulus in ſpiritu Romanorum Pontificum impietatem, & ea quæ his

nongentis annis in Papatu transfacta ſunt. In fine commendat ſacram Scripturam, qua commendatione nihil poteſt dici excellentius:

A quarto capite concludit Epiſtolam per obteſtationem, qua finaliter obteſtatur Timotheum, ut opus faciat Euangeliſtæ, ſignificans adeſſe tempus ſuæ reſolutionis, & ſe bonum certamen certaſſe. Deinde quædam familiaria ſubiungens, Epiſtolam finit. Scripſit autem hanc Epiſtolam haud dubiè paulo ante ſuum Martyrium, cum Neroni ſecundò ſiſteretur.

DE EPISTOLA AD TITVM.

QAnquam hæc Epiſtola non eſt talis methodus, ut eſt Epiſtola ad Romanos: tamen mira breuitate, totius Chriſtianæ doctrinæ compendium continet, in quo primum doctores inſtruit & informat, ut hæc tria capita commodiſsimè iuxta tres ſtatus principales, nempe Religionem, Politiam & œconomiam, diſcerni queant. Quorum ultimum, nempe Oeconomiam, in medio collocat Paulus, quippe propter quem Statum conſeruandum reliqui duo à Deo ordinati ſunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Pulchrè autem interſerit huic informationi locum iuſtificationis, ſemel atq; iterum, ut eò tanquam ad ſcopum omnia dirigi atq; referri debeant.

In primo capite Religionem concernit, & ut in Epiſtola ad Timotheum, ita hic quoq; deſcribit ſub nomine Epiſcopi, omnes Euangelij Miniſtros, quales eſſe debeant in doctrina & uita, nunc propter ipſos fideles, nunc propter falſos doctores, quos ad finem uſq; capitis depingit, & illorum impietatem tanquam in ſpeculo, in quo noſtri Papiſtæ ſe rectius intueantur conſpiciendam proponit.

In ſecundo capite tabulam œconomicam pingit, & ſingulorum ſtatuum, in œconomia uitam informat, ubi ſub nomine Iuuentutis Titum ipſum admonet, ut in omnibus ſeipſum præbeat exemplum bonorum operum. Mox rationem addit nempe apparitionem gratiæ Dei, per hoc quod Chriſtus dedit ſemetipſum pro nobis, ut in eo modeſte, iuſtè & piè uiuamus.

In tertio capite dat præcepta de Politia, & de obedientia erga Magiſtratum præſtanda, ſubditos omnes per Titum admonendos eſſe docet, graues ſubiungens cauſas, nimirum quod horum omnium debitores ſumus. Primum, Legales,

deinde Euangelicas, iterum adducens egregium locum iuſtificationis, quo ſalutem derogat operibus & ſoli miſericordiæ Dei propter Mediatorem Chriſtum adſcribit, ubi formam & modum noſtræ redemptionis luculenter oſtendit, ut eum qui nouus homo fieri cupit, neceſſe ſit credere & baptizari. Subiungit ad finem uſq; adhortationem ad bona opera præſtanda, et dehortationem à ſtultis quæſtionibus & hæreſibus, præter quædam familiaria.

DE EPISTOLA PAVLI AD PHILEMONEM.

HÆC Epiſtola miram Pauli charitatem erga proximum ſpirat, per hoc quod Oneſimum ſuo domino Philemoni ſumma animi humilitate, ſuauißimisq; uerbis ſtudet reconciliare. Primum commendat Philemonis fidem & charitatem. Deinde petitionem ſuam pro Oneſimo ad fidem conuerſo proponit. Poſtremo ſuauißimis affectibus Oneſimi culpam in ſe transfert, et eum ſuo domino iam non ut ſeruum, ſed ut charißimum fratrem in Chriſto reconciliat, interim non obſcurè ſuũ in Philemonem ius ut præceptoris in diſcipulum, inſinuans, tacitè ei imperat, ut fugitiuum ſeruum in gratiam uel ex debito recipe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

re, non grauetur. Egregium charitatis Exemplum & concordiæ ſtudium in Paulo.

DE EPISTOLA AD EBRÆOS.

QVanquam dubium eſt, an hæc Epiſtola ſit Diui Pauli, propter aliquot locos in 2. 6. 10. & 12. cap. ex quibus conuincitur à quibuſdam non eſſe Pauli: Tamen Epiſtolæ ſcopus autorem habet Spiritum ſanctum, Tradit enim diſertè, Chriſtum eſſe uerum Deum & uerum hominem, adeoq; unicum noſtrum redemptorem ac Saluatorem, & conſiſtit maior pars Epiſtolæ in collatione, qua conuincit, Chriſtum eſſe Dominum omnium, nempe Filium Dei naturalem ac æternum. Confert enim Chriſtum:

1. Cum Angelis, cap. 1. & 2.
2. Cum Moſe. cap. 3. & 4.
3. Aarone. cap. 5.
4. Melchiſedech. cap. 6. & 7.
5. Sacrificijs Legalibus. cap. 8. 9. 10. Quibus omnibus maior eſt Chriſtus, per ſuum ſacrificium, ſanguinem & mortem æterna redemptione inuenta.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Capita ſunt tredecim, quæ pro maiori declaratione ſic diſcerni utcunq; poſſunt.

In duobus primis capitibus, poſt Exordium, in quo Chriſti diuinitatem pariter et humanitatem breui deſcribit narratione, ipſum Angelis excellentiorem eſſe, nouem argumentis oſtendit, in quibus Chriſtum Deum, creatorem & omnipotentem eſſe prædicat, & Euangeliũ ipſius legis prædicationi anteferendo, diluit intermixtas occupationes. Omnia tendunt in hunc finem, ut Iudæi, quibus ſcribit, relicto Iudaiſmo firma in ſolum Chriſtum fiducia ſpem omnem collocent. Atq; hæc eſt principalis Epiſtolæ propoſitio.

In tertio et quarto capite Chriſtum excellentiorem Moſe prædicat, collationem inter dominum & ſeruũ inſtituens. Mox ad Euangelij tempus applicat illud Hodie, quod eſt in Pſalmo 59. cum comminatione ſatis horrenda, ab exemplo illorum, qui propter incredulitatem in deſerto perierunt, à requie terræ Canaan excluſi.

In quinto ſexto & ſeptimo incipit deſcribere Chriſtum Sacerdotem, conferendo eum primum cum Aarone, deinde cum Melchiſedech, cuius deſcriptionem uidetur in fine quinti capitis uelle præterire, propter Iudæorum ſegnitiem &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

tarditatem, inſtituens digreßionem ſatis pericu-loſam in ſexto capite, ubi uidetur lapſis negare pœnitentiæ locum ipſis pertinacibus per hoc terrorem incutiendo. Sed in 7. capite deſcribit & commendat à dignitate Melchiſedech, qua commendatione Chriſti Sacerdotium extollit.

In 8.9.& 10.cap. multis grauißimis argumentis oſtendit, Chriſtum eſſe unicum Sacerdotem, et unicum pro peccatis ſacrificium, quod præfert omnibus ſacrificijs Legalibus appellans illud Nouum Teſtamentum ex cap.31. Hieremiæ. Deinde Tabernaculi partes enumerat cap.9. ſcilicet, Atrium, Sancta, & ſancta ſanctorum, cum ſuis iuſtificationibus, quibus figuris applicat ſanguinem Chriſti, ut purificantem conſcientias. Vocat autem Chriſtum noui Teſtamenti mediatorem, & ſanguinem eius ſanguinem noui Teſtamenti, ſignificans Chriſti ſanguinem effundendum in nouo Teſtamento pro remißione peccatorum. Poſtremo per repetitionem amplificat eandem collationem, ſcilicet ſacrificij Chriſti cum ſacrificijs Legalibus ex Pſal.39.& 31.cap. Hieremiæ. Talem concludit hunc totum locum per adhortationem ad fiduciam in ſanguinem Chriſti collocandam, & ad mutuam dilectionem per bona opera præſtandam, Paraſceuen ſeu præparationem inſtituens ad ſequentia Capita.

In

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

In 11.12. & 13. Primum commendat fidem ab exemplis Patriarcharum, & aliorum ſanctorum ueteris Teſtamenti, ad ea reſpiciens, quæ Ieſus Syrach, de uiris illuſtribus à capite 44. uſq; ad 15 ſcribit. Deinde ſubiungit adhortationem ad fructus fidei, patientiam, diſciplinam, pacem, ſanctificationem, ueram pœnitentiam, obedientiam erga uerbum Euangelij, non tantum inducens exemplum Chriſti, ſed etiam ex ueteri Teſtamento comminationes. Poſtremò congeriem bonorum operum enumerat in ultimo capite, cum dehortatione à falſa doctrina, cumq; adhortatione ad Ieſu Chriſti puram doctrinam, Confeßionem & gratiarum actionem.

DE EPISTOLA IACOBI.

QVidam putant non eſſe Iacobi Apoſtoli ab Herode interfecti, Epiſtolam, non ſolum propter locum ex Geneſi de Abraham, pro Iuſtificatione operum citatum contra ueram analogiam fidei; ſed etiam propter alios locos ex Epiſtolis Petri & Pauli deſumptos, & huic Epiſtolæ paßim intermixtos. Non eſt methodica Epiſtola, nec unam continuam materiam continet, ſed ſcopas (ut aiunt) diſſolutas, id eſt, ſententias

tias non ordinè inter ſe cohærentes. Et ſumma èſt quod urget legem & bona opera contra ſecuros homines, & de fide ſine operibus gloriantes.

Capita quinq; tantum ſunt, quæ ſic poſſunt diſcerni.

In primo capite particulatim has octo ſententias proponit. 1. De patientia in rebus aduerſis præſtanda. 2. De diuina ſapientia à Deo petenda. 3. Credendum eſſe ſine dubitatione. 4. Diuitijs recte utendum eſſe. 5. Tentationes, quæ ex concupiſcentia proueniunt, ſufferendas. 6. Verbum cœleſte diligenter audiendum. 7. Verbi effectus, bona opera eſſe facienda. 8. In uera religione uiuendum.

In ſecundo capite duo tantum loci tractantur. Alter de non contemnendis pauperibus Chriſtianis præ diuitibus, cum fides in Ieſum Chriſtum, Perſonarum acceptationem non patiatur. Alter de bonis operibus, ex quibus fides erga Deum & proximum oſtendatur, ut hic locus ſit collatio inter hominem & hominem, non inter Deum & hominem, ubi ſola fides iuſtificat, cum inquit: Oſtende fidem tuam ex operibus &c.

Si quis hoc modo non intelligit Iacobum, ſed hanc illius ſententiam uult ad iuſtificationem tor

quere,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

quere,quæ coram Deo ualet,tollit analogiam fi-
dei,& Epiſtolam Pauli ad Romanos.Quod cum
ſit abſurdum, admittit ſententia Iacobi commo-
dam interpretationem & fidei analogam. Alio-
qui loci ſeu exempla ex Geneſi & ex libro Ioſuæ
directè contra genuinam Scripturæ de Iuſtifica-
tione ſententiam citantur.

In Tertio capite ſunt itidem duo loci tractati
quorum alter eſt de lingua cohibenda, ne falſam
doctrinam doceat,quod eſt arrogare et uſurpa-
re ſibi magiſterium in ſacra ſcriptura,ſuper ue-
rum doctrem et magiſtratum Spiritum ſanctum,
cuius diſcipuli ſunt omnes doctores pietatis in
Eccleſia.Alter locus de diuina ſapientia eſt,quæ
eſt in doctrina Lex & Euangelium, & in men-
tibus noſtris ipſa lux fidei & inchoata obedien-
tia congruens legi Dei, iuxta dictum: Lucerna
pedibus meis uerbum tuum.

In quarto capite, ſunt commonefactiones de
uirtutibus in ſingulis Decalogi præceptis, quaſi
in unum cumulum congeſtæ. Primum de fugien-
da contentione.2.De uoluptatibus.3.De oratione
inſtituenda. 4.De fugiendo Adulterio. 5.De ſu-
perbia & humilitate. 6.De obedientia erga De-
um. Et ſic deinceps uſq; ad finem capitis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

In quinto capite primum inuehitur in eos, qui diuitijs ſuis abutuntur. Deinde hortatur pios ad patientiam & tolerantiam, et à iurandi conſuetudine dehortatur. Mox infirmorum curam haberi ſuadet. Poſtremo ſingulos ad mutuam deprecationem hortatur, & Orationem ab Exemplo Eliæ commendat. In fine effectum ueræ conuerſionis ponit.

DE PRIORI EPISTOLA PETRI.

HÆC Epiſtola uerè Apoſtolica eſt, ut illius qui à Chriſto interrogatus quis eſſet, reſpondit: TV ES CHRISTVS FILIVS DEI VIVI, Matthæi 16. Item: Ad quem ibimus? Verba uitæ æternæ tu habes, Ioannis 6. Redolet enim eiuſdem confeßionis, miram ſuauitatem, & in fide conſtantiam ac ſinceritatem. Nam purè CHRISTVM confitetur, derogans noſtris meritis ſalutem, & tradens ueram Chriſti cognitionem, in qua uult gentes conuerſas, quibus ſcribit, conſtantes pergere, & creſcere de die in diem, ita ut etiam in uita moribus & conuerſatione reſpondeant Euangelio cuiuſcunq; ſtatus & conditionis fuerint, ut ſunt, quos enumerat,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

merat. 1. Subditi. 2. Serui. 3. Mulieres. 4. Viri. 5. Presbyteri. 6. Adoleſcentes.

Capita quinq; ſunt, & ſic poſſunt diſcerni.

Primum caput in duas partes diuiditur. In priori, quæ ab Exordio inchoatur, ueram ſalutis rationem proponit. Vbi conſideranda ſunt hæc omnia, quæ hic ordine commemorantur, nempe, 3. Magna miſericordia Dei. 2. Regeneratio in ſpem uiuam. 3. Reſurrectio Chriſti. 4. Hæreditas cœleſtis. 5. Potentia Dei. 6. Fides. 7. Probatio fidei. 8. Exultatio & lætitia. 9. Scripta Prophetarum. 10. Euangelium. 11. Gratia. 12. Gloria.

In altera parte ponit huius antecedentis conſequens, & hortatur credentes ad nouitatem uitæ quæ futuræ ſaluti reſpondet, ſectandam, ut 1. Sobrietatem. 2. Spem oblatæ gratiæ. 3. Obedientiam. 4. Sanctitatem. 5. Inuocationem. 6. Timorem. 7. Dilectionẽ. Interſerit aũt huius nouitatis egregias cauſas, ſcilicet nos à peccatis precioſo ſanguine Chriſti redemptos, & per uerbum Dei regeneratos eſſe.

Secundum caput itidem in duas partes diuiditur. Nam in altera pergit hortari credentes

ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ad ſpirituales hoſtias offerendas, & ad bonam conuerſationem habendam etiam ad ædificationem fidelium. Et addit rationem, quia credentes omnes ſunt Sacerdotes, & ad uitæ ſanctitatem uocati. In altera diuerſorum ſtatuum informationem in qua ad finem huius capitis informat. Primum Subditos ad politicam obedientiam erga Magiſtratum. Deinde ſeruos ad Oeconomicam obedientiam erga dominos. Et Chriſtum ipſum exemplum proponit, qui maiorem iniuriam ſuſtinuit

In tertio capite primum de obedientia coniugali, de ornatu Chriſtianæ coniugis, & de tolerantia Mariti erga ſuam coniugem agit. Deinde pios omnes in genere monet, ut exerceant ſe in ueris Charitatis uirtutibus, & in patientia, nec non in uera confeßione, pariter & in iuſticia bonæ conſcientiæ, rurſus in Chriſto caritatis & patientiæ exemplum adducens.

Poſtremò locum egregium ponit de Arca Noæ, quod fuerit figura Baptiſmi. Quid autem uelit per prædicationem à Chriſto factam, quibuſdam Spiritibus non credentib. tempore Noæ, nos ignoramus & ipſi Magiſtro, nempe Spiritui ſancto, ueram huius loci interpretationem reſeruandam eſſe iudicamus.

In quarto capite pergit pios omnes hortari

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

nunc ad ſobrietatem,uigilias,modeſtiam, orationem, & mutuam charitatem, nunc ad alios fidei fructus,iuxta uarietatem donorum, cum patientia & gaudio in adflictionibus propter Chriſtum omnibus benefaciendo.

In quarto capite perſonas Eccleſiaſticas ſub titulo Presbyteri nunc ad paſcendum gregem, nunc ad rectè uiuendum informat & inſtituit. Deinde iuuentutem ad obedientiam hortatur. Mox omnes in genere uult humiliari, Deo confidere, ſobrios eſſe, uigilare contra aduerſarium Diabolum, & ei in fide reſiſtere. Poſtremo concludit Epiſtolam ingenti conſolatione, quod Veritate ad fidem ſciant ſe ſubinde à Deo confirmari & corroborari.

DE POSTERIORI EPISTOLA PETRI.

TRIA ſunt tantum capita. Primum contra Hypocritas. Secundum contra Antichriſtum.Tertium contra Epicureos. Petrus enim in primo capite uult fidem & fidei uocationem ut certam oſtendi bonis operibus,ne ſit fides ut inane ſomnium ſine uirtute,ſcientia,continentia etc. cum non ſit ex auditu fabularum, ſed Euangelij, quod Petrus iam ſenex & certiſſimus teſtis, quippe qui adfuit etiam in transfiguratione Chriſti,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Chriſti, commendat pijs omnibus ab ipſo autore ſacræ ſcripturæ, ſcilicet Spiritu ſancto.

In Secundo capite præſtat idem quod Chriſtus ipſe, cum inquit Matth.7. Attendite à falſis Prophetis. Et Paulus Act.20. Attendite uobis, etc. Item Philip.3. Videte canes, uidete malos operarios, &c. Nam admonet hic Petrus pios de falſis Doctoribus, et de Antichriſto uenturo, de quo uaticinatur, ſicut & Paulus, 1.Tim.4. Primum deſcribit illorum damnationem adductis trib. egregijs exemplis, 1. De Angelis. 2. De perditis in Diluuio. 3. De Sodomitis. Deinde ſuis coloribus eos depingit, quod poſt carnem in concupiſcentia immundiciæ ambulant. Poſtremo ponit ſatis horrendam de talibus ſententiam, additis duobus prouerbijs de Cane & Sue, quibus exprimit poſteriora talium eſſe deteriora prioribus.

In Tertio capite pios admonet, ut ſibi caueant ab Epicureis, id eſt, prophanis hominibus, iuxta proprias concupiſcentias ambulantibus, qui ſolummodo hanc uitam reſpiciunt, non futuram, & in ore ſemper habent: EDAMVS, ET BIBAMVS, CRAS MORIAMVR. Item: Poſt mortem nulla uoluptas. Item, Quæ ſupra nos nihil ad nos. Contra quos aſſeuerat Petrus, haud dubie uenturum eſſe extremum diem, in quem cœlum & terra ſunt igni reſeruata,

ſuoq; tempore magno impetu peritura. Quare etiam neceſſarium eſſe adfirmat, ut quiſq; piorum in ſtatu uiuere ſtudeat, in quo uocatus ex hoc Mundo tuto & confidenter audeat mori.

DE PRIMA EPISTOLA IOANNIS.

DIVVS Ioannes, Apoſtolus & Euangeliſta, qui hanc Epiſtolam ſcripſit, ut in Cœna ſuper pectus Domini IESV CHRISTI recubuit, & ex fonte Saluatoris aquam dulciſſimam hauſit: Ita ſpirat hic quoq; meram charitatem, & Dei erga nos, & noſtram erga proximum. Dei quidem, ut ea per fidem apprehenſa, gratis & ſine noſtris operibus iuſtificemur, & uitam æternam conſequamur. Noſtram uero, ne fides ſit ocioſa, ſed per charitatem operetur. Alioqui non eſt uera fides, ſed fucata tantum, cuius tria ſunt ſigna, ſcilicet. 1. Non luctari contra peccatum. 2. Non cauere falſam doctrinam. 3. Odio habere proximum.

Quinq; ſunt capita, quæ ſic in una & eadem materia cohærent, ut uix à ſe inuicem diſcerni queant. Omnia conueniunt cum ipſius Euangelio, præſertim cum his duobus mandatis Chriſti: Creditis in Deum, & in me credite. Item: Mandatum

datum nouum do uobis, ut diligatis uos inuicem. Quæ duo mandata coniungit Ioannes in hunc modum capite tertio: Et hoc eſt mandatum eius, ut credamus in nomine filij eius IESV CHRISTI, & diligamus alterutrum, ſicut dedit mandatum nobis.

Eſt igitur Epiſtolæ ſumma, de fide & caritate. Capita uero ſic utcunq; poſſunt diſcerni.

In Primo capite poſt captationem beneuolentiæ ab officio & teſtimonij certitudine, de æterna uita propter ſocietatem, id eſt, Eccleſiam ſeu Sanctorum communionem, & gaudium perfectum, totius Epiſtolæ expoſitionem hanc ponit, quod ſanguine Ieſu Chriſti emundati, nec non in Euangelij luce ambulantes, & in ſocietate Sanctorum manentes, non debent in Tenebris, hoc eſt, ſine operibus bonis ambulare, ſed in Luce, id eſt, in Fidei per bonorum operum exercitium oſtenſione, pariter & in uera peccatorum confeßione.

In Secundo capite poſt Euangelicum locum de CHRISTO aduocato & Propiciatore noſtro, primùm arguit eos Mendacij, qui fidem iactant, & nihil boni operantur, & eum qui frenum odit, adhuc carere fide contendit. Deinde ſingulas ætates admonet, ut in eo quod à Deo ac-

 ceperunt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

ceperunt, permanere uelint. Poſtremo iubet ut uitent falſas opiniones & iniuſtas cupiditates Mundi, & Antichriſti. Per Vnctionem intelligit Spiritum ſanctum. Antichriſtos uero uocat Pſeudoapoſtolos, qui tunc fuerunt. Deinde alios, ut hæreticos, quorum quidam Diuinitatem, quidam uero humanitatem Chriſti negauerunt.

Porro ſuper hunc locum egregium: QVI DICIT, SE IN CHRISTO MANERE, DEBET SICVT ILLE AMBVLAVIT ET IPSE AMBVLARE, &c. non pigebit Diui Auguſtini pulcherrimam expoſitionem ex libro de uita Chriſtiana, cap. 14. adſcribere, qui ſic inquit:

Chriſtianus ille eſt.

1. Qui omnibus Miſericordiam facit.
2. Qui omnium mouetur iniuria.
3. Qui opprimi pauperem, ſe præſente, non patitur.
4. Qui miſeris ſubuenit.
5. Qui indigentibus ſæpe ſuccurrit.
6. Qui cum mœrentibus mœret.
7. Qui dolorem alterius ſicut proprium ſentit.
8. Qui ad fletum fletibus alienis prouocatur.
9. Cuius omnibus communis eſt domus.

10. Cuius

10. Cuius ianua nemini clauditur.
11. Cuius menſam nullus pauper ignorat.
12. In cuius domo panis cunctis offertur.
13. Cuius bonum omnes norunt.
14. A quo nemo ſentit iniuriam.
15. Qui Deo diu noctuq; deſeruit.
16. Qui Dei præcepta indeſinenter meditatur & cogitat.
17. Qui Pauper Mundo efficitur, ut Deo locu=ples fiat.
18. Qui inter homines habetur inglorius, ut co=ram Deo & Angelis glorioſus appareat.
19. Qui in corde ſuo nihil habet ſimulatum uel fictum.
20. Cuius ſimplex & immaculata eſt anima.
21. Cuius conſcientia fidelis & pura eſt.
22. Cuius tota mens in Deo eſt.
23. Cuius omnis ſpes in Chriſto eſt.
24. Qui cœleſtia potius quã terrena deſiderat.
25. Qui humana ſpernit, ut poßit habere Diui=na. Hæc Auguſtinus.

In Tertio capite perſiſtit in adhortatione de nouitate uitæ ſectanda, ductis argumentis, Pri=mum à charitate Dei erga nos. 2. A ſpe uitæ æter næ. 3. Ab officijs Chriſti, quæ ſunt, Tolerare pec=cata, & diſſoluere opera Diaboli. 4. Ab efficien=te cauſa Peccati, ſcilicet Diabolo. 5. Ab efficien=

te cauſa iuſticiæ, nempe Deo. 6. A iuſticia bonæ conſcientiæ. 7. Promiſſione & mandato. 8. A charitate Chriſti erga nos.

In quarto capite Chriſti doctrinam confitendam, Antichriſti uero cauendam eſſe hortatur. Deinde pergit ad finem capitis admonere de charitate, facta egregia & ſuaui collatione inter charitatem Dei erga nos, et charitatem noſtram erga Deum & proximum, ut inter cauſam efficientem & effectum.

In quinto capite fidem ipſam proſequitur, unde proueniunt omnia bona opera, cui adſcribit uictoriam, & quam triplici teſtimonio, ſcilicet, Spiritus, Aquæ & Sanguinis, id eſt, uerbi Dei, & duorum Sacramentorum, confirmandam eſſe docet. Deinde credentes de uita æterna certiores facit pariter & de exauditione. Poſtremo diſcernit peccatum non ad mortem à peccato ad mortem, id eſt, peccatum in Filium, à peccato in Spiritum ſanctum, remiſſibile ab irremiſſibili.

Sunt autem Peccata in Filium, ea quæ per carnis fragilitatem fiunt ab ijs, qui credunt in filium Dei & qui agunt pœnitentiam.

Peccata uero in Spiritum ſanctum, quæ fiunt ab impijs, ſunt primùm, impugnatio agnitæ ueritatis. 2. Inuidentia fraternæ gratiæ. 3. Finalis impœnitentia.

DE SECVNDA EPISTOLA IOANNIS.

IN hoc unico Capite huius Epiſtolæ Ioannes primum ſe uocat Seniorem, quia Presbyter fuit & ſummus Apoſtolus, iam ſenex. Vixit enim ad tempora Traiani Imperatoris, ſub quo obijt, ut habetur in hiſtorijs, anno Chriſti 101. ſuæ uero ætatis 90. Deinde Electam dominam, id eſt, præſtantem genere & uirtute hortatur, Primum ad Dilectionem, Deinde ad perſeuerantiam in doctrina Chriſti. Poſtremo doctrinæ Chriſti oſores excommunicandos eſſe monet.

DE TERTIA EPISTOLA IOANNIS.

IN hoc unico Epiſtolæ Capite tres uiros nominat Ioannes, quorum primum, Caium nempe, cui ſcribit, & quem filium uocat, à Veritate ſeu uero uerbo Dei, Deinde à Caritate, Poſtremum ab hoſpitalitate commendat. Alterum uero Diotrephen, Epiſcopum impium, non tantum ut obtrectatorem & inuectiuum, ſed etiam ut inhoſpitalem & Chriſtianorum fratrum oſorem, & excommunicatorem acriter obiurgat & reprehendit. Tertium Demetrium nunc aliorum, nunc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

quoq; ſuo teſtimonio propter Veritatem, id eſt, Verbi DEI cognitionem & obedientiam commendat.

DE EPISTOLA IVDÆ.

HIC IVDAS cognomento THADEVS fuit filius Alphæi, frater Iacobi Minoris ut uocant, & Simonis. Et ipſe Apoſtolus hoc unicum huius Epiſtolæ caput ſcripſit, in quo per omnia reſpondet ſecundo capiti ſecundæ Epiſtolæ Petri.

Primum enim minatur hæreticis & falſis doctoribus extremum malum, adducens in medium Exempla Ægyptiorum. II. Angelorum. III. Sodomorum. IIII. Cain. V. Balaam. VI. Coræ, depingit eos ſuis coloribus, Deinde (ſicuti & Petrus) quales ſint deſcribit, quæ deſcriptio quos concernat noſtro ſæculo, non eſt obſcurum iudicare. Poſtremo omnes pios hortatur ad perſeuerantiam. 1. In fide. 2. Spiritu ſancto. 3. Oratione. 4. Dilectione. 5. Expectatione miſericordiæ Dei. 6. Miſeratione. 7. Nouitate uitæ. In ſumma, uult pios ſeruare fidem, & cauere falſam doctrinam.

DE APOCALYPSI IOANNIS.

HIſtoria Eccleſiaſtica tradit, Ioannem ſub Imperatore Domiciano relegatum in Pathmos Inſulam, ibiq; hanc Apocalypſin, hoc eſt reuelationem ſcripſiſſe. Deinde uero poſt mortem Domiciani, cum ex Inſula Pathmos rediiſſet Epheſum, ſcripſiſſe ſuum Euangelium contra Hæreticos Marcionem, Ebionem & Cerinthum.

Continet autem hic liber, ſub nomine Reuelationis, prophetiam de fortuna, rebus & euentu Eccleſiæ deriuatæ, hoc eſt, à primitiua Eccleſia deriuatæ & deriuandæ, uſq; ad finem mundi.

Diuidi non incommode poteſt.
1. In Sigilla.
2. In Tubas.
3. In Phialas.

Septem Sigilla ſignificant perſequutionem Eccleſiæ, quæ facta eſt à Tyrannis, Domiciano, Traiano &c. quæ incepit quidem in primitiua Eccleſia tempore Apoſtolorum, ſed durauit deinde per Trecentos annos, uſq; ad tempora Conſtantini. Deſcribitur autem in hoc libro, Cap. 4. 5. 6. & 7.

Tubæ ſignificant hæreſes, ut Arij, Sabellij, à temporibus Conſtantini uſq; ad tempora Theo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

doſij,per alios Trecentos annos. Imo uſq; ad Ma hometum & Papatum. Hic uero deſcriptæ ſunt ab 8.cap.ad 16. incluſiuè.

Phialæ ſignificant plagas Antichriſti per hos Nongentos annos, à tempore Bonifacij Papæ uſq; ad hæc noſtra tempora, de quibus hic legas à cap.17.uſq; ad finem libri.

Poteſt & aliter diuidi, ſcilicet in ſeptem Viſiones, id eſt, figuras, mirabiliter oſtenſas menti & oculis omnium. Viſio prima, de ſeptem Eccleſijs Aſiæ Minoris. Secunda, de Chriſto exaltato, & Eccleſia. Tertia,de diſcipulorum Chriſti ſedulitate. Quarta,de adflictione Eccleſiæ. Quinta, de perſequutione nouiſsima ſub Antichriſto. Sexta de extremo iudicio. Septima de uictoria Chriſti & Eccleſiæ. In ſumma deſcribit 1. regnum Chriſti.2.Conſolatur adflictos pios.3.Perterrefacit Tyrannos. 4.Deſcribit Sacerdotium Chriſti. 5.Commendat preces Sanctorum. 6.Reuelat Hiſtorias noui Teſtamenti.

Poſſunt & in hunc modum Capita diſcerni.

A primo capite uſq; ad 4.eſt præfatio, quæ primum continet harum reuelationum commendationem,ab efficienti cauſa,ſcilicet Deo. Deinde commonefactionem ad ſeptem Epiſcopos Eccleſia-

cleſiarum Minoris *Aſiæ, quos uocat* Angelos, Candelabra, Stellas &c. *propter miniſterium uerbi.*

A *quarto capite uſq; ad* 8. *eſt prima pars libri de ſeptem* Sigillis, *ubi primum per* Seniores *intelligere uidetur* Prophetas. 2. Per Animalia, Euangeliſtas. 3. Per Volatilia, doctrinam. 4. Per Agnum, Chriſtum ipſum. 5. Per Angelos miniſtros uerbi. 6. Per Sigilla, perſequutiones. 7. Per Equos Tyrannos. 8. Per ſignatos, electos ex Iudæis. 9. Per turbam electos ex Gentibus. 10. Per Librum, Miniſterium reuelationis.

Ab octauo capite uſq; ad 15. *eſt Secunda pars libri, de* TVBIS *ubi primum per* Tubas *intelligit* Hæreſes. 2. Per Stellas Hæreticos. 3. Per Angelum, Miniſterium uerbi. 4. Per librum Euangelium. 5. Per Templi menſurationem, Religionem. 6. Per ciuitatem ſanctam, Eccleſiam. 7. Per duos teſtes, Prophetas et Apoſtolos. 8. Per Mulierem, Eccleſiam. 9. Per duodecim ſtellas, duodecim Tribus. 10. Per prælium, prædicationem Euangelij. 11. Per Michaelem, Chriſtum. 12. Per beſtiam, Monarchiam Romanam. 13. Per Agnum Chriſtum. 14. Per uocem Tonitrui, uerbum Euangelij. 15. Per canticum nouum, Euangelium. 16. Per Mulieres, Idolatras. 17. Per Virgines ſincere Chriſtianos.

A De-

A Decimo ſexto capite uſq; ad finem, eſt Tertia pars libri, ubi uult intelligere primum per beſtiam, Monarchiam Romonam. 2. Per Meretricem, idolatriam Antichriſti. 3. Per poculum aureum, ſplendidam hypocriſin. 4. Per Caracterim, certum ſignum Antichriſti. 5. Per Phialas, plagas Antichriſti. 6. Per nuptias Agni, humanitatem Chriſti. 7. Per nomen ſcriptum, diuinitatem Chriſti. 8. Per cœlum nouum, & terram nouam, imaginem uitæ æternæ. Ad quam nos peruenire faciat is, qui ſacram hanc ſuam ſcripturam precioſo ſuo ſanguine credentibus obſignauit, Chriſtus Ieſus, Dominus & Saluator noſter, qui cum Patre & Spiritu ſancto ſit benedictus in ſœcula, Amen.

Sit igitur hæc uia rudioribus peruagandi Scripturam ſacram, ut prius fiant Textuales (ut uocant) hoc eſt, ut textum & textus cohærentiam probè cognitam habeant, quam difficillimarum ſententiarum ex commentarijs quærant explicationem, ad gloriam Dei ſempiternam, Amen.

F
I N I
S.

Soli Deo gloria ab æuo in æuum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

VITEBERGÆ

EXCVDEBAT IOHANNES CRATO.

ANNO M. D. LVIII.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2

Det kgl. Bibl. Bogb.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1276 8° copy 2